

1926—1991 ЕЛЛАРДА АЗАТ ХАТЫН

№ 11 / 2024

СӨЕМБЕК

ISSN 0869-1398

ТАКТАШ-
ГӨЛЧИРЭ

мәхәббәт тарихы

Фарсы
ашы
Ә-ДЖО

Әни...
РӘШӘТКӘ
АРТЫНДА

эксклюзив репортаж

Гүзәл Шәрифуллина:

«Жәннәт – әниләрнең
аяк астында!»

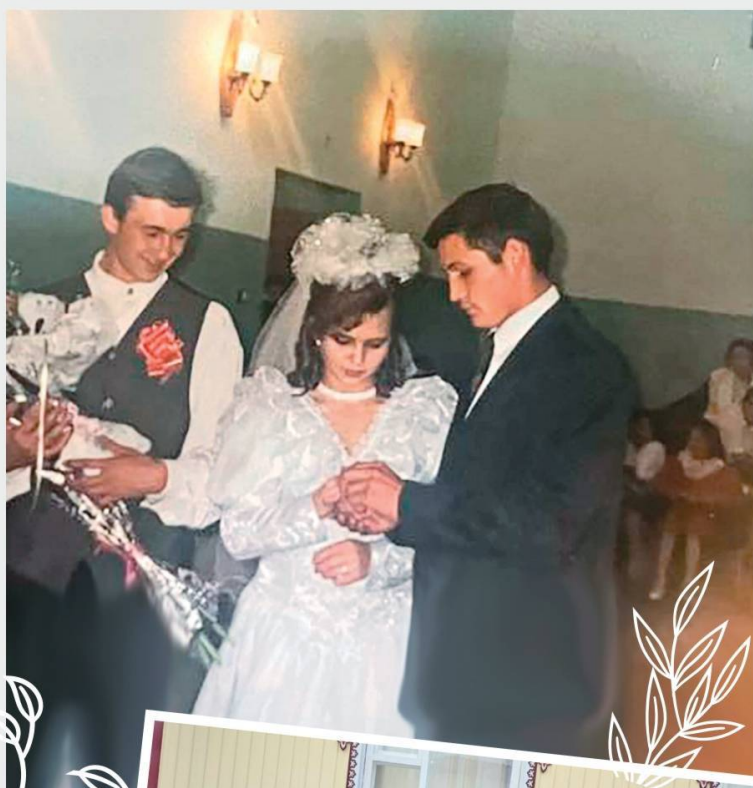
2024
гаилә елы

Бергә – гомергә!

Меңнәр арасыннан икәү бер-берсен эзләп таба да, киләчәккә карап, бер сукмактан атлап китә. Мәхәббәт, өмет, яратуны юлдаш итеп... Барасы юл озын, ә сынаулар адым саен. Әйе, гаиләне саклау – иң авыр хезмәтләрнең берсе. Ул уйларның, ниятләрнең, адымнар һәм гамәлләрнең чисталыгын, ихласлыгын таләп итә. Икеңнән дә зур тырышлык сорый.

2024 ел – Россиядә Гаилә елы дип игълан ителде.

Илнең бөтенлеге һәм ныклыгы гаиләләргә дә бәйләнгән. Бигрәк тә – киләчәге! Шул уңайдан «Бергә – гомергә!» дигән проект башлыйбыз. Көмеш туйларын бәйрәм иткән һәм аннан да күбрәк еллар бергә яшәгән парларны барлыйбыз. Сездән туй көнегездә төшкән һәм хәзер балаларга, оныкларга баеган зур гаиләгезнең фотосурәтен көтәбез.



Безнең танышу очраклы гына килеп чыкты. Педагогика институтында икенче курста укыган вакыт. Апрель аеның жылы, кояшлы көнөндә дусларыма тулай торакка кунакка бардым. Тәрәзәләр юдык, бүлмәләрен жыештырдык. Эш беткәч, балконга ял итәргә чыгып утырдык. Өстәгә катта яшәүче егетләр безнең сөйләшкәнне тыңлап торган. «Көне буга күзәтәбез, танышасыбыз килә», дип, кич белән кунакка төштеләр. Арада минем булачак ирем Рамил дә бар иде. Көннәр уза торды. Дус кызларым күрешкән саен: «Рамил синең турыда сорый, кайчан килә дип кызыксына», – дия башладылар. Ул вакытларда «СТЭМ» дип аталган концертлар уза иде. Шул концертларның берсендә Рамил сәхнәдә чыгыш ясады, ә мин тамашачы идем. Икенче күрешүбез шул булды. Дөресен әйтим, аңа карата бернинди хисләр дә юк иде әле. Чираттагы кунакка баруымда Рамилгә хәбәр итеп куйганнар. Шул көннән безнең дуслык башланды. Әйе, дусларча гына аралаштык. Ул авыл хужалыгы академиясендә укый иде. Сессияләргә тәмамлап, таралыштык. Шулай бер көнне дискотекадан кайтуга, әнием: «Сине Рамил исемле бик чибәр егет эзләп килде», – ди. Мин Балтачның үзәндә яшим. Рамил – Арча районы Үрнәк авылыннан. Мопедына утырып килгән, эзләп тапкан. Шул вакытта өйдә булмаганым бик борчылганым истә. Күрәсен, күңел түрәндә ниндидер хисләр уяна башлаган. Безнең чын дуслык акрынлап мәхәббәткә әйләнде. Эти-әнием Рамилне бик якын кабул иттеләр. 1997 елны каршы алырга Рамилнең туган авылына дусларына кайттык. Шунда эти-әнисе белән таныштырды. 1997 елның язында «Тормышымны бары тик синең белән генә күрәм», – дип, тәкъдим ясады. 20 яшьлек ике гашыйк йөрәкнең теләгенә эти-әниләр дә каршы булмады. Мәхәббәт тарихыбыз 28 ел дәвам итә, шөкер. 1998 елның март аенда туган беренче улыбыз Рөстәм бик акыллы, төпле булып үстә. Мәктәпне – алтын медальгә, югары уку йортын кызыл дипломга тәмамлады. Хәзерге көндә икенче югары белем ала. Каратэ буенча Россия чемпионы, спорт мастеры. 15 яшеннән бирле тренерлык эше белән шөгыльләнә. Быел үзе дә гаилә корды. Кызыбыз Камиләбез – Арча кызы. 2003 елда Ильяс улыбыз туды. Идел буга спорт академиясендә белем ала. Эшләп укый. 2004 елда өченче улыбыз Ниязга тормыш бүләк иттек. Ул КХТИда югары белем ала, ижади яктан үсәргә дә, спортка да вакыт таба. Ильяс та, Нияз да – каратэ буенча спорт мастерлары. 2019 елда дүртенче улыбыз Әмир дөньяга килде. Көтеп алган төпчегебез дә, абыйлары кебек үк, спортка, ижадка тартыла.

Ландыш ФАТЫЙХОВА.

Казан шәһәре.

Сөй гомерне, сөй халыкны, сөй халыкның дөньясын!



© «Сөембика» 2024

1926 елдан башлап
«Азат хатын» исеме
белән чыкты.
1991 елда
«Сөембика» итеп
үзгәртелде.
Хатын-кызларның
бөтөнтатар айлык
иҗтимагый-сәяси һәм
әдәби-нәфис журналы
1913–1918 елларда
чыккан «Сөембика»
журналының
давамчысы.

Элемтә, мәгълүмати
технологияләр һәм
массакуләм
коммуникацияләр
өлкәсендәге
күзәтчеклек буенча
Федераль хезмәтендә
(Роскомнадзор)
2024 елның
27 апрелендә
«Сөембика»
дип теркәлгән.
Теркәү таныклыгы
Эл № ФС 77-87124



2007, 2008, 2009
елларда журнал
Россия матбугатының
Алтын фондына
кертелде.

Язмалар авторның
тулы адресы
күрсәтелеп, паспорт
мәгълүматлары,
пенсия иминияте
таныклыгы,
ИНН таныклыгының
ксерокс күчермәләре
белән бергә
жибәрелгәндә генә
кабул ителә.

Гамәлгә куючы:
«ТАТМЕДИА»
акционерлык
жәмгыяте



11'2024



Фото: Анна Арахамия

Баш мөхәррир
Л. Н. Маликова

Редколлегия:
Зәлия Ахунова, Ирада Әюпова,
Зилә Вәлиева, Гөлүсә Батталова,
Эльмира Зарипова, Кадрия Идрисова,
Альбина Насырова, Алсу Нәбиева,
Сәрия Сабурская, Гүзәл Сәгыйтова,
Нурия Һашимова, Рафаэль Шәвәлиев.

Редакциянең гомуми телефоны
8 (843) 222-09-77

Баш мөхәррир урынбасарлары
Гөлнур Хасәншина 8 (843) 222-09-78
Алсу Шакирова

Жаваплы сәркатип

Динара Әхмәт

Әдәби мөхәррир

Эльмира Закирова

Мөхәррирләр

Чулпан Галиәхмәтова

Лилия Гәрәева

Фәгыйлә Шакирова

Сайт мөхәррире

Камилә Димәхмәтова

Дизайнер-верстальщик

Анна Арахамия

Корректор

Фирдәвес Исмәгыйлева

Фотокорреспондент

Анна Арахамия

Гамәли хезмәткәрләр

Ильмира Сөләйманова

Марат Биктимиров

Кулъязмаларга бәя бирелми,
алар кире кайтарылмый.

Редакциянең язмача рөхсәтәннән башка
материалларны «Сөембика»дән күчереп
басу тыела.

Тышлыкта:
Гүзәл Шәрифуллина
Фото: Анна Арахамия

Автор фикере редакция фикере белән
туры килмәскә мөмкин.

Рекламаның этәлгәе (фото, текст)
аны бирүчеләр жаваплылыгында.

Редакция адресы: 420066,
Россия Федерациясе,
Татарстан Республикасы, Казан шәһәре,
Декабристлар урамы, 2.
www.syuyumbike.ru
E-mail: suumbike@tatmedia.com
ssuum@yandex.ru
тел./факс: 8 (843) 222-09-77
Язылу индексы ПАП рәсми каталогы:
Татарстанда П2204 (ярты еллык),
П8299 (беръеллык)
Татарстаннан
читтә: П0279

Нәшер итүче: «Татмедиа» АҖ
420097, Россия Федерациясе,
Татарстан Республикасы, Казан шәһәре,
Академия урамы, 2

Кагазь форматы 60х90^{1/8}
Күләме 8 басма табак

Басарга кул куелды: 31.10.2024 ел.
Чыгу көне: 11.11.2024 ел.
Заказ А-2528
Тираж 6041

ТР «Татмедиа» матбугат һәм массакуләм
коммуникацияләр республика агентлыгы
ярдәме белән чыгарыла.

Журналны тарату мәсьәләләре белән
абунәчеләр – жирле элемтә бүлегенә;
элемент бүлекләре – нәшриятның газета-
журнал экспедициясенә (420066,
Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы,
Казан шәһәре, Декабристлар урамы, 2.
Тел. 8 (843) 562-10-66) мөрәҗҗәгать итә ала.

Банк реквизитлары: Филиал АО «ТАТМЕДИА»
«Редакция журнала «Сююмбикэ»
р/с 40702810600020010309
к/с 30101810000000000805
в ПАО «АК БАРС» БАНК г. Казань
ИНН 1655144950
БИК 049205805
КПП 165802002

«ТАТМЕДИА» АҖ филиалы «Идел-Пресс»
полиграфия-нәшрият комплексында басылды.
420066 Россия Федерациясе, Татарстан
Республикасы, Казан шәһәре, Декабристлар
урамы, 2.
Журналда полиграфия кимчеләге булган
очракта нәшриятның техник контроль
бүлегенә мөрәҗҗәгать итегез.
Тел. 8 (843) 519-44-61

Сатуда бәясе ирекле.

16+

24 НОЯБРЬ – ӘНИЛӘР КӨНЕ



Баш мөхәррир сүзе



Редакциябездә инде байтак еллар беркайда язылмаган кагыйдә яши: ноябрь саныбыз һәрвакыт Әниләргә багышлана. Безнең һәркайсыбыз мәңгелек бурычлы булган затларга...

Әниләр дә төрлө, аларның язмышы да, алар тормыш сукмагыннан узган юллар да...

«Миңа «әни» дип эндәшкәннән ишетү өчен ятимнәр йортына барырга кирәк булган икән. Сигез ел әни мин, тик шулай дип әйтергә кызымның мөмкинлегенә генә юк», – дип уртаклаша «Яшәсәң, сигез ел яшәрсәң...» дигән язманың героинясы Алсу Шиһапова.

Жырчы Альбина Абрамова кызының күзләре, чәчләре нинди төстә икән белми, елмаюын да күрә алмый, әмма Әни булу – аның өчен дөньядагы иң зур вазыйфа, иң зур горурлык!

«Безнең әнинең – гади авыл хатынының нинди оста психолог, педагог булуына гаҗәпләнәм», – дип яза Гөлнәра Гыйлемханова. («Акыл чыбыгы»ннан акыллырак әниләр» язмасын укыгач, бу сүзләргә тагын күпме укучыбыз авторга кушылып кабатлар әле!)

«Рәшәткә артындагы әниләр». Түбән Новгородтагы хатын-кызлар төзәтү колониясенә барып язылган бу язманың исеме үк бик күпне сөйли.

Әниләрнең сабырлыгы, зирәклеген, олы йөрәген, баласы хакына бар нәрсәгә эзәр булуы сокландыра, ә кайчакта чын-чынлап шаккаттыра. (Бу урында һәркем, мөгаен, үз әнисен уйлар.)

...Бу сөйләшү утыз еллар элек булган иде, әмма мин аңа һаман әйләнеп кайтам. «Әнием картаеп, авырып китсә, мин аны Картлар йортына бирәчәкмен, – дип, бер танышым шок хәленә керткән иде. – Урын өстендә яткан әбием белән аның хәзер ничек интегүен күрәм бит: кулында гел резин перчаткалар аның – хлорлы су белән иртә-кич җыештыра да җыештыра...» Бу сүзләр искә төшкән саен, танышымның әлегә фикердән кайтуына ышанасым килә: аның да әнисе инде күптән әбидер. Ходай аңа соңгы көнгә кадәр үз аягында йөрергә насыяп итсен... Журнал тышлыгы героинясы Гүзәл Шәрифүллина хаклы рәвештә кабат исәбезгә төшерә: «Җәннәт – әниләребезнең аяк астында!»

Яратып, Лариса МАЛИКОВА

P. S. Журналыбыз бу юлы сезгә кабат кечкенә күчтәнәч – тәбрикләмә һәм ябыштыргыч белән китә. Әниләр көненә бездән бер бүләк!



«Безнең тышлыкта»

Мөхтәсипәт үткәргән иң зур чараларның берсе – ифтар. Быел 1300 кешега табын әзерләдек. Күпме спонсор табарга кирәк! Шөкер, эшмәкәрләр арасында дусларым күп. «Һәрвакыт шалтыратырга читен инде», дисәм, безгә савап эшләргә ярдам итәсең, диләр.»

10

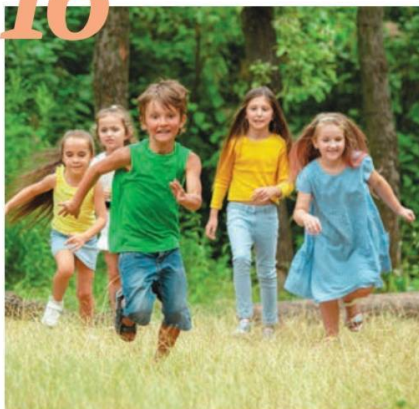
Гүзәл булса, бар да була!
Гөлнур Сафиуллина

6



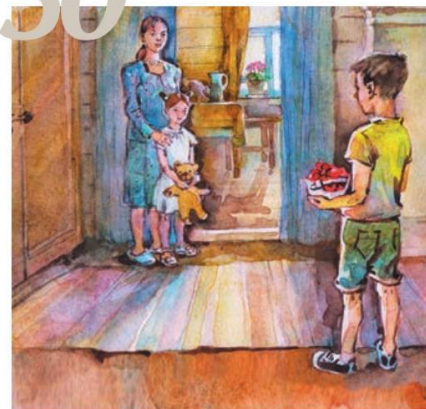
Рәшәткә артындагы әниләр
Чулпан Галиәхмәтова

16



Мин качам,
син тап!
Лилия Гәрәева

30



Жиләк тәме
Гүзәл Әдһәм

Заман һәм без

Сәнәгатьтә –
хатын-кыз
Чулпан Галиәхмәтова

Татар дөньясы

«Өй тулы
бәхет»
Филисә Хәкимова

Мәдәни тормыш

Китап уку ул – сәяхәт
Раушания Миңнуллина

Һәр сүзем –
театрга мәдхия
Лилия Гәрәева

Рәхмәт, Гүзәл!
Илһам бирдең...
Рәдиф Гаташ

Иң жылы
хисләрем – сиңа!
Эльмира Закирова

Яшәеш

14

«Акыл чыбыклары»ннан
акыллырак әниләр
Гөлнәра Гыйлемханова

40

Яшәсән,
сигез ел яшәрсез...
Динара Әхмәт

44

20

Әни
тәрбиясе
Мәдинә Авзалова

48

Хуҗабикә

19

Сорау–жавап

56

24

Вульвотиния

59

28

Кабактан запеканка

62

34

43



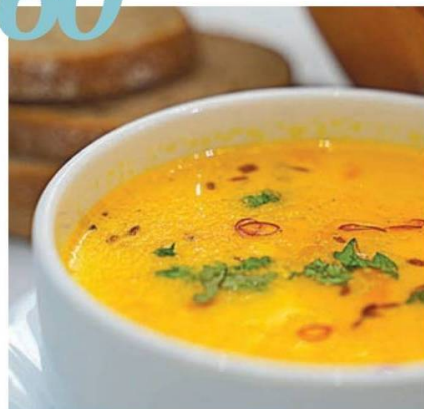
Мин –
«Плюшкин»
Лилия Гәрәева

52



«Тәкъдирне үзгәртеп
булмый, әмма...»
Әлфия Шәһиева

60



Фарсы ашы «Э джо»
Гөлнәз белән Алмаз
Нурмиевлар



Илдә үз Балалар йорты булган 13 хатын-кызлар төзәтү колониясе бар. Аларда якынча 400 бала тәрбияләнә. Болар – иректән мәхрүм ителү урыннарында туган балалар. Алар чәнечкеле койма артында яшәүләрен аңламый. Иң мөһиме – әниләре яннарында. Бала өчен моннан да зуррак бәхет бармы соң? Яратудан туганмы алар, өметсезлектәнме, өстенлекләргә ия булыргамы йә тизрәк иреккә чыгар өчен инструмент буларакмы – моңа җавап бары әни кешенең күңелендә. Бала рәшәткә артындагы хатын-кызны үзгәртә аламы? Әлеге сорауга җавап табар өчен Россиядә иң зур Балалар йорты булган Түбән Новгородның икенче санлы хатын-кызлар төзәтү колониясенә юл тоттык.

Чулпан
ГАЛИӘХМӘТОВА

РӘШӘТКӘ АРТЫНДАГЫ ӘНИЛӘР



«Первопроходы»

Безне колониягә Түбән Новгород өлкәсендә кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкиле Оксана Кислицына алып бара. Юл буе тоткын хатын-кызлар, аларның дөгъвалары турында сөйләшәбез. Күренеп тора: вәкаләтле вәкил колония белән таныш һәм анда еш була. Рәшәткә артындагы хатын-кызларның хокукларын яклауда ул да ярдәм итә. Артык әйберләребезне, телефоннарыбызны машинада калдырып, төзәтү колониясә ишеген ачабыз. Алда – рәшәткәле катлы-катлы ишек-ләр. Бары тик өчәрләп кенә узарга ярый. Шалтыр-шолтыр килеп бер тимер ишек ябыла, икенчесә ачыла. Иң куркынычы шушы ишек-ләр аша узу түгел микән? Алар – ирекле дөнья белән ике араны кисүче. Тагын биек коймалар, чөнечкеле тимерчыбыклар, койма буенда бер метр киндлегендәге сукалап куелган кап-кара жир... Кара жир – тоткыннарның качуыннан саклаучы чараларның берсе булып тора икән – аяк эзләре төшеп кала.

Жыештырылган, пөхтә территориядә тәрәзәләрдәге рәшәткәләр генә кайда икәнәңне искә төшереп куя. Гадәти режимлы колония башлыгы Николай Суслов әйтүенчә, биредә 456 хатын-кыз жәзаларын үти. Шуларның 38 е – тоткын әниләр. Уртача яшьләре – 40 яшь. Нигездә – «первопроходы». Беренче тапкыр жинаяты жаваплылыгына тартылганнарны әнә шулай дип атылар. Күбесенчә наркотиклар тараткан өчен бирегә эләккәннәр. «Яшьләр арасында ул бик таралган, – ди Николай Александрович. – Жиңел кәсепкә кызыгалар. Эш тәкъдим иткән сайтларда курьер белдерүләренә алданучылар да бар. Жиңел эш бит, бер жирдән икенчә жиргә илтәп кенә саласы. Язмышлары сынасын аңлап

Тормышының бөтен мәгънәсә бала көтү булган хатын кайда ялгышкан?!

бетермиләр. Бездәге андый бер кызны күптән түгел колония-поселениегә күчәделәр. 20 яшьтә, үзе наркотиклар кулланмаган да. 7 ел утырасы аңа...»

«15 ел көткән баламны колониядә табарга туры килә...»

Безне туп-туры «әниләр отряды»на алып баралар. Барысы да беренче тапкыр жәзага тартылган. Авырлы һәм балалы хатыннар башка тоткыннардан аерым бинада яши. Өстенлекләре дә бар – көндәз ял итү сәгәтләре каралган, өстәмә порцияләр бирәләр...

Чиста, стеналары кызыл-сарыга буялган бүлмәдә пөхтәләп жыелган караватлар тезелеп киткән. Һәр карават башына фото, исем-фамилия һәм статья язылган табличка эленгән. Ни өчен рәшәткә артына эләккәннәрен статья санын гына әйтеп аңлаталар. Хатын-кызлар көндәз тегү цехында. Махсус киём, хастаханәләр өчен урын-жир тегәләр.

Ял бүлмәсендә безне көмәнле тоткын хатын-кызлар каршы ала. Чәчләре жыелган, соры күлмәкләренә сәдәфләре тартылып эләктерелгән. Көмәннәре зур инде. Бүлмәдә кер үтүкләү тактасы, диван, телевизор. Жәзаларны үтәтү федераль хезмәтенң Түбән Новгород өлкәсә буенча идарәсенң матбугат хезмәт житәкчесә Роман Ведышев безгә әниләрнең ниләр эшләве турында тәфсилләп сөйли. Аңа ишек янында басып торган тоткын хатын-кыз кушыла. «Плакатылар ясыябыз, балалар өчен оештырган бәйрәмнәрдә кемдер жырлый, кемдер

бии. Сабыйларга бик кирәк бу. Барысы да алар өчен», – дип, кулы белән эчен сыпырып куя. Күренеп тора: карашында нур сүнмәгән, дөньяга зур кызыксыну белән карый Ирина. Ул сөйли, ә минем башымда бер генә үй: ул монда ничек килеп эләкте икән? Аннан рәшәткә артындагы көмәнле хатын-кызларның хәле турында сорашабыз. Сөйләвенә караганда, бар да иректәге кебек: журналлар, китاپлар укып әни булырга әзерләнәләр, бер-берсә белән тәжрибә уртаклашалар, колониядәге табип-гинеколог күзәтүендә торалар. Шулай ук анализлар бирәләр, тикшереләләр. «Мин дә һәр триместрда баламның ничек үзгәргәннән беләп торам, – ди ул горурлык белән. – УЗИдан да карыйлар, кемне көткәнәбезне дә әйтәләр, хәтта экраннан да күрсәтәләр әле. Минем өчен бу бигрәк мөһим иде. Сабыемны 15 ел көттем...»

Ирина шуның кадәр рухланып сөйли, әйтерсәң ул төрмәдә түгел, ә ял йортында. Оксана Анатольевна статьясы белән кызыксына. «159 нчы». Сораулы карашымны Оксана Анатольевнага төбим. «Мошенниклык», – дип тәгаенли ул.

Журналда эшләү дәверендә күп кешеләрдән язмышлары турында сөйләткәнәм бар. Ә монда язмышлар белән кызыксыну авыр икән... Житмәсә, бер секундка да ялгыз калу тыйланган.

– Мин Киров өлкәсеннән. Кибетләренә күзәтчелек иткән оешмада директор урынбасары булып эшләдем, – дип сүз башлады Ирина, үз тарихын сөйләргә рөхсәт биргәч. – Шулай ки-





Колониядә булсам да, балалар тәрбиясендә катнашудан төшөп калмадым.

леп чыкты инде, безгә жинаять эше ачтылар. Югысә жинаятьче булырга түгел, әни булырга әзерләнгә идем. Тикшерү барышында директорым үлеп китте, бөтен «мирас» миңа калды. Авырлы икәннемне дә шул вакытта белдем. ЭКО ясаткан идем. Беренче тапкырдан ук уңышлы булды. 40 яшьтә беренче баламны «койма артында» (тоткыннар колонияне шулай дип атый. – Ч. Г.) табарга насыип иткән, күрәсәң. Хөкем карарын ишетеп, колониягә жибереләчәгемне аңлагач, бик курыктым. Әмма бар жирдә дә кешеләр бар. 30 августта монда жиберделәр. Иреккә чыгарга тагын 11 ай калды. Өйдә ирем, әнием, апам көтә. Алар белән һәр көнне телефоннан сөйләшеп торабыз. Ноябрь уртасында кызым Милаша белән очрашырга әзерләнем. Бик дулкынланам. Әйе, мин бик позитив. Үземдә иң кәдерле хезинәмне йөртәм бит. Яхшыга гына өметләнем, тормышым да жайлана, башкача була да алмый. Кызым туачак бит!

Тоткыннарны өлкә балалар табу йортына алып баралар. Роман әйтүенчә, анда алар өчен аерым палата каралган. Балаларның туу урыны итеп колония түгел, ә бала табу йорты күрсәтелә.

Ирина белән янәшә басып торган хатын-кызның күзләре моңсу. «Өйдә өч балам калды. Аларны әтиләреннән яклаган идем. Ул сау-сәламәт, ә мин менә монда. Балалар икенче ирем белән. Тагын ел ярымым бар», – ди ул.

«Колониядә – балалар бакчасы»

Колония каршындагы Балалар йорты шәһәр читенә урнашкан районнардагы балалар бакчасыннан әллә ни аерылмый. Жыештырылган уен мәйданчыгы, читтә коляскалар, стена-ларга төрле күңелле рәсемнәр ясалган. Бүген монда 32 сабый тәрбияләнә. Безне житәкчесе табиб Надежда Николаева каршы ала. Бахилалар, махсус ак костюмнар киябез. Шулар ара-

да Роман видео-телефонны күрсәтә: әниләр туганнарына, ирләренә көн саен шалтырата ала. Балалар монда 4 яшькә кадәр яши. Аннан соң әнинен туганнары ала, йә сабый иректәге Балалар йортына жиберелә. Әле менә ике балага документлар әзерлиләр икән. Мөгаен, тәрбиягә гайләләргә бирерләр, чөнки жинаять жәзасын үтәгән хатын-кызларның башка балаларын тәрбиягә алганнар. «Иреккә чыккач, балаларын үзләренә алырга тырышалар», – дип ышандырды Надежда Константиновна.

Балалар бакчасындагы кебек үк монда да психолог, дефектолог кебек белгечләр, медицина хезмәткәрләре, тәрбиячеләр бар. Колониядә чакта бала тапкан әниләр исә, сәламәтлеге яхшы булса, бер ай буге баласы белән бергә яши. Ике төркем бар: 1 яшькә кадәрге һәм аннан зуррак балалар. Әниләреннән аермалы буларак, сабыйлар иреккә чыга ала: тәрбиячеләре аларны шәһәр паркына алып бара. Без кергәндә зурлар төркемендәге балаларны йокларга салганнар иде, кечкенәләре исә бүленеп куелган махсус урында уйнап йөри. Берсеннән-берсе кечкенә балалар тын калып, томырылып безгә карый. «Берьюлы моның кадәр ят кешеләргә күргәннәре юк. Шуңа кызык аларга», – ди урталарында утырган тәрбияче. Балалар көне буге тәрбиячеләр белән, эштән соң әниләргә килә. Бергәләп һава суларга чыгалар, уйныйлар. Бала белән ана мөгамәләсә менә шулай көнгә ике сәгать ярым белән тәмамлана. Аннан соң әниләр отрядка кайтып китә. «Кайбер хатын-кызлар бөтенләй тәжрибәсез. Балаларын тота, биләүли, юындыра белмиләр. Барысына да өйрәтәбез», – ди Надежда Константиновна. Балалардан баш тартучылар юк. «Сабый янына килергә теләмәгәннәр белән сөйләшүләр алып барабыз», – диде шулай да.

«Койма артында» да әниләргә декрет ялы бирәләр: бала тапканчы 70 көн, аннан соң тагын шулхәтле. Аннары инде әниләр эшкә чыга.

Якыннары белән күрешергә тоткыннар сабыйларын да алып бара. Балаларын күрергә дип, берничә тапкыр килгән әтиләр дә бар.

– Балаларны колониядә тоту гуманлымы, юкмы дигән сорау күпләргә борчый, – ди тоткын хатын-кызларга ярдәм итү бугеңа жәмәгәт эшлеклесе Мария Голубь. – Без бит мондагы хатын-кызларны әни булырга өйрәтәбез. Бу да бер тәрбия чарасы. Баласын каз куган кебек куып йөргән әниләр дә очрый, чөнки әни ролен аңлап бетермиләр. Аларның тормышта үрнәкләре булмаган.

Тоткын хатын-кызларның балалары тулысынча дөүләт карамагында. Ашау, медицина ярдәме, киёмнәр, уенчыклар белән тәэмин ителәләр. Әни кеше пешереп биргән ризыкны гына ашата, үзләренә әзерләү каралмаган. Шушында ук сабыйларны дөвалыйлар, кирәк икән шәһәр хастаханәсенә жиберәләр. Анда инде балаларны волонтерлар карый, әни кеше ияреп бара алмый. «Кайбер балалар гомерләренә иң яхшы чорын шушында кичерәдер әле, – ди Надежда Константиновна. – Колониягә күп очракта социаль яктан имин булмаган хатын-кызлар килеп элгә. Әниләргә белән чыгып киткәч, безнең балалар белән йөрәккә тигән хәлләр дә була. «Бүре авызлы» булып туган бер кызыбыз бар иде. Ашатуга өчен махсус шешәләр алдык, инвалидлык рәсмиләштердек. Иректә әни кеше баланың пенсия акчасына эчә башлый, аннан соң бөтенләй ташлап китә.

«Мин – иң элек әни»

Бүлмәләргә карап йөргәндә, эштән баласын имезергә килгән Гөлнәра белән очраклы гына таныштык. Һәр өч сәгать саен ярты сәгәткә баласын имезергә килә икән монда әниләр. Иң элек Гөлнараның билдән түбән озын толымына игътибар иттек. «Ничек саклап кала алдың», – дип сорамый булдыра алмадык. Гадәттә, киноларда ирегәннән мәхрүм ителгән хатын-кызларны малайларныкы кебек алдырылган чәчле итеп күрсәтәләр. «Саклап калдым инде», – ди. (Хәер, «первопроходцы» отрядында кыска итеп киселгән чәчле хатын-кызлар бөтенләй очрамады.) Гөлнәра Татарстанның бер районыннан булып чык-

ты. Колониядә инде жиденче елы. (Монда тоткыннар «утыру» сүзен бер-вакытта да кулланмый, чөнки ул төрмә түгел. – Ч. Г.) Гаиләле, өч балалы, югары белемле, транспорт логистикасы өлкәсендә эшләгән хатын була. Ни өчен жинаять жаваплылыгына тартылганын сөйләсе килмәде, мошеникчлык, дип әйтү белән генә чикләнде. Моңа кадәр жәзасын Удмуртия колониясендә үти. Ире белән очрашу вакытында авырга уза. Аны Түбән Новгородка жиберәләр.

– Олы кызыма хәзер – 12, уртанчысына – 11, кечкенәсенә 6 яшь, – дип сөйли Гөлнара. – Кызыма башта минем кайда икәнне әйтмәдек, берничә елдан соң гына телефон аша барысын да үзем сөйләп бирдем. Юк, балаларым миннән йөз чөөрмәде. Әтиләре белән бергә очрашуга да килеп йөрделәр. Энеләре Рәнеләне дә килеп күрделәр. Мин бит иң элек – ана. Әни икәнәмне онытмыйм. Сөйләшеп торабыз, кызым белән серләшәбез. Косметологиядә хәзер нәрсәләр популяр булуына кадәр сорыйм. Кызым барысын да сөйли. Шунысына сөенәм: балаларым белән элемтә өзәлмәде. Минем бар да әйбәт булачак. Монда яхшы психолог бар. Аның белән сөйләшәм. Спецконтингент итеп карамыйлар, без алар өчен – кеше. Өйдә кайнанам, ирем, балаларым, туганнарым көтә. Улым белән колония капкасыннан чыгуыбызны көнләп саныйм. Авырга узгач бик борчылдым, баламны алырлар дип уйладым. Удмуртиядә чакта ук, яхшы шартларга жиберәчәкбез, дип тынычландырдылар. Килгәндә 29 атналык көмәнәм бар иде. Бүтән монда иң зур шатлыгым – улым. Үзем тегүче булып эшлим. Койманың теге ягына чыккач та кирәкле һөнәр...

«Бала мине матур итеп күрергә тиеш»

Балалар йортында 18 бәхетле сабий бар – әниләре белән яшиләр. Бинаның өченче катын махсус алар өчен бүлеп биргәннәр. Ике гаиләгә – бер бүлмә. Гадәти тормыш кебек: иртән торып әни кеше эшкә китә, баласын төркемдә калдыра, эш сәгәте беткәч, кереп ала, һәм алар бүлмәләрендә кич бие бергә, бергә йоклыйлар. Бу тормыш бөтен тоткын анага да эләкми. Бала белән

яшәүне махсус комиссия билгели. Моның өчен ананың профилактикалы булуы һәм колониядә тәртип бозмавы шарт. Төзәлү өчен дә үзенә күрә бер мотивация булып тора.

Кира улы Ярослав белән яши. Бүлмәдә карават, комод, уенчыклар, каләм-дәфтәрләр... Шкаф ишегенә «Һәр көнгә шатлан», «Бар начарлыкны оныт», «Нервларыңны бетермә» дип язылган кәгазьләр беркетелгән... Шкаф өстендә – бала белән әниңең фотосы. Балалар йортында һәр сабийның фотоальбомы бар. Аны иреккә чыкканда әниләр үзләре белән алып китә. Балалар йортынан жиберергә документлар жыйган балаларның да берсе – Ярослав. Аңа берничә айдан 4 яшь тула... Бала әнисеннән дүрт ел ярымга аерыла, бәлки гомерлеккә дә... Сөйләшсә ризалык биргән Кира безнең янга төзәнеп-бизәнеп килеп басты. Кашлар, керфекләр буялган, сөрмә тарткан. Бит очына – кершән, ирен-нәренә иннек тә тидергән. «Мин һәрвакыт бизәнеп йөрәм. Үзем өчен дә, бала да мине матур итеп күрергә тиеш», – диде ул. Бизәнгечләрне колония кишетәннән сатып алырга мөмкин икән. Кира наркотиклар таратуда гаепләнеп, 9 елга жәзага тартылган. Ул чакта үзе дә наркотиклар кулланган. Өч баласын тәрбиягә алганнар. Колониягә утырганчы социаль яктан имин булмаган тормыш алып барганлыгы аңлашыла. Балаларына 12, 10 һәм 5 яшь.

– Ярослав балалар йортына китчәк инде, – ди ул тыныч кына. – Ул булганда, аның елмаюын күргәндә бөтен начарлык онытыла иде. Аның язмышы башка туганнарыныкына охшамасын иде. Иреккә чыккач, үземә алырга теләм. Ә олылары аралашырга теләрме-юкмы, үзләре хәл итәр...

– Балагыз тугач нидер үзгәрдеме? – дип сорыйбыз.

– Ничек әйтергә инде... Мин бит аны СИЗОда таптым. Анда баланы китермиләр иде. Монда килгәч, вакыт тиз уза башлады. Ике айдан соң ук яхшы характеристика алып, улым белән бергә идем инде. Тиздән алып китчәкләрән аңлыйм. Баласыз яшәү бик авыр булачак, ә башка нәрсә үзгәрмәячәк. Зонадан соң тормышым

элеккечә булмас. Улымны үзем тәрбияләргә теләм. Әтисе махсус хәрби операциядә һәлак булды. Рәсми рәвештә язылшмаган идек. Үземнең беркемем дә юк. Әти-әнием миңа 25 яшь чагында ук үлдә. Ярослав телефоннан әтисенең әнисе белән сөйләшә. Әмма ул дәрәс булмаган тормыш рәвеш алып бара... Бөтен дөньяда берьялгызым мин. Авыр, әмма яшәргә була...

Бала – күпер?!

Улы белән аерылышачагы турында Кираның тыныч кына сөйләвенә берәз аптырап, сабуллашам. Язмышыңны шулай кабул итүме бу, йөрәк бозга әйләнүме, әни хисләре уянмаумы... Хәер, моңа кадәр дә өч баласы белән аерылган бит инде... Тик кләймә сугарга ярамый. Колониядән чыкканда башымда әнә шундый уйлар бөтерелде. Кеше хатадан хали түгел. Тик бер генә тапкыр булганда ул хата дип атала. Иреккә чыкканнарның 30 проценты кире кайта икән. Колония башлыгы шулай диде. Бу күрсәткечнең башка учреждениеләрдән чагыштырмача аз булуы монда, нигездә, беренче тапкыр жинаять жаваплылыгына тартылганнар булу белән аңлатыла. Тоткын аналар төрле. Тормышымның бөтен мәгънәсе гаиләм, дигән Гөлнара белән өч баласы чит гаиләләрдә тәрбияләнгән Кираны бер калыпка салырга ярамый, билгеле. Әмма Кира дүрт ел баласы белән бергә яшәгән. Һәм менә шул аңа дөнья белән араны өзмәскә күпер булырга мөмкин. Ә араны өзгәннәр? Алар башка... Колониядә аерым отряд булып, башка бинада яшиләр. Берничә срок тутырганнарны «краткий» дип атылар бу колониядә. Ул отрядка да алып керделәр. Ана хакы, ана бурычы кебек изге темаларга сөйләшү мәгънәсез кебек тоелды монда. Шактый таушалган, үз яшләрәннән күпкә олы күрәнгән, соры, нурсыз йөзле, яулык астыннан кыска чәчләре бүселәп чыккан бу хатыннарның карашлары ук башка. Монда инде күперләр жимерелгән...

РЕДАКЦИЯДӘН: Репортажны әзерләүдә ярдәм иткән өчен Татарстан Республикасында кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил Сәрия САБУРСКАЯга рәхмәтебезне белдерәбез.

ГҮЗӘЛ БУЛСА, БАР ДА БУЛА!



Гелнур
САФИУЛЛИНА

Байлар Сабасында болай дигән кешегә: «Кайсы Гүзәл турында сөйлесең соң әле син?» – дип берәү дә сорау бирми.

Кызлар үзләре яхшы хәтерли: Саба районы башлыгының икътисад буенча урынбасары Илнур Котдусов әйткән сүзләр бу. Райондагы актив хатын-кызларның «Хәят» клубына нигез салган ел була. Беренче «Уйла» интеллектуаль уенының финалын уздырырга йөргән көннәре. Клубның берничә эгъзасы, ниндидер мәсьәләдә ярдәм сорап, Илнур Илдусович янына керәләр. Арада Гүзәл дә барлыгын күргән житәкче, исәнләшүгә: «Гүзәл булса, бар да була!» – ди... Гүзәл ШӘРИФУЛЛИНАны район үзәгендә яшәүчеләр генә түгел, Сабаның барлык авылларында да яхшы беләләр. Хөрмәт итәләр! Эшмәкәр, Саба районы мөхтәсипәтендә баш хисапчы, «Сетевая компания» акционерлык җәмгыяте филиалы – «Алабуга электр челтәрләре» Саба район электр челтәрендә житештерүне эзерләүче инженер булып эшләүче ханым мондый мәртәбәгә ничек ирешкән соң? Нигә күпләр бүген аңа охшарга, аны кабатларга тырыша? Моңы аңлар, серенә төшенер өчен Гүзәл ханым үткән юлны тагын бер кат күздән кичерү кирәктер.



Фото: Анна Арахамия

Кызлы кеше – назлы кеше

Сабалар аның турында белә дидем дә... Тутач та берничә ай Ләйсән исеме белән яшәп алуы кемнәргә генә мәгътүм икән? Димәк, сүзне ерактан ук башларга туры килә.

– Әниемә күз төшергәндә әтием инде хатын аерган була. Әби белән бабай кызларын аңа кияүгә бирергә, әлбәттә, ашкынып тормыйлар. Болай гына риза булмагачларын аңлагач, әти әнине урлап кайта. Алар бер кич кенә Сабадагы туганнарында куналар да, артларыннан эзләп килгәнче дип, иртүк жыенып Себергә чыгып китәләр һәм Нижневартоск шәһәренә барып урнашалар. Мин шунда – вагонда туганмын. Әтиңең авылда Ләйсән исемле кечкенә кызы кала. Аерылыпканнан соң ул аны нибары бер тапкыр гына күрә, башкача баланы әтигә күрсәтмиләр. Әни балага узуга, әти: «Кыз бала туса ярар иде!» – дип теләк тели башлый. Сабыен сагынуы шулай көчле булгандыр, күрәсәң...

Кыз бала туа! Һәм... әти кеше аңа Ләйсән дип исем куштырып кайта. Шатлыкларын авылга да хәбәр итәләр. Озакламый авылдан хат килеп төшә. Әнисе Мәүлиягә: «Син соң моңа ничек ризалаша алдың? Кызлар исеме беткәнмени?» – дип яза һәм дәфтәр битен тутырып кыз бала исемнәре тезә. Вагон күршеләре якташлары булып чыга. Яңа гына зур хәсрәт кичергәннәр – кызларын югалтканнар. «Гүзәл дип кушыгыз әле, без дә аны үз балабыз кебек яратыр идек», – ди алар. Хатыйпка килешмичә чара калмый...

– Безнең әти шундый бала жанлы иде! Аңа беребез дә артык булмады. «Сезнең Ләйсән исемле апагыз бар», – дип, безгә еш әйтә иде. 18 яше тулыр да, кызым мине күрергә килер, сез аралашып яшәрсез, дип хыялланды... Соңгы сулышына кадәр көтте...

Эш эшкә өйрәтә

Әбиләре авырып китә дә, Гүзәлгә 3 яшь булганда әтисе белән әнисе кире Лесхозга күченеп кайталар. Үсә башлауга әти-әнисенең кул арасына кермәгән авыл баласы юктыр инде ул. «Саба урман хужалыгы» предприятиесенең фанер ясау цехында эшләгән әнисенә беренче тапкыр булышырга дип барганда Гүзәлгә ничә яшь булды икән? Хезмәт хаклары зур түгел, тормышны алып бару өчен Мәүлия апага өчәр смена эшләргә туры килә. Мәктәптән кайтуга, Гүзәл цехка ашыга – әнисен берәз булса да ял иттерергә кирәк.

– Жүңел генә тоелган иләк калыбының авырлыгы юеш килеш 18 килограмм дисәң, кеше ышанмас. Аны өскә күтәреп куярга кирәк, алырга, бәрәп чыгарырга... Ул әле жилем белән каткан була...

Каен жиләге вакыты життеме, урманнан чыгып тормыйм. Көнгә икешәр чиләк жыям! Сабалар килеп сатып алып китә – клиентларым шундый күп иде. Классташларым көлә: «Аларга акча житми», – диләр иде. Беребезгә дә житми иде ул чакта акча. Мин исә әниләрнең хәлен күпмедер жиңеләйтергә тырышканмын инде. Август кәргәч, әти Казанга алып китә: энем Илнар белән икебезгә мәктәп киёмнәре жыеп кайтабыз... Эшнең ояты юк дип саным: хәзер әнә күпләр каен жиләге жыеп акча эшли... Мин бер эштән дә курыкмадым. Хәзер дә курыкмыйм! Әти белән бергә утын да ярдым, тирес тә түктәм, печән дә ташыдым...

Борчуын бүлешүчеләр булганда,
кеше бөтен авырлыкны да
күтәрә ала.

Жәйләүгә тугай яхшы, киңәшкә ата яхшы

– Мин – әти кызы! – ди Гүзәл. – Холык-фигылем, тышкы кыяфәтем белән дә аңа охшаганмын. Юктан гына да бәйрәм ясый белә иде ул безгә. Яңа куртка алса да, аны ниндидер матур тартмага салып алып кайта. Ачып жиңеләсәң, ә аннан сап-сары куртка килеп чыга! Әтиңең тәэминатчы булып эшләгән вакыты гел истә. Авыл киңәшчеләре тундырма сатмыйлар, ә ул аны безгә Казаннан тартмасы белән алып кайта һәм: «Кызым, иртәгә дәрестән соң классташларыңны чакыр», – ди. Илнарга да шул сүзләргә әйтә. Иртәгәсән тундырма ашарга бөтен классташларны ияртеп кайтабыз.

Гүзәл 11 нче сыйныфны тәмамлар алдыннан якташлары – Татарстан дәүләт жыр һәм бию ансамбленең хормейстеры Венера Гәрәева Сабага кайтып, районның иң яхшы жырлаучыларын сайлап ала. Алар арасына Гүзәл дә элгә. Кечкенәдән диктор була дип хыялланган кызы юллар шулай итеп Казан музыка училищесына алып килә. Тик музыкадан башлангыч белем алмаган килеш бу бусаганы атлап узуга карурманга керү белән бер була. Өстәвенә, кыз музыканы да «ишетми» икән. Венера Хәсәновна шаккәтә: «Алайса син көйләргә ничек отасың соң?» – ди.

Бер ел түзә Гүзәл, аннан әтисенә: «Мин монда башка укый алмыйм», – ди. Беркайчан юк димәгән әтисе: «Кызым, кайда укыйсың килә, шунда бар», – дип җавап бирә. Компьютерларның яңа чыккан чагы: дус кызы белән Казандагы 68 нче лицейга барырга, компьютерда жюло белгечлеге алырга ниятлilәр. Практиканы алар «Татарстан» телерадиокомпаниясендә уза. Машбюрода тапшырулар өчен



Сабада мине күпләр ӘНИНЕ зурлаган өчен хөрмәт итәләр дип уйлыйм.



■ Дусларым – тормыш бизәкләрем. Без гел бергә. Миләүшә Якупова һәм Гөлия Нигъмәтжанова белән.

текстлар жыйган студент кызлар белән телерадиокомпаниянең ул чактагы житәкчесе Айрат Сибагатуллин да таныша. «Ярты елдан бездә журналист булып эшләү мөмкинлегегез бар!» – дип өметләндереп тә куя... Гүзәл диплом алган көннәрдә исә әтисе контора янында район башлыгы Рәис Миңнеханов белән очраша. Яңалыklar сөйләшәләр. «Сабада да телевидение ачарга жыенабыз, кызың монда кайтсын», – ди Рәис Нургалиевич. Гүзәл әтисенең сүзен аяк астына сала алмый, әлбәттә. Әти бит ул! «Татарстан» телерадиокомпаниясендәге азау ярган журналистларның: «Китаплар укы, телең дә шомарыр, фикерләрең дә үзгәрер», дигән киңәшен Гүзәл бүген дә тотарга тырыша.

Йөгәргән алмас, боерган алып

«Саба дулкыннары» телерадиокомпаниясендә шунда ук эфирга чыгармыйлар әле аны. Генераль директор Елена Степановна: «Телевидение әле ачылмады – жиһазларын гына көйлиләр, бәлки, радиода эшләп торырсың?» – дип каршы ала. Аннан шунда ук өсти: «Тик анда жыештыручы штаты гына бар. Ризалашсаң, диктор булып та сөйләрсен, идән дә юарсың», – ди. Кире борылып чыгып китми Гүзәл: үзе әйткәнчә, бер эштән дә курыкмый – яңа һөнәрнең серләренә өйрәнергә керешә. «Илдар ялдан килүгә, төшереп карарбыз – эфирда ничек күренерсең икән», – диләр аңа. Олы кешедер, дип уйлаган инженерның яп-яшь егет икәнән планерка вакытында гына белә... (Ә әтисенең «авылга кайт» дигән киңәше язмыш чакыруы булуын сонрак аңлый.) Субтитрлар әле юк, атналык яңалыкны яттан сөйләргә кирәк: бер төшереп карыйлар, ике... Камералар каршында утырган кыз шомарганнан-шомара бара. Хәер, төшерүчәсе дә көннән-көн үзгәрә: күзләре янып торган Гүзәлгә гыйшык тотмау мөмкин булмый...

– Шундук йөрәп киттек, дия алмыйм. Дөрәс, Илдар озатып кайта башлады. Тик беркайчан да үзе генә килми: йә Рамил белән, йә Марат белән... Туган апаларга кайтып житәбез дә, өчәү капка төбөндә сөйләшеп утырабыз. Кем белән йөргәнәме озаң аңламадым әле. Ә аннан Илдарга менә шушы йортны бирделәр. Күрсәтергә дип килгәч, тәкъдим ясады.

Кем арбасына утырсаң, шуның жырын жырыйсың

– Әйе, мин аның арбасына утырдым... Без танышканда ук Илдар намазлы иде инде. Әлбәттә, ул минем дә намазлы булуымны теләгәндер, әмма бу хакта бер тапкыр да әйтмәде. Әле очрашып кына йөри башлаган вакытта, Илдар: «Кире Чаллыга кайтып китәм», – дип сөйли башлады. Автобуска озатырга чыктым, бөтенләйгә китәсенә ышанмыйм, билгеле. Сабуллашканда: «Син кайчан кайтасың соң?» – дип сорадым. «Син акылга кергәч», – ди. Анда да аңламадым... Бер дус кызым шунда: «Ул синең намазга басуыңны көтәдер», – диде. Озаңамый Илдарны яңадан чакыртып кайтардылар. Мин ул чакта намазлы идем инде. Хезмәттәшләрем бу хакта аңа күптән хәбәр иткән булып чыкты... Ә яулык... «Баламны исән-сау тапсам, яулык ябыныр идем», – дигән идем. Бала табу йортынан Камиләне күтәреп чыкканда яулыктан идем инде...

«Гүзәл, мәчетнең исәп-хисап эшләрен алып бармассыңмы?» – дип, Саба районы имам-мөхтәсибе Айнура хәзрәт Әхмәтов мөрәҗғәгать иткәндә, телевидениедән күптән киткән идем инде. Сәгәтләр кенә эшли торган урын түгел, бала бар бит, аны калдырырга кеше юк. Берәздән Илдар да китте – үз эшебезне ачтык. Тышкы реклама: стенд, вывеска, гравировка, печать һәм башкаларны ясыя башладык. Документ, исәп-хисап эшләре белән инде шактый таныш идем – хәзрәткә «юк» дия алмадым... Шулай итеп, Саба районы Жәмигъ мәчете эшләренә дә чумдым. Районның 61 имамы белән эшлим. (Алар белән хезмәттәшлек итү бүгенге вазыйфама әзерләнү дә булган: кул астымда 17 машина йөртүче бүген. Барысы да ир-атлар! Ике ел элек электр челтәренә эшкә чакыргач, жиде түгел, житмеш кат уйладым. Аннан тәвәккәлләдем. Егетләр – ә мин аларны шулай дип кенә йөртәм – һәрвакыт булышырга әзер. Эшемне алар да яраттырды!) Бүген дә Саба мөхтәсибәтендә оештыру эшләре белән шөгыльләнем. Мөхтәсибәт үткәргән иң зур чараларның берсе – ифтар, әлбәттә. Быел менә 1300 кешегә табын әзерләдек. Күпме спонсор табарга кирәк икәнән күз алдына китерәсездер... Шөкер, эшмәкәрләр арасында дусларым бик күп, беренче чиратта аларга мөрәҗғәгать итәм. «Һәрвакыт шалтыратырга читен инде», – дисәм, син бит безгә савап эшләргә ярдәм итәсен, диләр. Район администрациясе дә бик булыша – чыгымнарның зур өлешен алар күтәрә. Мөселманнар өчен оештырылган Сабантуйга да иң зур бүләкне алар ала. «Саба таңнары» газетасы хезмәткәре, Саба хатын-кызлар советы житәкчесе Ильмира Галимуллина белән бөтен чараларны бергәләп әзерлибез...

Гүзәл һәм аның фикердәшләре үз тирәләренә 500 гә якын волонтерны туплаган. Бер шалтырату белән йөгәреп килә торган апалар болар. Алар бүгенге көндә СВОга гуманитар ярдәм әзерләү белән мәшгуль.

Дуслыкта берлек, тиңлек кирәк

– Кичке якта өйдә нидер эшләп йөри идем, язучы Гөлсинә апа Галимуллинаның килене Эльвира шалтыратты. «Без бүген эшмәкәр хатын-кызлар жыелабыз, анда син дә булырга тиеш. Районга Мәскәүдән бер килең кайтты бит, аның белән танышчакбыз», – ди. Гөлнәра Фәтхерахманова үзенең әллә никадәр идеяләре, уй-хыяллары белән уртаклашты ул көнне. Уянып киткәндәй булдык...

Булдыклы кызлар эшкә тотына. «Хәят» клубы оеша, ә аның иң беренче һәм иң зур проекты «Уйла» интеллектуаль уены була. Сабаны ғына түгел, тирә-күрше районнарны, хәтта Казанны (финал уеннарының берсе «Туган авылым» комплексында, Әлфия Авзалова үзегендә уза) кузгатып жибәрә алар. «Нәрсә? Кайда? Кайчан?» уены бер якта торсын! Гүзәлгә иң авыр эш йөкләнә – кеше туплау. Ә «Хәят» автоном коммерциячел булмаган оешманың икенче бер зур проекты – «Мәхәббәт аша тәрбияләү. Бишек җырлары» турыдан-туры аның катнашында туа.

– Берсендә Гөлнәра кечкенә кызы белән безгә кунакка килде. Курчакны сөлгегә төреп аңа тоттырдым: бишек җыры көйләп күрсәттем. Айлинә шунда ук артымнан кабатлады. Гөлнәраның күзеннән яшь тәгәрәп төште. Һәм шунда ук аңарда яңа идея туды: «Өйдә, райондагы бөтен балалар бакчаларына бишек бүләк итәбез, балалар бишек җыры өйрәнсен», – ди. Мин бит бухгалтер, шунда ук саный башладым: районда 46 балалар бакчасы, бер бишек 5 мең тора...

Сабаның барлык мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре катнашында бишек җырлары смотр-конкурсы инде узган, һәр балалар бакчасына бишек бүләк ителгән. Проект узган ел Татарстанның грантлар бәйгесендә җиңүче дип табылган... «Син булмасаң, минем бер эшем дә бармас иде» – Гөлнәра бу сүзләренә Гүзәлгә белмичә әйтмидер.

Кеше барын да күтәрә

Тормыш сынаулары... Гүзәлдә дә бар алар. Иренең юл фажигасенә элгүе, өйләренә ремонт ясаганда үзенең 700 килограммлы плитә астында калуы... Бер тиен акчасыз утырган чаклар... Авырлыктар онытылган, ә шул вакытларда үзләренә ярдәм иткән якыннарына булган рәхмәт хисләре күңелдә һаман яши.

– Илдар берүзе эшләгән, мин декрет ялында утырган чак. Кредит алып йортка ремонт ясарга туры килде – шуны түлибез. Берсендә әти: «Больницага килгән идем, кайтышлы сизгә кереп чыгам», – ди. Ә өйдә ашарга берни юк! Суга дөге салып пешердем... Шулу көнне кичкә таба әти авылдан кире әйләнеп килде. Ике сумка ризык күтәргән!.. Айнуру хәзрәткә мең рәхмәтле: очны-очка ялгарга ярдәм иткән вакытлары булды. Менә шуңа күрә дә, кайчак хезмәт хакы түли алмый дип, мин дә аңардан эштән китә алмыйм... Кайнана ул чакта ай саен Чаллыдан автобус шоферы аша 5 мең сум акча жибәрәп торды. Плитә астында калгач та, хастаханәдә мине бер ай саклады. Дустым Миләүшәгә дә Казанга кадәр килеп

минне карашырга туры килде... Минем өчен жанын да бирергә әзер булган энәм Илнарның ярдәменә ничәмә-ничә тапкыр таяндым. Борчуын бүлешүчеләр булганда, кеше бөтен авырлыкны да күтәрә ала...

Жәннәт – әниләрнең аяк астында

– Минем ватсаптагы статусларда гел әни: «Әнигә кайтам әле», «Әни белән шунда барабыз», «Әни белән монда булдык»... Үзем кая барам – шунда алып барасым, үзем нәрсә күрәм – шуны күрсәтсәм килә аңа. Мәчеттә апалар белән очрашкач: «И-и, шундый бәхетле инде безнең Мәүлия!» – диләр. Сабада мине күпләр әнине зурлаган өчен хөрмәт итә дип аңлыйм... Тормышта авырлыктарны бик күп күрдә ул. Кечкенә идем әле, әмма барысын да хәтерлим: әнинең урыны гел өстәл почмагында булды – түргә утырып чәй эчкән белмим. Ә аннан кышкы бер көнне безне урамга ук куып чыгардылар... «Бу капканы башка ачмыйм», – дип киткән иде әни, ачты. Көн саен пешереп, әбинең ашарына да жибәрде, атна саен миннән өен дә җыештыртты. Әти хақына... Казанда укыганда, атна саен кайтмаска тырыштым. Чөнки кайтуга, әни күршедән күршегә йөри башлый – бурычка акча эзли. 50 сумга ике атна тора идем, ә бүлмәдәш кызлар 300 сум белән киләләр... Әнине бүген рәхәттә генә яшәтсәм килә! Үзәбез белән Тоз-Түбәгә, Сочига алып бардык, Волгоградны күрсәттек. Әни концерт-театр ярата – берсен дә калдырмыйбыз. Миннән артык Камилә тырыша. Әти мәрхүм булгач, әни өйдә ялгызы ғына тора алмады. Көн саен янына кайтып йөрдәк: кич белән төянеп кайтып китәбез, иртүк киләбез. Камиләнең авылда дус кызлары күп иде. «Әни, Галия партада берүзе утыра икән, алар класста бишәү генә, алтынчы булып кайтыйм әле», – диде ул беркөнне. Шулай итеп 7 нче класска укырга Лесхозга кайтты. Укып бетерде, эшли бит инде хәзер. Әнинең «рассрочка»га төзелеш материаллары алганын белгән дә, үзенә әйтмичә дә шуны түлгән. Быел ялга барганда: «Дәү әнине үзегездән калдырмагыз, аңа бөтен жирне күрсәтегез!» – дип, әтисенә алдан акча жибәрәп куйган булып чыкты. Әни белән икебезне Казанда, «Лучано» СПА-комплексында ял иттерү дә кызымның идеясе иде. Быел әнинең юбилее, 65 яшь тула. Иң зур хыялым – аны хажга жибәрү. Энәм дә, Камилә дә кушылабыз, диләр. Илдар белән ике як әниләрне дә тигез күрергә тырышабыз...

Әнине сөендерсәм, икенче көнне үк Аллаһы Тәгалә минем үземне сөендерә, дип ышана Гүзәл. Аның өчен язмышының иң зур бүләге – ире Илдар. Сабыр, акыллы, киң күңелле, белемле («Чаллыда алар йорты астында китапханә – Илдар андагы бөтен китапны укып чыккан! Бергә машинада барганда, сөйләшеп барымын димә, ул гел аудиокитап тыңлауда»), хатынының бер теләгенә дә каршы төшми («Минем өй кешесе генә түгел икәнәмне белә Илдар»)... Машинасын җылытып, Гүзәлне һәр көнне эшкә озата. Үбеп! Кичен шулай каршы ала... Менә дигән әти – Камиләнең сер сандыгы!.. Хатын-кызга бәхет өчен тагын ни кирәк?! Иң мөһиме – үзе бәхетле булган кеше генә башкаларга күңел җылысы өләшә ала. Гүзәл кебек!



Гөлчәкәк ШӘРИФУЛЛИНА,
йөк шиналары заводының сыйфат буенча әйдәп баручы инженер-технологы

Нефть химиясе техникумында укыганда безне ярты елга заводка – «Түбән Кама шина» җәмгыятенә практика узарга җибәрделәр. Жыю цехына билгеләндек. Егетләр – тәгәрмәч каркасы, кызлар брекер беләзекләре җыярга тиеш булды. Практика үткәндә брекер беләзекләре җыючы яшьләр арасында һөнәри осталык бәйгесе игълан ителәр. Үземне сынап карыйсым килде. Һәм беренче урынны алдым! Грамота тапшырдылар, электр самавыры бүләк ителәр. Әле әти-әнигә Рәхмәт хаты да җибәрделәр. Бер уч хезмәт хакы алып, макталып кайттым техникумга. Диплом алгач кайда эшлисемне дә белә идем инде – заводка барам. 1993 елда йөк шиналары заводының вулканлаштыру цехындагы техник контроль бүлегенә дүртенче разрядлы контролер итеп алдылар. Берәздән әзерләүләр цехына мастер итеп күчәргә тәкъдим ителәр. «Нишләп шулай бик тиз, яңа ғына килдем бит әле», дип уйлап та куйган идем ул чакта. Әмма шуны аңладым: заводта тырышып эшләгәнәңне күрсәләр, хезмәтәңне бәяләми, сине күтәрми калмыйлар. Эшемдә һәрвакыт яхшы кешеләр генә очрады. Хезмәтемнең бөтен нечкәлекләренә кадәр аңлаттылар. Ихтирамым чиксез аларга. Һәрберсенә рәхмәт әйтә башласам, журнал битендә урын да калмас, мөгаен.

Әзер продукцияне кулланучыларга җибәргәнче, аңа җентекле тикшерү уздырыла. Әлеге вазыйфа инженер-технологларга йөкләнгән. Аларның хезмәтен читтән генә кызыгып күзәттем. Бик көчле төркем иде. Патшалар затыннан диярсен: эшләре кызыклы, сменалы түгел, шимбә-якшәмбе ял итәләр... Көннәрдән бер көнне цех җитәкчесенәң технологияләр буенча урынбасары Надежда Архипова үз бүлегенә чакырды. Шатландым, тик ул чакта югары белемем юк иде. «Алсагыз, укыйм», – дидем. 29 яшемдә Казан химия-технология институтының Түбән Камадагы филиалына читтән торып уку бүлегенә кердем. Производства эшләгәч, уку программасы җиңел бирелде. Ә иң мөһиме – инженер-технолог булдым.

2009 елда тоташ металл кордлы шиналар җитештерү буенча яңа завод сафка бастырылды. Минә шунда чакырдылар. Менә инде 14 ел монда эшлим. Инженерның бер эш көне икенчесенә һич охшамаган. Заводта сыйфатка зур әһәмият бирелә, безнең бүлек җитештерү процессын контрольдә тоталар. Мин һәрвакыт әйтәм: «Безнең шиналар белән «киендерелгән» тәгәрмәчләр, аз дигәндә – бер, иң күбе – салоны кеше белән тулы автобусны йөртә». Үзәбездә җитештерелгән шиналар белән горулланам, аларны илнең беренче затларына хезмәт итә торган машиналарга куйгач, горурлык хисе икеләтә арта.

Һөнәри «авыруым» да бар: һәрвакыт машина көпчәкләренә игътибар итәм. Резинасы безнекеме? Шулай бервакыт

бензин салырга заправкага тукталдым. Карыйм: 116 нчы регионнан йөк машинасы тора, ә тәгәрмәчләре чит ил шиналары белән комплектланган. Йөртүчесен көтеп алдым.

«Безнең шәһәрдә сезнең машина тәгәрмәченә туры килә торган шиналар җитештерелә. Нигә шуларны алмыйсыз?» – дип сорыйм. Баксаң, ул аның шәхси машинасы түгел икән, ә менә безнең продукцияне мактады. Рәхәт булып китте инде. Нишлим, холкым шундый: тыны чыккан тәгәрмәчләр белән йөргән техниканы күрсәм, ачуым килә. Юлда фәжигә килеп чыкса, сәбәбен безнең покрывкада күрергә мөмкиннәр бит.

Яңа технологияләр чоры хәзер. Дөньяви брендлардан калышмаска тырышабыз. Мин эшли башлаган елларда башкача иде. Тормышта бернәрсә дә бер урында гына тормый, һәрвакыт алга бара. Эшләү кызыктырак, мөмкинлекләр дә күп хәзер. Заводка килгән яшьләр дә алдынгы карашлы, төвәккәл, яңалыкны тиз тотып алалар. Берәз көнләшеп тә куям. «Тәҗрибәм зур, миннән үрнәк алыгыз», – дип йөрмим, киресенчә, алардан күп нәрсәгә өйрәнәм. Барыбыз да беләбез: коллективның уңышы – команда булып эшләүдә. Эштә төрле вакыт була. Бәхәсләү ситуацияләр дә килеп чыга кайчак. Хакыйкәт нәкъ менә шул чакта туа да инде. Хезмәтенә күрә эш хакы да лаеклы бездә. Әмма аның күктән төшмәгәнлеген заводта эшләүчеләр бик яхшы аңлый.

Яңа заводны эшләтеп җибәргәндә чит ил белгече килгән иде. Ничек эшләгәнәбезне күрәп шаккатты ул. Смена тәмамланды, дип, башлаган эшен ташлап беркем өенә кайтып китми, кирәк булса соңга кадәр кала, иртән исә нәкъ тиешле минутында эш урынында була. Цехта җитештерү процессын башлап җибәргәндәге мәшәкатьләр белән бәйлә булды бу. «Сездәге кебек эшчән кешеләрне беркайда да күргәнем юк, – дигән иде ул шул чакта. – Сездә профсоюз бармы?» – дип тә кызыксынды әле. «Бар, әлбәттә, һәм без барыбыз да профсоюз әгъзалары», – дидек горуруланып. Бу заводтагыларга гына хас сыйфат түгел. Татарстанда һәр өлкәдә шулай бирелә, җиң сызганып эшлиләр. Нәрсәгә бәйлә бу: сулар һавабызгамы, менталитеткамы, әллә тәрбиягәме... Тәгаен генә әйтүе кыен. Тик шунысы хак – без ялкау халык түгел. Шуңа чәчәк ата, үсә илебездә, ә Татарстан – аның иң гүзәл төбәге. Кешеләре эшчән чөнки.

Эшемне бик яратам. Заводка сөнәп барам. Хезмәтем бәяләнгәч тә рәхәт. Мактаулы нефтьче дә әле мин. «Сыйфат отличнигы» дигән күкрәк билгем дә бар. Кирәк чакта заводта экскурсияләр дә үткәрәм. Яшь буын өчен гид ролен башкарырга яратам. Заводтагы технологик процессларның бөтен нечкәлекләре турында горуруланып сөйлим. Күрсеннәр, белсеннәр Түбән Кама шиналарының ничек «тууын».



МИН КАЧАМ,

Хәзерге балалар элеккеге кебек уйный белмиләр, урамга чыкмыйлар, саф һавада йөриселәре килми, телефоннан аерыла алмыйлар. Бүген замана балаларына карата иң еш әйтелгән тәнкыйть сүзләре, мөгаен, шушылардыр. Дөрөстән дә, хәзер урамда ду-чат килеп уйнаган балаларны күрмәссең. Шәһәрдә генә түгел, авылларда да шул ук хәл. Кечкенәдән үк төрлө түгәрәкләргә йөртә башлау, күңел ачу индустриясенә бик тиз үсүе алар тормышыннан күмәк уеннарны акрынлап кысырыклап чыгарды бугай инде. Педагогик әдәбиятта «уен кытлыгы синдромы» дигән яңа термин да барлыкка килде хәтта. Чынлап та бүгенге балалар уйнарга яратмыймы, әллә уйный белмиләрме? Әллә аларга без үзөбез уйнарга ирек бирмибезме? Эти-әниләр һәм тәҗрибәле педагог-психолог белән шушы сорауга җавап эзлибез.

Лилия
ГӨРӘЕВА



Без үскәндә

«Әке-бәке, кыек сәке, эремчек. Син калып тор, энем, чык!» Хәтерлисезме бу санамышны? Кача-кача уйнаганда кем эзлисен шулай билгели идек.

Эх, уйнап та күрсәттек без бала-чакта. Нинди генә уеннар уйнама-дык: кача-кача, уника таяк, куян атыш, таш калага баш калыш... Әле тагын кызлар белән «өй»ле, «кибет»ле, «укытучы»лы уйныйбыз. Кибеттән сатып алган өзер уенчыкларга да исәбез китми – кул астындагы һәрбер нәрсә мизгел эчендә уенчыкка әйләнә иде. Сюжетлы уеннар туйдырса, скакалка белән сикерәбез, велосипедта жилдерәбез. Инде анысыннан да ялыксак, болынга барып мөтәлчек атабыз. Авыл урамы гына түгел, болын, су буйлары да безнең биләмәләр.

Бары кыш көне генә уйнап була торган никадәр күңелле уеннарыбыз бар иде! Кар астыннан юллар казыйбыз, тау шуабыз, кар атышабыз... Балачакны искә төшерсәң, әнә шулар хәтергә килә. Тормышның иң рәхәт,

иң күңелле чаклары булган икән, дисең.

Безнең буын – узган гасырның 70–80 нче елгылары – авылда ишле булып туган соңгы буын булды бугай. Кечкенә генә авылыбызның бер урамында гына да 10–12 бала үстек. Шуңа да безгә күңелле иде.

Мин әле үз балаларым да бер дә уйнамады димим. Жәйге каникуллары авылда узды аларның. Үзләре кебек, әби-бабайларына ялга кайткан балалар белән көнозын урамда булдылар. Әле шушы язмага тотынгач, 19 яшьлек кызымнан нинди уеннар уйнаганнын сорашкан идем. Алар да шул безнең балачак уеннарын уйнаган икән. Кызлар белән балчыктан «ботка» пешергәннәр, яфрак-үләннәр жыеп «кибет ачканнар», казакларга һәм разбойникларга бүленеп, бер-берсен куышканнар, «куян атканнар»... Безнекеннән үзгә яңа уеннары да барлыкка килгән: үзләре яратып караган мультфильм геройлары – фея булганнар.

Уйнар вакыт бер мизгел генә

Апас районында яшәүче биш бала әнисе Рамилә ӘХМӘТҖАНОВАдан да балаларының ничегрәк уйнаулары турында кызыксындым. Аныкылар әле кечкенә, нәкъ уйный торган чаклары. Хәзерге балалар хәрәкәтле, күмәк уеннарны яратмый дигәнне ишеткәне булса да, безнекеләр рәхәтләнеп урамда уйный, ди ул.

– Шәһәрдә башка төрләрәктер, билгеле, авылда тыныч бит. Урамыбызда бала-чага күп. Жәй көннәрендә 30–40 лап бала жыела. Эти-әниләр белән үзөбез зур гына балалар мәйданчыгы ясап куйдык. Алар шунда чыр-чу килеп атынгычларда атыналар, куышлы, качышлы, төсләр уены уйныйлар. Үзләре дә әллә нинди уеннар уйлап чыгаралар. Икенче урам башында футбол мәйданы бар. Аның капкаларын да этиләр үзләре ясады, китереп куйганы көтеп утырмадык. Кызлар да шунда жәй буга малайларга каршы туп типте. Өйгә су эчәргә генә кайталар иде.

СИН ТАП!



Фото: ru.freepik.com

Безнекелэрнең телефонда утырырга вакытлары да юк. Әле ашарга да кайтасылары килми. «Ашап чыгыгыз» дип чакырсаң, алайса башкалар кайтып китә, диләр. Шуңа күрә ризыкны үзләре белән алып чыгып, пикник ясыйлар. Без инде моңа шат кына, йомырка пешереп, печенье тыгып, чәйләр ясап чыгарып жибәрәбез.

Зуррак малайлар футбол мәйданы янындагы агачлыкта тактадан өй дә ясап куйганнар. Әле ике катлы итеп! Ул ташыдылар инде өйдән такта, кадак, чүкеч... Сүз әйтмәдек. Тик трассага күрөнөп торгач, ике елдан авыл советы сүттерде. Бик күңелсезләнделәр инде...

Балаларның урамда уйнавы ата-анадан да тора. Анда барма, монда утырма, юк, бүгөн яңгыр, авырыйсың, дип торсаң, аларның күңелә төшә, уеннан бизәләр. Без хәтгә яңгырлы көнгә дә балаларны уеннан тыймыйбыз. Аякларына итекләрен киеп, зонтикларын тотып рәхәтләнеп йөриләр. Киёмнәре буяла, билгеле. Әрләр юк, вәт уйнап та караганыз, дип көлөшәбез.

Кыш життеме – чана шуыш. Үзөбез дә чыгабыз ул чакта, балаларны чанада тартып йөрибиз, урамның бер башынан этеп жибәрәбез дә артларыннан чабабыз.

Өйдә булсалар, безнекеләр йорт ясап уйный. Мендәрләр өяләр, аның өстенә юрган ябалар... Кемдер моның өчен әрли: жыясы була бит. Без рәхәтләнеп карап утырабыз. Аннары бергәләп жыябыз.

Кызлар чәчтарашханә ясарга ярата инде. Чәчемне аннан тарталар, моннан тарталар... Резинкалар куеп, прическалар ясыйлар. Нинди генә эшем булса да, ярты сәгать «парикмахерда» утырам. Үз балаңа да вакыт тапмасаң, кемгә кирәк синең балаң?!

Уртанчы кызыбыз укытучы булып уйнарга ярата инде. Дәфтәрдән журнал ясап куеп, кечкенә кызы «укыт»а. Тегесе укый-яза белмәсә дә, рәсем булса да ясата.

Кайчак ата-аналар бер хата ясый. Син телевизордан берәр тапшыру карарга жыенганда гына балалар чыр-чу килеп өйдә уйный башласа,

тавышланмагыз әле, барыгыз, телефоныгызны гына карагыз, диләр. Бездә дә була андый чаклар. Әтиләрә шулай әйтсә, мин: «Уйнасыннар. Югыйсә телефоннарыгызда утырасыз, дип, үзөбез үк әрлибез бит. Чабышсалар, тагын ярамый», – дим. Балалар уйнап үсәргә тиеш. Уйный торган вакыт бер мизгел генә.

Уйнап өчен ирек кирәк

Без яшәгән тирәдә шушы елларда гына бик күп яңа йортлар төзелде. Ишегалдындагы балалар мәйданчыгының буш торганы юк. Бәләкәйләр мәш килеп тау шуа, комнан кирмәннәр өя, атынгычларда атынырга чират торалар. Читтәге урындыкларда әниләр тезелешкән. Балалары уйнап туйганны көтеп, йә узара гап коралар, йә телефоннарыннан нидер карыйлар. Шәһәрдә балаларның үзләрен генә уйнарга чыгару куркыта шул. Чыгарган очракта да, аларның иреге шушы ишегалды һәм уен мәйданчыгы белән чикләнә. Бәлки, шуңа күрә дә зуррак балалар урамда уйнарга атлыгып тормыйдыр.

Балаларны уеннан үзебез биздерәбез. Гиперопека фантазиягә урын калдырмый.

Жәй көне йорт тирәли велосипедта яки самокатта йөргәннәре күренсә дә, күмәкләшеп уйнаганны бер дә күзгә чалынганы юк.

– Кызларым үскәндә Казанның Азино бистәсендә яши идек, – дип сөйли дүрт бала үстерүче журналист **Эльмира СИРАЖИЕВА**. – Үзләрен генә уйнарга чыгарганым булмады. Ишегалдында гына уйнап була торган хәрәкәтле уеннарны бик яратмадылар. Өйдә уйнау күбрәк ошый иде аларга. Кечкенә улыбыз Ирхан исә хәрәкәтле уеннарны ярата. Мәктәптән безнең эшкә кайта да урамга чаба. Офисыбыз урнашкан урын тыныч, шуңа күрә үзен генә дә чыгарабыз. Якында гына мәчет бар. Шуның ишегалдында иптәш малайлары белән туп тибәләр. «На выживание» дигән үзләренең ниндидер уеннары да бар. Ә менә хәзер яшәгән жиребез авылда булса да, анда үзен генә чыгарганым юк. Теләсә кайдан килгән халык, кемнең кем икәннән дә белеп бетереп булмый. Урамда хужасыз этләр дә күп.

Эштә дә әлеге темага еш сөйләшәбез. Хезмәттәшем **Фирдәвес апа ИСМӘГҮЙЛЕВА** – Казан кызы.

– Без дә бала вакытта урамнан кайтып кермәдек, – ди ул. – Уеныбыз ишегалдына гына сыймый – якындагы ермакка да төшәбез, кырга да чыгып китәбез... Кайтырга вакыт житкәндә әниләр тәрәздән генә кычкыра иде. Ул вакытта балалар да күп, урамнарда да куркыныч булмаган. Үземнең кызларым үскәндә уйнарга чыгарсам да, ишегалдыннан китәргә рөхсәт итмәдем. Оныгым Әмир исә урамда уйнарга бөтенләй чыкмый.

– Авылда да балалар урамга уйнарга чыкмый хәзер, – ди Арча районы Ашытбаш авылында балалар бакчасы мөдире булып эшләгән **Гөлнәра КАЮМОВА**. – Чыксалар да, капка төбәндә телефон тотып утыралар. Аннан соң, күмәк уеннар өчен балаларның күп булуы да кирәк. Ишле булганда гына уйнавы кызык бит ул. Ә хәзер авылда балалар аз. Моннан 10–15 еллар элек урамда балалар бар иде әле.

Үземнең дә ике улым күмәк уеннар уйнап үстә. Хәзергеләргә күбрәк мопедта яки квадроциклда йөрергә булсын. Замана балалары уйный белмәсәләр дә, уйлый беләләр, дим мин. Алар алга карап эш итә белә.

Яңа буын, яңа уеннар

– Бүгенге балалар уйный белми яки аз уйный, дип әйтмәс идем, – ди клиник психолог, педагог-психолог, биология фәннәре кандидаты, доцент **Сажидә РУСИНОВА**. – Аларга уеннар житәрлек. Ләкин уеннар хәзер башка төрле, алар – виртуаль. Замана балалары өчен ишегалдында уйнау кызык түгел. Моңың берничә сәбәбе бар.

Беренчесе – гиперопека. Эти-әниләр балаларның үзләрен генә урамга чыгармый. Чыккан очракта да, балалар ишегалдыннан читкә китә алмый. 4 яшендә балаларда әйләнә-тирәлекне өйрәнү теләге уяна башлый. Аның өчен бар тирәлек – менә шушы ишегалды, уен мәйданы гына. Тик ул анда ирекле түгел, әниләр контроле астында. «Без хәрәкәтле, сюжетлы уеннарны ярата идек бит, ник хәзер балалар андый уеннарны яратмый икән?» – дип аптырый эти-әниләр. Аның жавабы гади – сез ул вакытта ирекле булгансыз, үзегез ничек теләсәгез, шулай, кайда теләсәгез, шунда уйнагансыз.

Икенче сәбәп – баланың гел контрольдә буласы килми. Кайда контроль юк, ул кайда ирекле? Әлбәттә, виртуаль дөньяда. Бала тирәлекне өйрәнү ихтыяжын виртуаль дөнья аша тулыландыра. Ул әле кайда реаль, кайда виртуаль дөнья икәннән аңламый.

Балаларның хәрәкәтләнү ихтыяжы да бар. Ләкин бу ихтыяжны да алар виртуаль уеннар аша канәгатьләндерә. Анда үзгә гамәл кылырга кирәкми. Син монда бары күзәтүче генә. Һәм бу уеннар үзгә уйлап чыгарган уеннарга караганда күпкә кызыктырак. Монда акыл кирәкми, уйлыйсы юк – интернетта һәр сорауга эзер җавап табарга була. Иң дөрес вариантны гына сайлый белергә кирәк. 2025 елдан соң тутан балаларның хәтта баш мие төзелеше

үк башкача булачак. Кешелек тора-бара акылын югалтырга мөмкин. Акыл ул – тормыштан алган тәҗрибә. Балалар бу тәҗрибәне урамда күмәкләшеп уйнау, бергәләп нәрсәдер ясау, уйлап чыгару процессында өйрәнә.

Алар өчен уен бары тик уен гына түгел, ул – реаль дөнья. Анда үзгә хаклы булуыңны расларга, кайдадыр юл куярга, кайдадыр хәтта бергәләшеп алырга да туры килә. Шушы уеннар вакытында бала үз-үзен ача: кайсы ягы белән көчләрәк, кайсы ягы зәгыйфьрәк, нәрсәгә сәләтле, кайсы ягы белән башкалардан аерылып тора... Күмәк уеннар балаларга социум кагыйдәләрен аңларга да ярдәм итә: үзгә ничек тотарга ярый, ә ничек ярамый, кешеләр арасында ул нинди роль башкара. Хәзерге балаларга аралашу житми, менә анысы хак. Урамда бергә уйнап үсмәгәч, мәктәпкә килгәндә аралаша белмиләр. Виртуаль уеннар аларны аралашырга өйрәтми.

Бу уеннар да балалар өчен файдалы була ала. Ләкин әлеге андыйлар юк дәрәжәсендә, чөнки бу – базар. Ә базар өчен керем мөһимрәк. Виртуаль уеннар балаларны үз кагыйдәләренә буйсындыра, аларның дөньяны күзаллауларын үзгәртә. Анда сурәтләнгән персонажлар тышкы кыяфәтләре, үз-үзләрен тотышлары, сыйфатлары белән чын тормыштан нык аерыла. Алар чамасыз агрессив. Шушы уеннарны уйнаган балалар да тора-бара агрессияне норма кебек кабул итә башларга мөмкин.

Без инде балаларны ишегалдына куып чыгарып, патриархаль система өчен гадәти булган элеккеге уеннарны уйната алмыйбыз. Дөрестән дә, аларның үзләрен генә урамга уйнарга чыгару хәтәр, моны танымый булмый. Әгәр бу проблеманы таныйбыз икән, балаларыбызның акылын үстерергә тырышырга тиешбез. Әйткәнәбезчә, моңың өчен чын тәҗрибә кирәк. Элеккеге буын балалары аны уен барышында алса, хәзер гаиләдә өйрәтергә туры килә. Күпмедер дәрәжәдә моны мәктәптәге, балалар бакчаларындагы психологлар да башкара.

Эти-әниләргә киңәш итеп шуны әйтергә теләм: уенны ниндидер бер ясалма әйбер итеп карарга кирәкми. Уен баланы яшәргә өйрәтә.

КИТАП УКУ УЛ – СӘЯХӘТ

КИТАП УКУ УЛ...

– Ниңди генә китап укысаң да, матур әдәбиятмы, документаль әсәрме – барысы да белемне арттыра. Бер китап икенчесен укырга этәрә. Уку җәмгыятьтә башкалар белән мөнәсәбәтләрне җайлау өчен дә мөһим. Мин үзем экскурсовод булгач, бик күп туристлар белән аралашам. Экскурсиягә, күбесенчә, укымышлы, кызыксыну-чан кешеләр йөри. Аралашкан чакта фильм, картина, әсәрләр турында фикерләшми калмыйбыз. Шуңа даими белемемне арттырам. Экскурсовод өчен генә түгел, башкалар өчен дә әңгәмә алып барганда белем кирәк. Китап уку, музейларга, күргәзмәләргә йөрү кешенең офыкларын, күзаллавын киңәйтә.

УКЫРГА МӘХӘББӘТ УЯТКАН КИТАП...

– Кечкенә чакта мажаралы китаплар укырга ярата идем: Даниэль Дефоның «Робинзон Крузо», Жюль Вернның «Капитан Грант балалары»... Мәктәп директорыбыз тәкъдиме белән рус телендә китаплар укый башладык. Беренче русча укыган китабым – Максим Горькийның «Мать» романы. Шул әсәр рус әдәбиятына мөхәббәт уятты.

МИНЕМ КАРАШЫМНЫ ҮЗГӘРТКӘН КИТАП...

– «Робинзон Крузо»ны укыганда башка тормыш барлыгына шаккаттым. Океаннар, утраулар... Анда яшәүче кешеләр бар икән дип үземә ачыш ясадым. Бер кешесез утрауда ялгызың ничек яшәп була икән дип, озак уйланып йөрдәм әле. Җавабын да таптым: табигать телен – кошлар, үсемлекләр, җәнлекләр телен аңларга кирәк икән. Димәк, кеше кеше белән генә түгел, табигать белән дә аралаша белә. Миңа Редьярд Киплингның «Маугли»сы да шулай тәсир иткән иде. Табигать-анрга карата хөрмәт барлыкка килгән иде.

ҮСМЕР ВАКЫТЫМДАГЫ ДУСТЫМ-КИТАП...

– Без үсмер чакта мәктәп китапханәсенә бик күп китаплар кайта башлады. Аларны ярыш-ярыша укый идек. Шул чакларда Аяз Гыйләҗевның «Этәч менгән читәнгә» әсәре, Равил Фәйзуллин, Марсель Галиев шигырьләре, Илдар Юзеев поэмалары ташкын булып килеп керде. Шигырь-поэмаларны кулдан сер дәфтәрләребезгә күчереп яза идек.

ӨСТӘЛ КИТАБЫМ...

– «Татар тарихы»ның җиде томлыгы. Гомумән, татар халкы тарихы, мәдәнияте, архитектурасы – барысы да мин укый торган китаплар. Өстәлемдә генә түгел, андый китаплар белән шкаф киштәлә-

рем дә тулы. Казанга килгән туристларны татар халкы, шәһәр тарихы белән таныштыручы бит мин.

БАЛАЛАРГА УКЫГАН КИТАПЛАРЫМ...

– Балаларга кечкенә чакларында күп укыдым. Аларны җәлеп итәр өчен китапның матур булуы да мөһим. Үзем дә, балалар да рәссам Фәридә Хәсъянова бизәгән китапларны ярата идек. Ул Татарстан китап нәшриятының баш рәссамы иде. Анда чыккан күп китаплар аның пумаласы белән бизәлгән. Рәсемне бер композиция итеп ясавы ошый иде. Төп геройны гына ясап калмый, аның янына башка детальләр дә өстәп би-зи. Без аларга карап үзәбез дә төрле әкиятләр уйлап чыгара идек. Тукай әкиятләре, шигырьләре – татар балаларының Әлифбасы. Балаларга рольләргә бүлеп уку, сөйләү ошый иде.

ХӘЗЕР УКЫЙМ...

– Менеджерлар өчен һөнәри китаплар күп укырга туры килә. Соңгы укыган әдәби китабым – Фәүзия Бәйрәмованың «Соңгы намаз»ы. Бер утыруда укып чыктым аны.

ТАТАР ӘДӘБИЯТЫНДАГЫ ЯРАТКАН ӨЧ ӘСӘРЕМ ҺӘМ АВТОРЫМ...

– Әлбәттә, Мөхәммәт Мәһдиев! Ул безнең укытучыбыз да бит әле! Татар әдәбияты турындагы лекцияләрен онытылып тыңлый идек. «Без – 41 ел балалары», «Торналар төшкән җирдә», «Бәхилләшү» әсәрләрен кат-кат укыдым. Авыл кешеләренең дәрәжәсен күтәрәп, холькларының иң матур сыйфатларын сурәтләп язган язучы бит ул. Икенче яраткан авторым – Әми-хан Еники. «Матурлык», «Бер генә сәгатькә» әсәрләрен бигрәк тә яратам. Сахраларга чы-сам, һәрвакыт язучының сүзләре искә төшә: «Кылганнар йөгәрә...» Өченче автор – Шәриф Камал һәм аның «Буранда» әсәре.

БАСМА ҺӘМ ЭЛЕКТРОН КИТАПНЫҢ УҢАЙ ҺӘМ ТИСКӘРЕ ЯКЛАРЫ...

– Без – нәширләр гаиләсе. Шуңа безгә басма китаплар бик якын. Аны укуы җайлырак кебек. Йоклар алдыннан телефоннарны икенче бүлмәдә калдырабыз да кулга китап алабыз. Өйдә басма китап укуы бөтенләй башка атмосфера тудыра. Мин сәяхәтләргә йөрергә яратам. Анда инде электрон, аудио китаплар уңайлы – күп урын да алмый.

УКЫРГА КИҢӘШ ИТӘМ...

– Риззәтдин Фәхретдиннең «Мәшһүр хатын-нар», «Сәлимә, яки Гыйффәт» әсәрләрен, тәрбия, әдәпкә багышланган китапларын укырга киңәш итәм. Ул йөз ел элек тә, хәзер дә бик актуаль.

Раушания
МИҢНУЛЛИНА,
экскурсовод

МИН УКЫЙМ



Фото: Владислав Лучинин



– Хәҗиәхмәт бабай бу дөнья белән хуш-лашканда, миңа 6 яшь иде. Бүгенгедәй хәтеремдә: өй уртасында урындыкта утырып, «врач булуымны күрмәде», дип еладым. Югыйсә чын врачны үземнең дә күргән юк иде әле... 1972 елда Алабуга медицина училищесына укырга кердем. 1974 елның 4 июнендә Үзәк район больницасында санитар булып эшли башладым. 1976 елда, училищени тәмамлаганнан соң, заставада фельдшер булып хезмәт иттем. 1979–1984 елларда Казан медицина институтында укып, врач-стоматолог дипломы алып чыктым. Кулымны йөрәгемә куеп әйтә алам: хыялыма беркайчан да хыянәт итмәдем. Медицинага килүемә быел нәкъ 50 ел тулды. Табиблык ул – Ходайдан бирелгән язмыш, сынау һәм зур җаваплылык. Минем өчен ул санитардан башлап, сәламәтлек саклау министрына кадәр алып килгән бай һәм катлаулы хезмәт юлы... «Республика кан үзәге» дәүләт автоном сәламәтлек саклау учреждениесенең баш табибы Рамил Габделхак улы Тураев шулай ди. Бүгенге уңышлары аның һәр әйткән сүзенең хаклыгы турында сөйли. Ул – Татарстанның һәм Россиянең атказанган табибы, Россия Федерациясенең атказанган сәламәтлек саклау хезмәткәре; медицина фәннәре кандидаты. Кырыктан артык фәнни хезмәт авторы. Татарстан Республикасының «Хезмәттәге батырлык өчен» медале, күпсанлы Рәхмәт хатлары, медальләр, дипломнарға лаек булган күренекле шәхес. Бу нәселнең медицинага багышланган хезмәт юлы 250 елдан артып китә. Әмма кешенең иң зур бәхете, әлбәттә, гаиләдә.

«ӨЙ ТУЛЫ БӘХЕТ»



Филисә
ХӘКИМОВА

«Җәннәттә дә мондый урын булмас»

Рамил Габделхакевич белән сөйләшүбезне иң кадерле истәлекләрдән башлыйбыз.

– Үзем белән таныштырганда: «Әгерҗе районы Рыс авылының аккошлар бала чыгара торган жирендә тудым», – дим.

Рыс... Минем өчен дә бик газиз ул. Бу сүздән миңа да сагыш-сагыну дулкыны килеп бәрелә. Рыс безнең дә унбер буынга кадәр әби-бабаларыбызның туган җире – шәжәрәбез шуннан тармаклана.

Рамил Габделхакевич байтактан бирле бик кадерләп кулында тоткан китабын, ниһаять, миңа сузды.

– Әниң шигырьләрен 70 еллык юбилеена китап итеп чыгарган идем...

Әнисә Тураева. «Сагыну жыры». Беренче туры килгән битне ачам да укыйм. Уйлар, хисләр, сагыну-сагышларда никадәр охшашлык: Их язасы иде шундый

бер жыр – / Гасырларга барып житәрлек! / Жәннәттә дә мондый урын булмас, / Карап торсаң, исең китәрлек.

Рамил әфәнде телефонга төшергән фото һәм видеоларны шәрехләп, су астында калган, әмма хәтер кадерләп саклаган, йөрәкләрне чымырдатып күздән яшь китергән, гомер буге юксындырган Иж буенда утырган туган авылы Рыс буйлап «сәяхәт» иттерә. «Рыс», «Ураз» сүзләре борынгы төрки телдә бәхет, муллык мәгънәсендә йөргән.

Ни житте генә исем бирмәгән авылга ерак бабаларыбыз. Бәхеткә тиенергә дип кайсы тарафтан килгәннәр икән?

– Бик иза чигеп килгәннәр. Иж елгасының агымына каршы менгән алар.

Иж – искиткеч, хикмәтле елга. Ул гел ага, агыза. Аңа Иж булыр өчен, көчле агымнарда каршы итәр өчен, нәкъ менә ерак бабаларыбызның гаярьлеге, бәхеткә омтылышы кирәк булгандыр.

– Без 1971 елда Чаллыга күчендек. Иң соңгы кеше булып, 1975 елда күршебез Зиннур абый Халиков күчте. 325 ел бәхетле жирдә яшәгән авыл нигезе су астында калды. Рыста кемнәр яшәгән – барысының да исемлеге бар.

Авыл шәжәрәсен төзү – бу инде сезнең бик игелекле хезмәтегез. Каберләргә күчкәндә күрсәткән булышлыгыгызны, чардуган коруларыгызны, борынгы ташларны эзләп табып, хасиятләп урнаштыруыгызны авылдашларыгыз кайта-кайта сөйли.

– Бу кычкырып, мактанып йөри торган эшләр түгел. Әби-бабаларыбыз, ата-аналарыбызның рухы шат булсын.

Әтиегез – Турай бабай оныгы, Мөхәммәтгәрәй улы ниндирәк кеше иде?

– Әти чын жир кешесе иде. Бик күп еллар районыбызның иң алдынгы комбайнчысы булды. «Габделхак, әллә синә Әгерҗе районының Мактау тактасына ябыштырып куйдылармы, бер дә төшеп торганың юк», – диләр иде. Жиргә кендеге белән береккән. «Бабаларыбыз сукалап, чәчеп йөргән жирләргә урман басып китә», дип кайгырып елаган чакларын да күрдем.

Чаллыга күчкәч, әти КАМАЗны төзде. Анда да иң алдынгы эшче иде. Әни белән икесенә аларның белемнәре жиде класска да тулмый. Әниң шигырьләрен бастырганда берәү бик гаҗәпләнә: «Өч класс белем белән ничек мондый шигырьләр язып булсын?!» – диде... Күңелендәге хисне яза ала икән кеше, аның өчен югары уку йортларын тәмамлау шарт түгел. Әни бик нечкә күңелле иде, дөньяга да шигъри күз белән карады. Әти белән әни бергә 61 ел яшәделәр. Турай бабайның туганнары күп, нәселе зур булган.

Бу – элгәреге заманнарның, яшәешнең табигый бер зарурлыгы инде. Безнең Тукаев Нәжметдин бабабызның да 26 баласы булган. Хөсниял әбидән – 13, ул әбиебез сукурайгач, аның ризалыгы белән үзеннән 22 яшькә кече Мөхүпҗамалга өйләнеп, анардан да 13 бала туган. Ир балаларының исемнәре «Мөхәммәт»кә башланган, «дин»гә тәмамланган. Бабай – дастаннарда сурәтләрлек мәһабәт, дәрәжәле, тирә-якта дан тоткан морза. Өендә болгар келәмнәре, Кытай савыт-сабалары... Ярминкәләрдән 26 шар пар аяк киеме генә алып кайткан. Минзәләдән:

Илаһи тынлыкта кемнәрнендер шул кан хисабына сакланып калачак гомерләре тибрәнә.

«Кайтырга чыгам!» дип кычкырган тавышы авылда ишетелгән. Шаккатарлык: елына бер тапкыр 300 атның койрыгын койрыкка бәйләп, Ижауга үзе алып барган.

«Ул мөкатдәс кан...»

Минем бүген «Республика кан үзәге»нә бөтенләй яңача уй-хисләр, кичерешләр белән килүем. Ни гаҗәп, моңарчы кеше гомерен, яшәеш кыйммәтен бу дәрәжәдә кан белән бәйләп карау, бәйләү ни өчендер аңыма бөтен барлыгы белән ирешмәгән.

Ишәкләргә ачып керүгә, ниндидер серле тынлыкка юлыгам. Изге жирләрдә генә абайлана торган тынлык. Әйе, бу изге урын. Угыз сыйдыра аламы: биредә иң мөкатдәс кан – донорлар каны тонналап саклана. Алай гынамы, бу илаһи тынлыкта кемнәрнендер шул кан хисабына сакланып калачак гомерләре, шул кан хисабына төзәлчәк язмыш ярлары, бәхет, өмет чаткылары тибрәнә.

– 2014 елда шушы яңа бинага күчтек. Россиядә иң заманча, бөтен мөмкинлекләр булдырылган «Республика кан үзәге» бу. Бездә ел дәвамында донорлар хисабына 60 тоннага якын кан әзәрләнә. Татарстанның барлык медицина учреждениеләрен тәэмин итәргә һәм стратегик запас булдырырга житә ул. Әлмәттә, Чаллыда, Түбән Камада филиалларыбыз бар. Нинди авыр хәлләр, вакыйгалар булмасын, бөтен Россия буенча ярдәм итәбез. Татарстан базасында 600 меңнән артык донор исәпләнә. Шуның уникале меңе – «мактаулы донор». Донордан алынган кан биш баскыч контроль уза. Көнәң йөзләп кеше кан бирә. Аларга бөтен шартлар тудырылган, – дип таныштыра Рамил Габделхакович.

Үзәктә төрле аралашу, эшлекле очрашулар да булып тора, дип беләм.

– Бу – заман таләбе. Бөтенроссия региональ конференцияләре еш узып тора. Күптән түгел табиблар, гаалимнәр катнашында Идел буге конференциясе узды. «Производственная трансфузиология» – ягъни кан салу, сыекча салу белән бәйле темалар яктыртылды, мастер-класслар үттә.

Күпме күңелләрдә тирән эз калдырган бер вакыйганы гына искә аласыбыз килә. 2021 елның 11 мае. Казанның 175 нче гимназиясендә коточкыч фаҗига... Бу хәбәрне ишетүгә, халык шул тарафка агыла. Әмма аның иң көчле дулкыны «Республика кан үзәге»ндә булган икән. Бу кайгыны йөрәгә аша үткәргән меңнән артык кеше кан бирергә теләк белдереп килә. Иртәдән кичкә кадәр ишәкләр бер генә минутка да ябылып тормый. Үзәк өчен дә бу зур сынау, зур оешканлык сорый. Тәҗрибәле, тәвәккәл баш табиб өчен дә бу көннәр эзсез узмый. Аның да йөрәге тетрәнүләр кичерә.

Иртәдән кичкә кадәр ишекләр бер генә минутка да ябылып тормый биредә.



■ Бу – мин, өебез урынында басып торам. Утрау күмелми калган... Болары – бәрәңге бакчалары. Бу чокыр – элекке кое урыны... Шомырт агачы сакланган. 35 ел буе яз – бер, көз бер кайтабыз.

...Инде йолдызлар кабынган, мөлдерәмә тулы ай калыккан. Белә: «өй тулы бәхет» бүген дә аны көтеп арыган. Хәер, бүген генәме?!

«Мәхәббәт дигән сүздән куркам»

Без берәр көнне бөтен гаилә белән жыйнаулашып кич утырырга сүз куешкан идек. Кызлар, кияүләр, оныклар... Әмма бу юлы да Турай бабай оныгын «ай күрдә, кояш алды».

– Миңа хәзер аэропортка кунаклар каршыларга барырга кирәк. Резедә үзе барысын да сөйләр. Мин аны туйда күрдәм. Менә шулай чыгып киткәндә генә: «Әниң, иртәгә мине сорарга киләләр, дип кайтып әйт», – дидем. Үзем фамилиясен дә белмим...

Мин тизрәк әлеге мәхәббәт кыйссасының давамын тыңларга ашыгам.

Резедә ханым нәкъ шундый мәхәббәт турында хыяллана идеме?

– Мин мәхәббәт дигән сүздән куркам. Үл зур җаваплылык. Күкләрдә язылган язмыш... Мин – Казан кызы.

Икебез дә медицина институтында укып та, моңарчы очрашмаганбыз. Рамил ул вакытта Чабаксарда врач-стоматолог булып эшли иде. Күчтәнәчләр белән килде. Яшътән үк жайлап, көйләп сөйләшә белде. «Резедә янына килеп йөрергә рөхсәт итегез», – дип сорады. Озак та үтми тугебыз булды. Бер-бер артлы ике кызыбыз туды. Менә хәзер, Аллага шөкер, ӨЙ ТУЛЫ БӘХЕТ! Биш оныгыбыз бар.

Резедә ханым, бер күрдә гашыйк булуны саклар өчен нәрсә кирәк?

– Дөнья булгач, савыт-саба шалтырамый тормый инде. Мин төпченмим, күңелдәгесен, өйдәгесен беркемгә дә сөйләмим. Кызлар да: «Синнән сүз алып булмый инде», – дип әйтәләр иде. Тормышта бик күп нәрсәләрне сабырлык белән үткәрә белергә кирәк. Уйлыым гына: «әтисе кайта инде», дип (моны йөрәк белән тоясың!) һәм шунда ук ишектә кыңгырау шалтырый. Көне ничек узган – кайтып керүгә күзеннән барысын да күрәм... 40 ел бергә гомер итәбез, медальнең икенче ягы минекедер, дим.

Резедә ханым, инде табиблык вазыйфасына күчк. Күңелгә нәрсәләр уелып калган?

– Мин Казан медицина институтының санитария-гигиена факультетын тәмамладым. 36 ел эндокринология буенча врач-лаборант булдым. Әле дә күз алдымда: 3-4 яшьлек бер кыз баланы әбисе коляскада алып килә иде. Әтисе икенче хатынга өйләнгән, әнисе ташлап киткән. Балада ДЦП, ишетми, шикәр авыруы. Гел инсулин кадап торырга, глюкоза күләмен тикшерү өчен бармактан кан алырга кирәк. Ә бала шундый курка. Кулның тотар җире дә юк – бармаклары кәкрәеп каткан. Ул сине ярата, курыкмый, дип, гел миңа бирәләр иде... Ә бер баланы иптәшләре суга батырып уйнаган. Миокард инфаркты булган, шуннан шикәрә күтәрелгән. Нинди генә очраклар юк. Бик авыр язмышлар белән очрашырга туры килде...

Резедә Равил кызының йомшак, ягымлы тавышы үзе генә дә күп нәрсә сөйли. Гаять нәзакәтле хужабикәнең тәмле чия бәлешләре, Әгерҗенен сагындырган искиткеч чәкчәкләре белән чәй эчәбез дә «өй тулы бәхет»не барлавыбызны давам итәбез.

«Алмагачның алмасы»

Олы кызлары Роза – югары категорияле врач-гинеколог. 2011 елдан Республика клиник хастаханәсендә эшли. Ире Роман Марс улы Әхмәтжанов, хирург, Спас үзәк район хастаханәсенең баш табибы. Кызлары Раминага – 12, уллары Раянга 5 яшь.

– Әнисә әбием миңа кечкенә чагымнан: «Кызым, син врач булырсың», – дия иде. Чын шприц алып, чүпрәк курчакларыма уколлар ясый идем. Медицинага әтием-әнием эзеннән килдем. Казан дәүләт медицина университетын тәмамладым. Башта ике ел РКБның бала тудыру бүлегендә эшләдем. Миңа бик ошый иде. Зур дөньяга нәни кеше туа. Беренче булып сәламлисез, кулыңа аласың, беренче аваз салуын ишетәсең... Үзәң әни булгач, боларны тагын да ныграк аңлайсың.

– Күпмедер вакыттан соң РКБ гинекологларының операция ясавын күрдем. Алар кулында скальпельнең һәр хәрәкәте сәнгать белән чагыштырырлык иде. Театрдагы кебек гашыйк булдым. Операция залын юкка гына «операцион театр» дип атамыйлар. Шулай итеп, тормышыма РКБның гинекология бүлгеге килеп керде. Россиянең һәм чит илләрнең әйдәп баручы клиникаларында даими рәвештә белем алам һәм квалификациямне күтәрәм. Врачлар, гомумән, гомер буге укый. Мин дә психология буенча күп китаплар укыйм, алар авыруларны яхшырак аңларга мөмкинлек бирә.

Алай да авыруның ышанычын яулау кыенмы?

– Бик җиңел димәс идем. Пациентның синең каршыңа беренче килеп утырган мизгеленнән үк башлана ул. Барысы да әһәмиятле: танышу-сораштыру, анамнез җыю, диагноз кую, дөвалуа планын төзү. Сүзләрендә җылылык, үз-үзең ышаныч чагылдымы, бар үзенчәлекләренә искә алдыңмы?! Карьерамның башлангыч чорында болар минем өчен бик катлаулы иде. Әмма уем, кулым, йөрәгем аша меңләп хатын-кыз язмышын үткәргәч, аларны тоярга, аңларга, психолог булырга өйрәндем. Төп принцибым – күңелдәге уйларын иң элек күзләреннән уку. Безгә Татарстан төбәкләреннән авыр авырулар килә. Бүлектә йөклелекнең кечкенә срогында нормадан тайпылышы булган пациентларны кабул итәбез. Аларга төрле юллар белән йөклелекне саклап калырга һәм күп очракта, барлык тискәре фаразларга да карамастан, сәламәт сабыйлар табарга ярдәм итәргә тырышабыз.

Сезнеңчә, гаилә кыйммәтләре нидән гыйбарәт?

– Гаиләм минем өчен беренче урында. Өйдә мин әни, ир хатыны. Эти-әнигә – бала. Аларга сыену шулкадәр рәхәт, исән-сау гына булсыннар. Бигрәк тә ял көннәрендә, эти-әни, сөңлем, ирләрәбез, әни әйтмешли, «өй тулы бәхетләрәбез» белән бергә, рәхәтләнеп сөйләшеп, табыннар корып, шөһәр шау-шуыннан читтә ял итәргә яратабыз. Балаларның уңышларына да сөенәбез. Кызыбыз Рамина биш ел инде Әнвәр Бакиров исемдәге балалар музыка мәктәбидә фортепиано классында укый. Җиңел атлетика буенча яшүсмерләр арасында икенче разрядка ия. Раяныбыз бик җитез, бик актив. Ул хирург булып, мөгаен, әтисе юлыннан китәр...

Роза Рамилевна, сезнең «мәхәббәт кыйссасы»н да күздән кичерергә мөмкинме?

– Әни әйткәндәй, Ходай кушса, юллар очраштыра инде ул. РКБда төнге дежур вакытында таныштык. 2018 елда өйләнештек. Роман – Минзәләнеке. Университеттан соң ике ел Минзәләдә эшләгән. Әтисе шахтер, әнисе консерватория тәмамлаган, пианист. Роман белән бергәләп операцияләр ясадык: ул ясый – мин булышам, мин ясыйм – ул булыша. Кайткач, операцияне тагын күздән кичерәбез. Ул бик компетентлы белгеч. Эшнә жиренә җиткереп башкара. Роман – Болгарда, без – Казанда. Сагыныбрак яшәргә туры килә...

Өч балабызның да теле «бабай» дип ачылды

Тураевларның икенче кызлары Лилия 2010 елда Казан дәүләт финанс һәм икътисад институтын тәмамлый. Башта Казанда төзелеш министрлыгында, аннан дүрт ел Мәскәүдә төзелеш департаментында эшли.

Ире Руслан Илдус улы тумышы белән Кукмарадан, берничә һөнәр иясе: Казан югары артиллерия училищесын, Казан дәүләт аграр университетын, Россия дәүләт хокук университетын тәмамлаган. Уллары Айдарга – 7, Әмирханга – 4, Сафиягә – 2 яшь.

– Руслан белән Мәскәүдән Яңа елга каникулга кайткач таныштык. Урамда, кинотеатр янында. Иң элек зур, яшел күзләренә игътибар иттем. Беренче күрдә үк гашыйк булдым дип әйтә алмыйм. Ул бик җитди күренде...

Русланның болай да ниндидер хикмәтле нур белән балкыган йөзе бөтенләе белән елмаюга күмелде.

– Туганнарым гел: «Нишләп һаман өйләнмисең?» – диләр иде. Ярты ел буге намазда дога кылып, Ходай Тәгаләдән хәләл җефетем булырлык, күңелемә хуш килерлек, акыллы, тәрбияле кыз белән очраштыруын теләдем... һәм Лилияне очраттым. Бер үк мәктәптә укыганбыз, ләкин күрешкәнәбез булмады.

Лилия: Ел буге бер-беребезгә кунакка йөрештек. 2015 елда өйләнештек, никах укыттык. Ике көннән мине Мәскәүгә чакырып алдылар. Өйдән чыгып китү шундый кыен булды... Мәскәү төзелеш департаментында, финансист буларак, дәүләт программаларын финансларганда зур эш-гамәлләр башкарылды дип уйлыйм. Мәскәүдә эшләгән вакытларымны әле дә сагынам. Ә анда чакта уйда гел Казан иде. Бер елдан беренче улыбыз туды. Тормыш гамьнәре үзгәрде...

Руслан: Айдарга бишек җырларына кадәр җырладым, Гел татарча сөйләштем. Яшь ярым чагында татарча әдәби җөмлеләр белән сөйләшә башлады ул. 3 яшендә Тукайның «Су анасы»н, Абдулла Алиш әкиятләрен яттан сөйли иде.

Лилия: Мин һәрвакыт гаиләмнең зур булуын теләдем. Руслан да шундый фикердә иде. Әмирханыбыз төрле уеннар, компьютер белән кызыксына. Бергәләп бассейнга йөрибез – йөзү дәресләре ала. Ә Сафиябез сюрприз булып туды. Кыз икәннән дә белгәч, шатлыгыбыздан нишләргә белмәдек. Өч бала табып үстерү, билгеле, зур бәхет! Һәм безнең өчен ике яктан да әңиләрәбезнең, әтибезднең булуы бик зур бәхет. Гаиләбезнең иң зур кыйммәте, терәге алар. Исән-сау гына булсыннар!

...Очрашудан алган җылы хисләр белән саубуллашырга җыенабыз.

Резедә ханым «өй тулы бәхет»нең иң хикмәтлесен – Сафия – сары сандугачын күтәрәп ала да ишеккә юнәлә: «Хәзер бабаң кайта». Үзе әйткәнчә, аны йөрәгә алдамый! Һәм «өй тулы бәхет», күз ачып йомганчы, Рамил Габделхак улының кочагына барып сарыла. Алай гынамы, жанына, йөрәгенә сарыла. Кан тарту, жан тарту шушы рәвешле буладыр, ахрысы.



Фото: Анна Арахамия

ҺӘР СУЗЕМ – ТЕАТРГА МӘДХИЯ



Лилия
ГӘРӘЕВА

ТАССРның атказанган сәнгать эшлеклесе, Татарстанның халык артисты, «Тантана» премиясе лауреаты, 60 ел гомерен Галиәсгар Камал исемендәге Татар дәүләт академия театрына багышлаган Фуат ӘБҮБӘКЕРОВ 2 ноябрьдә зур юбилеен – 80 яше тулган көнен билгеләп үтте. Аның исемен әйтүгә, күңелдә «Зәңгәр кыңгыраулар», «Ап-ак ромашкалар – мәхәббәтем», «Кайда син, әнкәй?», «Синең өчен чәчәк жыям» дигән популяр җырларның аккордлары яңгырый башлый. Салих Сәйдәшев әсәрләрен Фуат Әбүбәкеровтан да күбрәк уйнаган кеше булдымы икән бездә. «Жанның кылларын тибрәндерерлек итеп уйнар өчен, Сәйдәш йөрәктә булырга тиеш, – ди Фуат абый. – Сәйдәшнең исеме йөрәгемә ике тапкыр уелды. Беренчесе... Миңа 10 яшь иде. Дустының вафат булуы турында ишеткәч, эти виолончелен алды да Сәйдәш көйләрен уйный башлады. Үзе елый, үзе ярсый-ярсый уйный... Икенчесе – театрда Сәйдәш бүлмәсендә эшләдем. Язмышның миңа зур бер бүлгә булды ул».

**ТАМЫРЛАР**

Әтием Хәмит Жаббар улы Әбүбәкеровның кайсы яктан, Татарстанның кайсы авылыннан булганын мин белмим.

Казанда балалар йортында үскән ул. Үз әтисе вафат булгач, әнисе икенче кешегә кияүгә чыккан. Әти бу хакта сөйләргә яратмады. Без дә, сорашып, жанын яраламадык.

Ул – татарлардан беренче профессиональ виолончелист иде. Казанның 1 нче музыка мәктәбен тәмамлаган. Татар дәүләт академия театрында, радиокомитетта эшләгән, оркестрларда уйнаган. Музыка мәктәбенен директоры Рувим Львович Поляков татарлардан бер генә булса да профессиональ виолончелист укытып чыгарырга хыяллана. Әтиңең тырышлыгын күрү, нәкъ менә аны сайлагандыр, ахрысы.

1936 елны бер төркем татар музыкантларын Мәскәү консерваториясенә укырга жиберәләр. Салих Сәйдәшев, Нәжип Жигановлар арасында әти дә була. Виолончелист Ямпольский классында укый. 82 яшенә кадәр Үзбәкстанда Алишер Навои исемендәге театрда эшләде. Үзбәк халык жырларын нотага салды. 89 яшендә гомере өзелде.

Әнием Хәлимә Мостафина – Тәтеш районының Әтрәч авылыннан. Әтиләре Мостафаны мулла булганы өчен Архангельск якларына сөргенгә сөрәләр. Русча яхшы белгән бабай анда да балалар укыта. Әниңең тавышы-ы! Әтигә кушылып жырлаганда тын алырга да онытып торасың кебек! Аш-суга да оста иде. Тукайны яттан белде. Соңгы елларын Равия апаларда яшәде. Казанда жырләдек. 98 яшь иде...

**БАЛАЧАК**

Мин Үзбәкстанның Наманган шәһәрәндә туганмын. Бу якларга килеп чыгуыбызның үз тарихы бар. 1940 елда әтиңең дустаны Исмәгыйль абый – Исмаил Шәмсетдинов аңа Казаннан югалып торырга куша. «Дөнья тыныч түгел. Синең дә телен озын, китеп тор», – ди. Бу вакытта әти-әниңең инде ике балалары туган була.

Наманганда базар янында урнашкан Кәрван-сарайда яшәдек. Әти белән әнигә без алты бала. Әниңең тырышлыгына бүгенге акылым белән исем китә. Керле киём белән беребезне дә урамга чыгармады. Күлмәк-чалбарларыбыз ямаулы булса да, чип-чиста иде. Бай яшәмәдек. Бер әти эшләп алган 90 сум акчага көн иттек. Ике кәжәбез бар иде.

Алтыбыз да музыка белән шөгыйльләнәбез. Равия белән Ирәдә – фортепианода, Ренат белән мин – скрипкада. Ренат елый-елый уйный. Соңыннан белдек, сулагай булган икән. Наилә белән Галия дә фортепиано дыңгырдата. «Сарман» көе шунда ук чыкмый бит ул. Аны уйнарга өйрәнгәнче-е! Нинди сабырлыклар булды икән әти белән әнидә?

Бәхетле булды безнең балачак. Иртән торыбызга әти кайнар тәбикмәкне алтыбызга да бүлеп, өстенә берәр уч йөзем куеп чыга. Кайнар чәй белән шуны ашыйбыз.

Бер очрак хәтеремдә: «сольфеджиодан контроль эш», дип, дәрестән сорап киткән дә, иптәш малай белән рәхәтләнеп теннис уйнадык. Берзаман башымны күтәрәп карасам, әти басып тора. Озын тәнәфестә безгә бутербродлар алып килә иде ул. Минә «сольфеджиога китте», дигәч, тамагы ач булмасын, дип, артымнан килгән инде. Кесәсеннән бутербродны чыгарып бирде дә: «Иблис», – дип, борылып китеп барды. Әтиңең бик ачуы килгәндә әйтә торган сүзе иде ул.

**УКУ**

5 яшемнән музыкага өйрәндем.

Беренче класста укыганда музыка мәктәбенә дә бирделәр. Жиденче класстан Намангандагы музыка училищесында укыдым. Берьюлы мәктәптә дә, училищедә да укырга рәхсәт ителми иде ул елларда. Безнең гаилә өчен чыгарма ясадылар. Училищени тәмамлагач, андагына да калырга була иде. Ләкин әтиңең хыялы... «Бер генә балам булса да, Казанга кайтып, мин йөргән эзләрдән йөрсә, мин эшләгән театрда эшләрә...» – дип хыялланды ул. Ә без алтыбыз да кайттык! Иң беренче булып Равия апа Казан консерваториясен тәмамлады. Әти аңа хат язган: «Натан Брауде белән сөйләшеп карый алмыйсыңмы? Фуатны үзенә алмас микән...» Натан Владимирович – скрипач, гажәп педагог, Казан консерваториясендә кыллы инструментлар кафедрасын житәкли иде. «Килсен», – дигән. Бардым. Кичке унынчы ярты. Актлар залында репетиция бара. Натан Владимирович мине чакырып алды да кайдан килүемне сорады. «Эчәсеме?» – ди. «Ю-ук», – дим. «Тартасыңмы?» – «Тартмыйм». «Нәрсә уйныйсың?» – «Мендельсонның концертын...» Икенче көнне аның: «Сине алам!» – дигән сүзен ишетүгә, әтигә телеграмма сугарга йөгердем. Әти ул телеграмманы гомере буге саклады.

Аллаһы Тәгалә Браудега талант кына бирмәгән, миһербанлы йөрәк тә биргән. Консерваториянең мин яшәгән тулай торагы Себер тракты урамында иде. Укырга Зур Кызыл урамындагы бинага йөрибез. Өстемдә Үзбәкстаннан киеп кайткан юкагына пәлтә. Натан Владимирович беркөнне учыма кәгазьгә төргән ике тиенлек акчалар салды: «Салкын булса, шалтыратырсың. Минем өйдә генә шөгыйльләнербез...» Ә ул Попов урамындагына яши. Тулай торактан аларга кадәр йөгереп тә барып житәрлек. Еш булырга туры килде ул фатирда. Бик бай китапханәсе бар иде. «Нәрсәләр укыганың бар?» – дип сорый берсендә. Безнең нәрсә инде: «Война и мир» да «Целина»... Жавабымны ишетеп көлемсерәде дә шкафттан алып бер китап сузды: «Мә, укыгач, сөйләрсен нәрсә турында икән!» Плутархның «Сравнительные жизнеописания»се иде ул. Тышы керләмәсен дип, кырык тиенгә тышлык алып кидердем. Кайтарып биргәндә Брауде китапның тышлыгын күрдә. Ошады бу аңа. «Кайсы китапны укыйсың килсә, шуны ал», – диде. Минә үз улы кебек күрдә ул. Тормышымдагы күп авырлыкларны жинәргә булышты. Кайсы профессорның үз шәкертенә телефоннан шалтыратсын өчен ике тиенлек акчалар жыеп биргәнән күргәнгез бар? Гомер юлымда гел яхшы кешеләр генә очрады минем.

**УҢЫШЛАР**

Камал театрында рәсми эшли башлаган көнем – 1969 елның 1 марты.

Баянчы Рәис абый Сафиуллин кулымнан тотып театрның белдерүләр тактасы янына алып килде. Анда оркестр оештырылуы һәм тугыз музыкантның оркестрга эшкә алынуы турында игълан язылган иде. Янә әтигә телеграмма суктым: «Минә син эшләгән театрда эшкә алдылар!»

Шушы көннән бирле әлегә кадәр театрда аерылмадым. Хәтта бер тапкыр больничныйга да чыкканым булмады. Рәсми кабул ителгәнчегә кадәр дә театрда уйный идем инде. Штатта оркестр булмаса да, читтән музыкантлар чакырлар иде. Рәшидә Жиганшинаның ире Әзһәр Абдул-

лин – дирижер. Татар көйләрен уйнарга ул өйрәтте. Рәис Сафиуллинның: «Фуат, бормалар белән мавыкма, мелодия-не каплама», – дигәннән әлегә кадәр истә тотам. Театрда һәр кеше укытучым булды, һәркемнән нәрсәгә булса да өйрәндем, алар үзләре генә моны белмәде.

Яңа оешкан оркестрның дирижеры итеп Володя Березинны куйдылар. Без аның белән курсташлар. Ул эштән киткәч, Рәшидә Жиганшина минем кандидатураны тәкъдим иткән. 1973 елда мине Камал театрына музыка бүлегә мөдире һәм дирижер итеп билгеләделәр. «Фуат – Фатыйма Ильскаяга уйнаган кеше ул», – дигән Рәис Сафиуллин, директорның башка кешене куярга теләвен белгәч. Фатыйма апага уйнавы жайлы түгел иде. «Зәңгәр шәл»не куябыз. Фатыйма апа дүртенче абыстайны уйный. Менә ул оркестрга кушылып жырлап, сәхнәгә чыгарга тиеш. Ә Фатыйма апа сәхнәгә дирижерга карап чыкмый – йә арты белән чыга, йә яны белән... Жырны да теләсә кайсы жиреннән башларга мөмкин. «Фатыйма апа, по руке, по руке!» – ди аңа Березин. «Энем, нәрсә соң ул «по руке»? Тәмам интектерде мине, – дип зарлана миңа Фатыйма апа. – Нишләп мин аның кулына карарга тиеш? Ул карасын! Менә син уйнаганда мин бит жырлыйм». «Фатыйма апа, сез жырлаганда мин уйныйм», – дим. Фатыйма апа жырлаганда оркестр түгел, бары скрипка гына уйный. Мин көйне теләсә кайсы жиреннән уйнап алып китә алам. Артистларны беркайчан да «по руке» жырлатмадым.

Театрда эшләве кыен булмады, чөнки ул каныма сеңгән. Эти генә дирижер булганымны күрә алмады, ләкин спектакльләрдә музыка уйнаганымны күрдә. Наманганга гастрольгә барган идек. «Диләфрүзгә дүрт кияү», «Сүнгән йолдызлар»ны уйнадык. Эти шул вакытта мондый сүз әйтте: «Син миңа ничә ел гомер бүләк иттең...»

180 спектакльгә көй язганмын икән. Бик зур сан инде бу. Мин көй язмаган бер татар театры да калмагандыр.

«Кичер мине, әнкәй» спектаклен куябыз. Режиссеры – Празат Исәнбәт. Соңгы репетицияләргә бара. Равил Шәрәфиев белән Гөлсем Исәнгулова төп рольләрдә. Шундый яхшы уйныйлар! Тик нидер житми кебек. «Фуат, – диләр. – Көй житми бит!» Ә мин – музыка бүлегә мөдире, көй табарга тиеш. Спектакльгә туры килә торган бер көй турында әйттеләр. Исмаил Шәмсетдинов радиокомитетта эшли иде. Аның янына кердем. Табып бирде теге көйне. Инде соңгы репетиция. «Егетләр, тыңлап карагыз әле», – дим. Көй яңгыры башлады. Әйтерсен, тәннәр буйлап ток йөгереп узды. Менә шундый бер кечкенә генә деталь дә спектакльнең уңышын билгели. Музыка спектакльнең жанландыра. Кирәк көйне кирәк вакытында һәм кирәк кадәр генә кертергә кирәк. Камал театры уңышының бер сәре әнә шунда.

«Банкрот» спектаклен әзерлибез. Нәжибә Ихсанова белән Илдар Хәйруллин жырлый-жырлый танго биеләр. Гәүһәр Камаловага жыр юк. Биш литрлы шешәсен кочаклаган да сәхнәдә тик йөри. Аның да жырлыгы килә. «Энем, – ди миңа, оркестр чокырының кырыена ук килеп, – син ник миңа жыр язмыйсың?» «Гәүһәр апа, сез бит жырлый белмисез», – дип әйтеп ташламасаммы! Әле житмәсә, барысы да ишетерлек итеп кычкырып әйттем. Сәхнәдә кабер тынлыгы урнашты. Илдар Хәйруллин имән бармагын чигәсенә китеп, «юләрге әллә син?» дигәндәй, башын бораулай. Гәүһәр

апа чокыр кырыена тагын да якынрак килде. Инде беттек, шешәсен миңа ыргыта хәзер, дим. «Энем! – ди Гәүһәр апа. – Театрда жырлый белмәгән актер юк, син шуны бел!» Тәнем өшөп китте. Кемне үпкәләттем мин?! 1967 елда «Күк капусы ачылса» дигән спектакльдә Рәфкать Бикчәнтәев белән бергә уйнадылар, шунда жырлады бит ул! Ничек истән чыгып китте соң? Ул жырны Сара апа Садыкова язган иде. Сара апа белән мөнәсәбәтләребез яхшы иде безнең.

Гәүһәр апага биш нотадан гына торган бер жыр яздым. Шуны жырлый да, аннары чарльстон бии. Гади генә жыр, ә рольне ничек бизи!

Эш бүлмәдәге шифоньерда бүген дә ике костюмым эленеп тора. Аның берсе чегән костюмы. «Бирнәсез кыз»ны уйнаганда Фәрит Бикчәнтәев, Коля Юкачев, Искәндәр Хәйруллин һәм мин музыкантлар булып сәхнәгә чыгабыз. Алсу Гайнуллина Лариса ролендә, чегән кызы булып жырлый. Аннары без әләктереп алабыз: «Ай, лю-ли-лю-ли-лю-ли! Ай, лю-ли!» Ул жырны чынлап та без жырлаганга ышанмадылар да хәтта. Ә бит чынлап та жырладык. Казанга «Ромэн» ансамбле килгән иде. Жырны өйрәндем дә, дөрес жырлайм микән, дип, чегәннәр янына «зачет тапшырырга» киттем. «О-о, – диделәр. – Син татармы, әллә чегәнме?» Минем өчен иң зур мактау булды инде ул.



МӘХӘББӘТ Хатыным Татьяна Николаевна Кононирова белән бер курста укыдык. Казан кызы ул. Бик талантлы һәм шул ук вакытта

артык тыйнак кеше. Мине шул тыйнаклыгы, музыкага мәкиббәнлегә белән жәлеп итте дә. Дүрт ел дус булып йөрөп, 1968 елда өйләнештек. Түебез белән котларга Натан Брауде үзе килде. «Это музыка для сердца» дип язып, Бетховенның ике томлык сонаталарын бүләк итте.

Музыканы яхшы тоя иде Татьяна. 1969 елдан 1974 елга кадәр Натан Рахлин житәкчелегендә симфоник оркестрда эшләде. Рахлинның вафатыннан соң аның тормышы әйтерсез икегә ярылды. Натан Рахлин кебек гений йөз елга бер генә туа аладыр. Аның башка дирижер белән эшлисе килмәде. Үзен тулысы белән гайләгә багышлады. Минем белән театрда оркестрда уйнады.

Өйләнешкәндә мин әле опера һәм балет театрында эшли идем. Торырга фатир юк, «Татарстан» кунакханәсенә бер бүлмәсендә яшим. Ярты еллап шулай яшәдек. Татьяналар Киров районында үз йортлары белән тора иде. Дөресен әйткәндә, йортка керәсем килмәде. Югыйсә хатынымның әнисе Александра Ефимовна әйбәт кеше, киң күңелле чын рус хатыны иде.

Рәшидә Жиганшина, безнең театрда килсәң, фатир бирәбез, дигәч, гариза язып эштән киттем. Сүзендә торды: Ленская урамында бер бүлмәле фатир бирделәр. Татьяна белән гайлә коруыбызга быел – 56 ел. Безнең мөнәсәбәтләр ихлас булды. Тания кирәкмәгән сүз сөйли торган кеше түгел. Кешеләргә карата да бик сизгер ул.

Гайләдә бер-берең хөрмәт һәм яратуны мин кечкенәдән күрүгә өстәм. Эти әнине бик хөрмәт итте. Балалар йортында ярату, наз күрмәгән бит ул. Яратуны беренче тапкыр әнидән генә тойган. Әни әтине бик яраткандыр. Яратмаса, аңа иярәп күз күрмәгән якларга күчеп китмәс иде.

**ДУСЛАР**

Эти заманында Исмаи Шәмсетдинов, Заһид Хәбибуллин, Салих Сәйдәшев белән дус булган. Казанга килгәч, Исмаи абый минем дә дустым булды. Театрда музыка бүлгәе мөдир булып эшләгәндә ул миңа бик ярдәм итте. «Менә Хәмитнең улы, булышыйк әле ана», – дип, мине Фәтхерахман Фазылжанов янына алып керде. Ул да әтине яхшы белгән. Радиокомитетка үземнең өемә кергән кебек кереп йөрдем. Нинди ярдәм кирәк, барысын да күрсәтергә тырыштылар.

**АКЧА**

«Музыкага өйрәнгез. Уйнап булса да тамак туйдырырсыз», – ди иде эти. Чыңлап та, музыка миңа барысын да бирде: эшне дә, акчаны да, танылуны да...

Консерваториядә укыганда стипендия 21 сум иде безнең. Аңа гына яшәп булмый. Шуңа да без Тәния белән Камал театрында куелган музыкаль спектакльләрдә уйнадык. «Зәңгәр шәл»дә бер уйнаганга 5 сум түлилар. «Туган туфрақ»ка – 3 сум 50 тиен. Аена жиде генә спектакльдә уйнасаң та, шактый жыела. Кайчагында хәтта үзбегә бүләк тә ясыябыз – Офицерлар йортына кереп, азу ашап чыгабыз. Консерваториядә сонаталар да уйныйм. Анысы өчен 40 сум түлилар. Мин бит әле 50 ел Казандагы 1 нче музыка мәктәбендә музыкаль иллюстратор булып та эшләдем. Андагы педагог кызлар балаларны минем белән куркытып бетерәләр иде: өйрәнмәсегез, Фуат абый кирәгегезне бирә, янәсе. Балаларны музыкага куркытып өйрәтәп булмый. Берсендә шулай Миша исемле бер малай зачет бирә. Күреп торам, каушый инде, куллары калтырый. «Үскәч кем буласың килә соң?» – дип сорыйм. Табиб булырга теләм, музыка белән шөгыйльәнәсем килми, ди. «Миша, – дим, – музыкага өйрәнсәң, табиблар арасында иң яхшы музыкант булачаксың. Институтта кичәләр булыр. Син фортепиано артына утырырсың да уйнап жибәрерсең. Бөтен кызлар сиңа карап «аһ» итәр...» Икенче көнне дәрәскә Мишаның әбисе килде. «Сез безнең малайны нишләттегез? Кичә мәктәптән кайтты да, ашамаган-эчмәгән килеш фортепианода уйный башлады. Элек аны фортепиано янына утыртып та булмый иде», – ди.

«Фуат абый, сез балаларны нишләтәсез ул?» – дип сорый иде педагоглар да. Бернишләтмим, мактыйм гына. Зачет вакытында ялгышалар. Берәр юлны, кайберләре хәтта берәр битне төшереп калдыра. Мин ноталарга карамыйм, балаларның кулларына гына карыйм. Кайсы урыннан уйнаса, шул жырдаң ияреп китәм. Ялгышканнарын үзләре дә сизми кала хәтта.

Көен үзем ижәт иткән 57 жырым бар. Күбесе бик популяр да булды. Берсе өчен дә акча сорамадым. Жырны яза башлаганда мин шикләнәм: бәлки, ошамас, бәлки, начар жыр булып чыгар, дим. Алдан сөйләшмәгәч, кешедән ничек оялмыйча акча сорыйсың инде. Хәзер әнә бер жыр өчен галәмәт зур акчалар сорыйлар. Мин андыйны кабул итә алмыйм.

**МАВЫГУ**

Студенцы дигән жирдә бакчабыз бар. Татьяна белән икебез дә бакча эшен яратабыз. Аның белән эшсез утыра алмыйсың. Элек-

электән берәр килолы помидорлар үстерә ул. Үткән-сүткәннәр койма аша безнең помидорларга шаккатып карап уза. Балык тоту турында да көннәр буге сөйли алам. Балыкны Үзбәкстанда

яшәгәндә дә тоттым. Әй әни балык ярата иде-е! Театрдан шушы бакчаларны биргәч, беренче көннән үк балыкка йөри башладык. Фәрит Мәмәш бик оста балыкчы иде. Гомумән, театрда балыкчылар күп. Марсель Сәлимжанов та, Наил Дунай да балыкчылар. Дунай үзе генә тотарга ярата. Ә Мәмәшкә компания кирәк. Сәгать өчтә тәрәзгә өч тапкыр сак кына кага. Мин торып төшкәнче, ул инде көймәне якорьдан алган, барысын да әзерләгән. Менә берзаман таң ата. Артта Фәхри Насретдинов жырлап жибәрә. Димәк, чиртми башлаган. Хәлим Жәләлов белән алар икесе бер көймәдә. Идел өсте тып-тын, Фәхри абыйның тавышы су буйлап тарала. Арттарак – Марсель Сәлимжанов. Аңа балык чиртсә, бетте! Шапыр-шопыр, шапыр-шопыр – судан балык тарта. Моңы юри бөтенесенә дә ишеттерерлек итеп эшли. Шул бер балыгын судан дүртәр-бишәр тапкыр да тартып чыгарырга мөмкин. Имеш, ура гына балыкны. Эх, сагынам шул чакларны. Сөйли башласам, авызыма сулар килә...

**БАЛАЛАР**

Улыбыз Руслан 1969 елда туды. Без аны яслегә дә, балалар бакчасына да бирмәдек. Башка артистларның балалары кебек, ул да театрда үсте. 4 яшеннән пианинода уйный башлады, 6 яшендә музыка мәктәбенә бирдек. Консерватория каршындагы махсус урта музыка мәктәбен алтын медаль белән тәмамлады. Әнисенә охшаган: тыйнак, үзе турында сөйләгәнне яратмый. Камалда, аннары Курчак театрында эшләде, күп кенә спектакльләргә көй язды. Йөздән артык жырға аранжировка ясады. Килеңебез Ләлә белән хәзер Төркиядә яшиләр, икесе дә музыка өлкәсендә эшли.

**ДИН**

Эти белән әни икесе дә биш вакыт намаз укыйлар иде. Әни укыганда – әти, әти укыганда әни ишекне тотып тора. Бердән, без комачауламасын, дигәннәрдер. Икенчедән, дин тыелган заманда яшәделәр бит. Мәчеткә төнлә, качып кына баралар иде. Мин намаз укыйм. Догаларны ятган беләм, аларны хәтта жырлыйм да. Бөтине дә салганым юк. Ә менә Тәния дога укыймыча өстәл янына да утырмый, урынга да ятмый. Аллаһы Тәгаләнең берлеген таныйм. Ул барыбыз өчен дә бер. Ураза тоткалыйм. Аракы эчмим, тәмәке тартмыйм. Дин тоту өчен күңеләң бик чиста булырга тиештер ул.

**ҮЗЕМ ТУРЫНДА**

«Күңеләң йомшак, сиңа бу дөньяда жиңел булмас», – ди иде Натан Владимирович. Холкым шундый: беркемгә дә начарлык теләмим. Кешегә итагатыле булу – безнең тәрбиядән. Эти үзбәкләр белән бер кулын гел йөрәгенә куеп исәнләшә иде. Ике кулында ике сетка булса да, берсен куеп торыпмы, кулында килеш күтәрәпме, учын йөрәгенә куеп сәләмләште. Өзбегә килеп беркемнең дә бездән зарланганы булмады. Әтинең хыялларын чыңга ашыра алуым белән мин бик бәхетле. Ул йөргән жырләрдән йөрдем, аның дуслары белән аралаштым. Театр тормышының зур бер өлеше минем күз алдымда булды. Алай гына да түгел, ул тормышта мин үзем дә катнаштым. Театр мине кеше итте. Театр турында сөйлим икән, бары тик өч өндәү билгесе белән генә. Минем һәр сүзем аңа мәдхия.



Аның өчен хатын-кыз – һич бетмәс илһам чыганагы! «Матур хатын-кызга табынудан да зуррак бәхет юк», – ди ул. Һәм менә шул ярату, гүзәл затларга соклану, мәхәббәткә табыну шәрыкка хас нюанслар, гарәп мотивлары, газәлләр, робагыйлар аша укучылар күңеленә барып ирешә. Заманында шагыйрь Зөлфәт тә: «Әгәр чынлап та әдәбиятта «Мәхәббәтнең Мәжнүн премиясе» булдырылса, ул Гатауллин Рәдифкә бирелер иде. Ул премиягә шагыйрь Рәдиф Гатауллин кандидатурасы тәкъдим ителсә, мин аны яклап чыгыш ясаудан тыелып кала алмас идем», – дип язган иде остазы Рәдиф Гаташ турында... Мәңге яшә олпат шагыйребез Рәдиф Гаташ исә шушы көннәрдә редакциябезгә килеп, махсус Гаилә елына – Мәхәббәт елына багышлап язылган газәлләрен калдырды.

Рәдиф ГАТАШ

РӘХМӘТ, ГҮЗӘЛ! ИЛҲАМ БИРДЕН...

Тигез гаиләнең син төпчек кызы! –
Иркә бала, өткәң-әнкәң йолдызы...

Мин дә төпчек: өч ятимнең кечесе
(Газәлгә кергү ярыймы ул сүзне?!):

Өч сугыш ятимен үстерде бер Әнкәй...
Өчөбез дә йолдызларга кул сузды:

Кырыс чорда да хыялны үз иттек!
(Абыйлар, гомерегез шигъри
нур сызды.)

Өткәй, Әнкәй, абыйлар! Дәвам итәм
Сезнең яшәлмәгән еллар, уй, сүзне.

Оныттыммы үткәнне? Йолдызым, дим
Үзем кебек төпчекне – яшькелт күзне:

Ул гомеренең язында, Гаташ – көздә,
Һаман шундый чуар жан! –
димәссезме?!

Тик бәхеттән жанда жыр яраламы?
Бәлки, ул милли әрнүләр дәвамы?

«Хәсрәт көен» уйна, моңга тугры бул,
Уятырга дисәң милли жаннарны!

Уйный сазым: өзелер кебек кыллар,
Татар кызын Гаташ шактый данлады.

Әмма азмы Жирдә бүген тетрәүләр?
Кемгә тансык хисең? Хуплаучы бармы?

Ә нигә шат, балкый илһамчым йөзе?
Кем соң хаклы? Базармы? Әллә ярмы?

*Менә миннән – Ал Яран,
Изге теләктә калам.
Синең сүзләре.*

Адәм-Хәүва мирас иткән бу утны
Бераз сүрелдерер әмәлләр юкмы?

Бер кабынчак инде ул – Мәңгелек Ут,
Яндырачак һәр женес, һәр гашыйкны.

Һәм сөйләр ул, Ходай мөһер салган Гөл,
Утлы чәчәк ияләре барлыкны.

Аларга без мәкиббән... Югыйсә
Үзөбез – шул кавем! Тыныч калыйкмы?

Ал Яран, Ут чәчәк – ул гыйффәт төсе,
Сафлыктан кем әле биздә – ялыкты?

Син, Яран, бул Гаташ жанына сихәт:
Ниһаять, газәлдә Милли Гөл калыкты!

Әниле-кызлы, калфаклы, бу икәү
Шигъри бәйгегә килгән – жиңгән икән!

Әнкәсе – Туфанның сөйли язмышын:
Гүзәл затта – иң тирән аңлау микән?!

Ә кызы, жимеше, гашыйк Такташка! –
Гаиләме яшәтән зәвыклы иткән?!

Һәм мәкиббән алар Тукай, Жәлилгә!..
(Классикларга бүген, безме? –
Кем җиткән!)

Укырлармы бер көн шулай Гаташны?
Без дә яздык, яндык... Гомерләр үткән!

...Әниле-кызлы укыйлар... Дога бу!
Туган телдә! Дөнья, ишетсәң икән...

Гаилә фотоальбомың уйга саламы? –
Карыйм: анда милләтнең бит дәвамы.

Шәжәрәдә – буыннарның чылбыры...
Бәйләүчең бар, Өммәт, авыр яраңны:

Канда күчә көч-шөһрәте халкымның! –
Бүгенгеләр изге юлны табармы?

Дәрәс юнәлеш күрсәтерләр, бәлки,
Милли Ярлар һәм Милләт Аналары?!

Бердәгә чәчәкләр! Өмет белән
Алдан барлый сезне ил агалары!

Бу – Гайлә елы, Гаташ! Милли уй
Сискәндерер, бәлки,
гамьсез жаннарны?!

Гаташ! Төшәндә Анымы күрәсең –
Кыңгыр салып кигән калфак иясең?

Кулда китап, иңәндә дәүләт кошы –
Сөембикә кебек! Үзе! – диярсең.

Казан багыларыннан бүгенгә бага:
Зурлыймы ил бу гүзәл ханбикәсен?!

«Матурлык һәм Ирек –
безгә дә мирас», –
Моны, калфаклы Яр, син бит әйтәсең?

...Төштә тоткан китабың – Гаташ,
имеш;
Яхшыга юрик! Милли Сүз яшәсен...

Зообакчада гына ул арыслан йоклай...
Яшәгән жирәндә йөрер
кем курыкмый?

«Белмәде миндә арыслан йоклап
ятканын», –
Ди Такташ! Ни хәлгә ир башы
юлыкмый...

Ә язганда туа арыслан хисе!
Шулай булмый: аны гүзәл яр укый!

...Әнә зообакчада син, янда кызларың,
Кол Арысланга яр ул – бармы, юкмы...

Ә Арысландай егет өнсез калган,
Шулай итә Дөнъямы? Матурлыкмы?!

Рәхмәт, гүзәл! Илһамың көчле булды:
Аз вакытта күпме газәл язылды.

«Кыйсса эчәндә кыйсса» –
хисси роман!
Ал аны язган, сиңа сузган кулы!

Шашкын уйлар, каршылыклы жан сүзе:
Син беләсең, тик сиңа бәйле туды!

«Каләм көчәң бетсә?» – димә,
шуны бел:
«Буыннары» саен углы хис тулы!

Әгәр бер көн югалсам хозурыңнан,
Уйлый күрмә: «Гаташ тынган...
Ни булды?»

Бел: читенрәк, ерак хыял астында
Дәвам итә «бөөк гашыйк»ның юлы!

«Бар кызуың быел, Жәй,
миңа бирдең!» –
Дисәм, газәл, ачылмас микән серең?

Жырда: «Атай миңа ат бирде». Ә син,
Жәй, Әнкәмдәй сөеп, тиңсез наз
бирдең.

«Жаны йоклаганнар күп, уятырсың», –
Дидең, миңа сизгер кылы Саз бирдең.

«Мондаш ит бер аруны – дастан көен
Бәгырьләргә төшеп уйна, сыз! – дидең:

Милләт кызы – бер гүзәл
илһам бирде, –
Әрнүен бастык берәз ил күңеленә...

Рәхмәттән башка ни диим, кызу Жәй?!
Гаташ, туктап ял иттер Сүз дөлделәң!

(Уртак теләкләр газәле)
Бар теләгем изге ахры, дисеңме?
Уем чыңга аша барды, дисеңме?

Безнең очрашуны, ихлас, саф хисне
Теләгем көчә яулады, дисеңме?

Могжизасын беләм күптән теләкнең,
Мине боларны тоймады, дисеңме?

Теләк яна күздә, күчә йөзгә, – ул
Гаташ жанын яндырмады, дисеңме?

Инде телә: тиңсез булсын бу диван:
(Яз, камиллеккә аз калды, дисеңме?)

Дөнъяга танытсын безне газәлләр!
Мин дә хуплыйм бу хыялны,
дисеңме?

«Үле тынлык... Саф мәхәббәт
исереп йоклай...» – Такташтан!
«Йокласын,
төшәндә күрсен ул мине...» –
бу Гаташтан.

Йоклармы? Гайлә елы!
Милләт Әнкәләре дә
Аргандыр: хисапсыз эшләр,
мәшәкат – баштан ашкан!

Әкияттә тик өч гүзәл кыз
«ай үсәсен көн үсә»!
Шигырьгә вакыт бармыни?
Илһам да, бәлки, качкан?

Һәр көн көч, түзем, наз сорый
гүзәлләрдән дә Дөнъя:
Яшь гөлләр тәрбия көгә,
бөреләр күзен ачкан.

Саф мәхәббәт ни ул?
Ахры, бәхетле шул гайләң!
Шул бәхетне күпсенәләр:
илләрдә гакыл качкан.

Йоклатмас та, уятмас та – бу шаулы,
даулы заман!
Ә Гаташ газәлләр тезә, йокысыз...
ул да шашкан!

Алинәгә

Шагыярәләрдән иң яше, гүзәле,
Каләмем сиңа күз салмый түзәрме?

Актаныштан күпме гәҗәеп гөлләр,
Кабатланмас хуш исле, үзгә ямыле.

Күптән мәфтүн йөрәгем, сезне күргәч,
Уйлый башлый чираттагы газәлне:

Сезгә лаек, матур, камил булырмы?
Сездә бугай туган телебез тәме!

Сездә күрәм татарның чын дэвамын,
Әй, кадерле төбәк шагыярәләре:

Әлфия, Гөлнур, Лилия, Эльмиралар!
Саф тавышлы Агыйдел былбыллары,

Сезгә кушыла яңа яшь аваз, ал Гөл:
Гаташ, куанып котлаучы бу әле!



Гүзәл Әдһәм хикәяләрен укучылар һәрчак көтеп ала. Язучының кабатланмас үз ижади йөзе бар. Матур тел белән язылган, вакыйгалар эченә бөтереп алып кереп китә торган затлы, тирән эчтәлекле хикәяләре, новеллалары уйландыра да, күзгә яшьләр дә китерә, рәхәт бер халәткә дә күчерә. Балалар язмышына игътибары авторның биографиясе, тормыш тәҗрибәсе белән бәйле. Укытучылар гаиләсендә туган, үзе дә Арча педагогика көллиятен һәм Казан дәүләт университетын тәмамлаган, авыл мәктәбендә балалар укыткан, Алабуга дәүләт педагогика институтында студентларга белем биргән. Шуңа күрә Гүзәл ханым балалар, яшүсмерләрнең ихлас хис-тойгыларын, әрнүле сагыш-кичерешләрен психологларча зур осталык белән сурәтли.

Гүзәл Әдһәм

ЖИЛӘК ТӘМЕ

Хикәя

– Алсу!

Кызчыкның керфекләре дерелдәп куйды. Күзләре кинәт сызык кына булып ачылды да, өстенә иелгән хатынны күреп алуга, елмаеп жибәрде. Әле яңа гына мендәр читендә сулып яткан хәлсез кулларына да жан керде кебек: очарга жыенган каз канатларыдай талпынып, хатынга тартылды.

– Әни! Әнием!

Өйдәгеләр бу хәлдән өнсез калды. Зиннур да, әтисе үзе дә бу галәмәттән каушап һәм аптырап аларга төбәлдә.

Йә, нәрсә эшләргә тиеш иде соң алар?

«Үл синең әниең түгел!» дип, таныш түгел хатынның күкрәгенә сеңгән сабийны йолкып алыргамы?

Үзе! Үзе эзләп, юллап алып кайтты Дамир бу хатынны йортка!

...Алсуны, эче авыртып, район хастаханәсенә алып барганнар иде. Диагнозы тиз куйдылар: сукуыр эчәгесе! Операциядән соң атнадан артык больницада ятты Алсу. Авылдан районга кадәр – ун чакрым. Әтисе көн-төн эштә, урып-жыюга әзерлек дип чабып йөргән көннәре. Зиннур үзе дә йорт мәшәкәтләрәннән арына алмады, яшелчәсе-бакчасы дигәндәй, тавык-чөбешләре, сыеры-бозавы... Авылда эш бетәмәни! Алсу янына һәр көн бара алмасалар да, күчтәнәчен-мазарын гел жибәреп тордылар. Район үзәгендә яшәүче авылдашлары да кызчыкны онытмады.

Менә Алсулары хәзер өйдә. Ябыгып, суырылып кайтты кызчык хастаханәдән.

«Күгәрчен кебек кенә калган!» – дип уйлады Дамир, эчтән сыкрап. – Аллага шөкер, кызчыкны үлем тырнагыннан алып калды район врачлары. Иң мөһиме – шул!»

Әмма кызчык бик үзгәреп кайткан иде, көне буга «әни» дә «әни» дип бытылдады, ә кичкә таба «әни»не таптырып, тавыш куптарды. Баштарак көйсезләнү булып яңгыраган «Әни кайда?» сүзе тора-бара үксү, ярсу белән алышынды. Өйдәге ике ир-ат – Дамир белән Зиннур – 4 яшьлек Алсуны ничек тынычландырырга белми изаланды. Нинди әни турында сөйләнә соң бу бала? Алсу кемне таптыра?

Чынлыкта, кызчык әнисен белми иде. Әниләре үлгәндә, Алсуга 2 генә яшь иде шул әле. Сабый хәтерә ул чакта әни юклыгына тиз ияләште кебек. Әллә ни юксынмады да сыман. Дөрәс, баштарак ул елады, әмма тора-бара тынычланды. Инде менә күнәктә, ияләште дигәндә генә...

Кызчык төне буга көйсезләнеп чыкты, кулдан төшмәде, ярсый-ярсый үксеп, үкереп, берәүгә дә йокы бирмәде. Юатырга маташулар – барысы да юкка! Таңга таба ул бөтенләй хәлсезләнеп таралып төште. Әллә йокыга китүе булды, әллә аңын ук югалтты инде? Кипкән иреннәре генә вакыт-вакыт: «Әни... Әни...» – дип сулкылдап, исәнлеген сиздереп торды.

Дамир киткәч, Алсу янында Зиннур берүзе калды. Берәздән кызчык та уяңды. «Ярый әле еламый!» – дип шатланырга гына өлгерде малай, әллә күз тидерде инде – менә тотынды акырырга! Туктатырмын димә! Бөтен төне ут янган балага, аптырагач, авылдагы фельдшерны чакырдылар.

Өченче көн дигәндә, түземе беткән Дамир матаена атланып, районга чапты. Аны аңладылар, йокы сәгәте якынлашып килсә дә, Алсу яткан палатага уздырдылар...

Биш кешелек бүлмәдә Алсуның караваты әле дә буш тора иде. Башка дүрт ятакта – балаларын кочкан дүрт ана. Алар хәлне бик тиз төшенеп алды. Әйе, Алсу монда да көйсезләнгән икән. Аның сабий күңеле бер тигезсезлекне һич кенә дә төшенеп җитә алмаган: «Нигә башка балалар әниләре белән ята да, ә ул – берүзе! Ә минем әни кайда?» – дип елаган кызчык. Менә аңлатып кара син 4 яше дә тулмаган сабийга тормышның шушы хакыйкатен! Шундый чакта (рәхмәт яугыры дими ни дисең!) юатучы кешесе дә табылган. Идән юып йөргән санитарка хатын кызчыкны күтәреп алган, иркәләгән, әкият тә сөйләгән, хәтта төннәрен дә аның янында кунып калган. Кочаклашып икәү йоклаган алар. Бала хатынга көннән-көн ияләшә барган, бүтәннәрдән күреп, «әни» дип тә дәшә башлаган. «Әни! Нинди матур, ягымлы сүз икән ул! Һәм ... яңа сүз!»

Хатын Сания исемле икән...

Санияне тәки эзләп тапты Дамир. Әллә ни еракта да түгел, күрше авылда гына ялгыз башы яшәп ята икән. Авылда эш булмагач, районга йөреп эшләп йөргән көннәре, ди.

– Бала өзлегеп китәр дип куркам... Ни йокысы, ни тынычлыгы юк... Кайтканнан бирле тамагына да берни капмый... Берәз хәлләнгәнчә янәшәсендә булсагыз, дим...

...Менә хәзер шул хатын аларда утыра.

Дамир үзе ниләр уйлагандыр, әмма Зиннур Санияне бер күрдән үк яратмады. Чит, ят иде бу хатын малай өчен. Әнисе хатирәсе әле бик тә, бик тә яңа иде шул. Ике ел! Бер уйласаң, күпме көннәр үткән! Әмма Зиннур өчен әниле һәр көн, һәр мизгел күңел түрәндә сеңеп калган... Мең ел үтсә дә, ул хатирәләр бер тамчы да тоныкланмас, тагын да мулрак төсмерләргә баеп калкып чыгар күк тоела аңа.

Әнисенң күзләре кара иде Зиннурның! Кара кашлы, кара күзле иде ул. Ә бу хатынның күзләре зәп-зәңгәр булып чекерәеп тора. Җитмәсә, бит уртасында кап-кара миңе дә бар. Анысы бигрәк тә килешсез һәм шыксыз тоелды малайга. «Ясалган миңдер! Акча түлөп әллә ниләр ясалалар ла хәзер!» Шуны гына аңламыймыни Зиннур?!

Ә менә аның әнисенң миңнәре. Бишәү иде... Миңде иде Зиннурның әнисе. Исеме дә Миңленур иде аның! Малай, бармаклары белән төртә-төртә, шул миңнәренә санарга ярата иде... Иягендә – берсе... Ә колак янында – өлгергән шомырттай эленеп торганы – тагын берәү... Өченче-дүртенчесе исә, игезәк мәк орлыгыдай янәшә булып, борын яфрагын бизәп тора. Ә иң зур матур миңе ике каш арасында балкый. Кинодагы һинд кызлары көнләшерлек! Дөньяда аның әнисе кебек чибәр бүтән берәр хатын булды микән?

...Бу хатынның исә бөтен битен сипкел баскан. Кер сабыны белән ышкып-ышкып юасы килә үзен. «Чәчен дә әйтер идем... Меринос сарык йоны төсле бөдрәләнеп тора... Ә буге... Буге колга кебек!»

Зиннур йодрыкларын кысып куйды. Алсуын күр инде, шул хатынны чытырдатып кочкан да «әни!», «әни!» дип төтәлдәвен белә.

«Хыянәтче! Әнине шушы хатынга алмаштырган бит!»

Шул секундтан Зиннур Санияне генә түгел, һәммә Алсуны да күрәлмәс булды. Сеңлесенң әле бик кечкенә икән, дүртенче яшен яңа гына тутырып килүен дә аңлый бит югыйсә! Әмма болар барысы да әллә ни әһәмияте булмаган бер нәрсә кебек кенә тоелды аңа.

«Хыянәтче! Әнине оныткан!»

Ул көнне йортка тынычлык инде. Алсуның чырык-чырык көлүе өйне ямьләп, күңелләрен күтәреп җибәрде. Зиннур үзе дә чит бер хатынның алар мохитендә пәйда булуына ияләшә башлады дисә, шушы бөтенлекне чәлпәрәмә китергән бер вакыйга булып алды.

Соңгы елларда сыер саву вазыйфасы Зиннурга йөкләнгән иде. Тиз үзләштерде бу эшне малай. Аның нәрсәсе бар ди! Сыерлары Иркә бик ипле, ягымлы мал: сауганда типми дә, дуламый да.

– Сыер сауганда башыңа яулык бәйлисеңме? – дип мыскыллап көлгән күрше малае Илдарның да авызын тиз томалады Зиннур.

– Авылдагы сыер комплексында, әнә, савымчыларның яргысы – егетләр! Шулардан барып сора!

Кичен Иркәне саварга чыгам дисә, чиләген табалмый жәфаланды ул.

«Кая китте икән соң? Югыйсә иртән чиләкне юып, шушы киштәгә кую гадәткә кергән лә!»

Нәкъ шул минутта Алсуны иярткөн Сания, чиләк белән сөт күтәреп, абзардан килеп чыкмасынмы!

– Тик торганчы бер эш булыр дип, сыерны сауган идем! Бигрәк ипле мал икән, рәхмәт яугыры!

– Абыем, күрәсеңме! Иркә безгә күпме сөт бирде!

Зиннур телсез калды. Күңел түрәндә дулаган давыл-бураннарны тыя алмыйча, ул тагын йодрыкларын йомарлады. Ахырдан түзмәде:

– Нигә кидең? Ни хакың бар? – дип кычкырып, аптыраган хатын өстендәгә халатны тарткалый-йолыккалай башлады.

– Сал! Бу – әни халаты! Әнинеке!

Зәңгәргә кара төрткә төшкән халатны сыер сауганда кия иде Миңленур. Аның жылысын саклап торган халат бит ул! Шул жылыга уралып, рәхәтенә төренеп, хәтердә сакланып калган әнисе сурәтен тоемлап, аның күңелгә сеңгән мөлаем карашыннан оеп, Иркәне сава иде Зиннур. Ә бу хатын... Бу хатын шул рәхәтлекне имгәткән! Аңа бәрәп кереп, малайны рәнҗеткән!

...Ул төнне Зиннур печәнлектә үткәрде.

«Минем хәзер берәүгә дә кирәгем юк! Әтигә дә, Алсуга да... Бөтенесенң шул Саниягә ушы киткән! Алсуның ят хатынга чытырдап ябышуы гына җитмәгән, әтисе булып әтисе шуңа ярага тырышып йөри!»

Әнә тагын Зиннурны юмалап маташа:

– Улым, алай пырдымсыз кыланма инде... Алсу терелгәнчә Сания апаң аның янында торса, шәп булыр иде бит. Алсу хакына дип, әнә, отпусказын да көйләде... Тизрәк терелсен иде балакай...

Ул чакта дәмшәгән иде Зиннур. Ризалашырга туры килде. Ничек каршы киләсен ди! Аның кечкенә сеңлесе бит Алсу! Нәкъ әнисе кебек! Борын яфрагына кунган мәк орлыгыдай игезәк миңде кызчык бит ул!



...Атна-ун көн үтеп тә китте. Алсуның көр тавышы өй-гә генә сыешмыйча, ишегалдын да тутырды, урамда да яңгырый башлады.

– Әни, әнием! Чебиләрне бергәләп ашатыйк!

– Мин дә кыярларга су сибәм!

– Әни! Кош телен мин дә пешерәм!

Өйгә ямь тулды! Нур инде! Тәрәз төбөндә чәчәк атмый утырган яран гөл бөреләрен ачты. Дамирның да жыерчыклары языла төште. Үзгәрде әтисе, бик нык үзгәрде. Сабан-туйда гына кигән шакмаклы зәңгәр күлмәген алып киде.

Зиннурга бу да ошамады:

– Бүген бәйрәм түгел лә! – дип борынын жыерды ул, бәләш исен тоеп.

– Бәйрәм, улым! Нинди генә бәйрәм әле! Алсуыбыз терелде бит!

...Шул кичтә әтисе малайга бик куркыныч сүзләренә әйтте:

– Улым! Син ничек уйлыйсың? Сания апаң бездә ...

тагын ... бездә калсынмы?

Малай дерт итте. Башы гүләде, күзе томаланды, колаклары шаулады.

«Юк! Юк! Мең тапкыр юк!»

Бөтен күңеле, жаны шулай дип дулады малайның.

...Төнне ул тагын печәнлектә уздырды...

Иртән торып чыкса – шаккатты: сыер инде әллә кайчан көтүгә киткән... Кояш та әллә кая кадәр күтәрелгән...

Әтисе дә инде күптән кырда...

– Ашыйсың килеп беткәндер, улым, әйдә, утыр...

Өстәлдә тәлинкә белән катык тора. Кызыл төстәге чөгәндер катыгы... Нәкъ шушындый итеп оета иде әнисе катыкны... Күе итеп... Кашык белән китеп-китеп ашарга ярата иде Зиннур аны...

«Юк! Ашыйсым килми минем! «Улым» димә миңа!»

Зиннурның әнә шулай дип кычкырасы килеп китте.

Бәлки кычкырган да булыр иде... Тик шулчак алгы бүлмәдән Алсу атылып чыкты да малайның ике ботын чыгырдатып качакалап та алды:

– Абыем! Мин сине шундый яратам!

Үзе шундый кечкенә, маңгае да малайның кендек турына житәр-житмәс... Башын кыегайта төште дә, бер күзен кысып, абыйсына төбәлдә:

– Мин сине яратам, абыем... – үзенә күзләре ялтырый, ә борын яфрагындагы теге игезәк миңнәре дерелдәп куя... Зиннур кызчыкны качакалап да борын очыннан үбеп алды... Әллә ничә көннәр жыелып килгән ачуы да каядыр таралды, сибелде сыман...

* * *

Әмма теге сорау һаман тынгылык бирми, үрти, жанны тырнап чәбәләнә:

«Сания апаң бездә тагын бездә калсынмы?»

Бу турыда уйлыйсы килми иде Зиннурның. Синең уй-лайсы килү-килмәвеңнән генә мәсьәлә хәл ителсә икән ул! Әбәткә кайткан Дамир, улыннан җавап көткәндәй, сынап-сынап аңа карап куйды. Әмма малайның күзләре идәндә...

«Нишләргә? Ни дияргә? Җавап бирергә кирәк бит!

Ул бит – әти! Әти сүзен җавапсыз калдырырга ярыймыни?»

Тагын бер нәрсәгә игътибар итте малай: әтисе, үрелеп, Саниягә өскә шүрлектән һинд чәен алып бирде. Әнисенә

биргәндәй итеп! Бүе житә лә ул хатынның шүрлектә!

Ник житмәсен – «колга» бит ул! «Кол-га!» Ә менә әнисенә шүрлектә бүе житми иде. Кирәге чыкканда: «Дами-и-ир, алып бирче-е-е,» – дип, әтисенә дөшәр иде... Ягымлы итеп, сузып әйтә иде ул әтисе исемен... Дами-и-ир... Шундый чакта гел уйлап куя иде Зиннур: «Берәз үскәч, минем дә буюм житә башлар ул шүрлектә!» дип...

«Колга!» – дип кабатлады Зиннур үртәлеп.

«Колга» чәй ясады, өстәлне ризык белән тутырды.

«Гөбәдия пешергән! Әтигә ярагга тырыша!»

Сөйләшә-сөйләшә чәй эчтеләр. Зиннур тагын шуны аңлады: ул беркай да китәргә жыенмый, бүген дә кала икән...

* * *

Сания белән Зиннур, икесе ике тәрәздән карап, әтисен озатып калды. Әнә ул ераклашты, тыкрыктан борылып, күздән үк югалды... Берәздән Алсу да мендәргә чумып тынып калды... Малай шуңа игътибар итте: Сания каядыр жыена бугай. Алсуның йокларга ятуын, әтисенә өйдән чыгып китүен генә көткән диярсең. Матур күлмәген киде, башына ак яулык япты, аягына да яңа туфлиен элде.

– Барып кайтасы жирем бар иде... Бер-ике сәгатькә...

«Бар соң! Кит! Бөтенләй кайтмасаң да ярый!»

Боларның барысын да эченнән генә әйтте малай.

Сания китте. Үзе артында әллә никадәр сорау калдырып китте. Малайда шик уяңды: «Кая китте ул? Барасы жирем бар дип, әтисенә дә берни әйтмәде». Зиннурның хатынны ниндидер бер гәһәлгә эштә тотып фаш итәсе килеп китте.

«Өшәке, жүнсез хатын булсын иде ул! Шул чакта әтисе сорагына җавап бирүе дә жиңел булыр иде. «Кирәге юк аның безгә, әти, өенә кайтып китсен!» – дияр иде.

Алсу әле барыбер тиз генә уянырга жыенмый, малай Сания артыннан чапты.

«Кая китте шулай Сания кача-поса гына?»

Хатын авылдан чыгып килә иде инде. Күрше авыл белән ике арада утыртылган каен посадкасы буйлап барды да барды ул. Каядыр бик ашыкты, ахрысы, артына да борылып карамады. Элдәртте генә! Каен кәүсәләренә ышыклана-ышыклана үзен күзәтеп килүче Зиннур барлыгын башына да китермәде, ахры.

Ике авыл арасы әллә ни ерак та түгел, күп булса, бер чакрым чамасыдыр. Посадка бетүгә, аңа күрше авылның зираты кушылып китә. Әнә шул зиратка барып керде Сания. Керде дә койма буендагы янәшә кабер янында тукталып калды...

Малай әсәрәнде. «Кемнәр кабере икән ул? Өстен әле чирәм дә каплап өлгөрмәгән». Хатын чүгәләде... Куллары белән туфракка орынды... «Әллә шулай итеп сыйпавы, иркәләве инде?» Шул чакта хәтер түрәндәге бер жәүһәр чәпәрәмә килде. «Кем соң әле? Күңелгә бик якын берәү нәкъ шул ишарәне ясаган иде? Зиннур дерт итте: әтисе кебек! Әйе, әйе! Әтисе дә бит нәкъ шулай сыпырган иде туфракны... Әнисенә кабер туфрагын...

Менә хатын кабер читендәге үләннәренә өзгәли башлады, үзе үлән йолкый, үзе бертуктаусыз нидер сөйләнә. Аралар шактый булганга, сүзләре Зиннурга килеп ирешми аның. Тукта, тукта! Сания апасы елый түгелме соң? Әйе, әйе! Елый бит! Әнә кесәсеннән кулъяулыгын да чыгарды...

Хатын киткәч кенә, кабергә якин килде малай. Ике кабердә дә бер фамилия... Сабитовлар... 40 яшылек ир һәм 12 яшылек малай... Ата белән ул! Икесе дә бер үк көндә... Зиннурның күкрәген нәрсәдер умырып алды да, йөрәге дөп-дөп тибә башлады. Сания апасының фамилиясе дә Сабитова бит! Сабитова Сания! Монда аның ире белән улы ята булып чыга түгелме соң? Узган жәйдә матайда капланып үлгән ата белән малай турындагы шомлы хәбәр хәтерне яңартты... Зиннур яшендәге малай... Айдар исемле...

Сания инде авыл читендәге өйнең ишегалдына кереп бара иде. Жыйнак кына калай түбәле йорт. Бакчасында алмагачлар үсеп утыра. Зиннур да аннан калмады, койма буена чүгәләп күзәтүен дәвам итте.

Шунда ишегалдында тагын бер хатын пәйда булды.

– Сания! Сания дим! Әллә синме соң?

– Мин идем... Йә, хәлләр ничек? – дип елмайды Сания.

– Аллага шөкер! Син үзең бөтенләйгә кайттың штоли?

– Юк әле... Бөтенләйгә түгел... Әлегә аңа мин кирәк!

– Ярар, ярар! Йортың өчен борчылма, күз-колак булам...

– Рәхмәт инде, Фәния!

– И-и-и-и... Рәхмәт дип инде... Күрше хақы – тәңре хақы диләр бит! Карале, шуны сорармын дигән идем: ул кешенең малае да бар дип ишеткән идем. Бик тәртипсез нәрсә түгелме? Борчып, жаныңа тимиме?

Зиннур калтырап куйды, куак төбенә сенде.

– Юк ла, Фәния! Нишләп тәртипсез булсын ди!

Бик әйбәт, эшчән малай! Минем Айдарыма охшаган...

Аннан Сания, ашыга-ашыга, ишеккә йозак элде.

– Фәния, гаеп итмә, яме! Мин йөгәрәм, малай!

Алсуны йоклатып кына киткән идем. Ашыгам!

Сания авылга чапты. Очты гына...

...Ә Зиннур акрын гына атлады да атлады... Әллә ничек бик читен, уңайсыз иде аңа. Жан түрендә ниндидер килбәтсез зур, иләмсез авыр бер таш ята сыман. Әллә шуның күкрәкне кысуы, күңелдәге эчкерсез миһербанлыкны кысырыклавымы? Шуңа шыксызлык әллә бөтен күзәнәкләргә таралып, аякларга да уралып, аларны тышауларга өлгәргәнме? Арынасы иде шуннан. Сафланып, жиңеләеп каласы... Һәм... Һәм кемнәндер гафу үтенәсе килә иде аның...

Малай елап жибәрде... Яшел чирәмдә ауный-ауный, тәгәри-тәгәри үкседә ул. Өстендәге ак күлмәкнең кызгылт таплар белән чуарланып, алсулана баруын да сизмәде хәтта.

Бераздан Зиннур тынычланып, жиңеләеп калды кебек...

Шунда гына күлмәгенә күзе төшеп, «аһ!» итте. Жиләклектә

утыра икән лә! Әнә бит, аунап, күпме жиләкне сыткан!

Әрәм иткән дисә... Юк ла икән. Монда алар бихисап! Малай

иң эре жиләкләрнең берсен алып авызына капты. Тагын,

тагын өзде... Жиләк тәме, бөтен тәнгә таралды, жанга сенде.

Очасы, канатларын жилпи-жилпи әллә кая биеккә, болыт-

ларга кадәр күтәреләсе килеп китте аның.

...Өйгә ул соң гына кайтты.

– Каршысына йөгереп чыккан Алсуга бер кепка кып-

кызыл жиләк тоттырды. Бер түбәләмә кепка жиләк...

– Мин туйганчы ашадым. Монысы сезгә... Сиңа, әтигә...

Сания апага...

Йөзенә моңсулык иңгән Сания елмаеп жибәрде...



Рәсем: Наталья Васильева

ИН ЖЫЛЫ ХИСЛАӘРЕМ – СИҢА!



Ғали Такташ, 1930 ел.



Эльмира
ЗАКИРОВА

Такташ... Зәңгәр күзле, сарғылт чәчле бу трибун шагыйрьне, мәхәббәт жырчысын, аның романтик, лирик шигырьләрен яратмау мөмкин түгелдер. «Алсу», «Урман кызы», «Нәни разбойник», «Мокамай», «Зәңгәр күзләр», «Мәхәббәт тәүбәсе», «Килчәккә хатлар»... Барысы да хәтердә, барысы да кадерле... Шигырьләрен Такташның үзе укуы исә – тагын да тәэсирлерәк, ритмлырак, хислерәк булган диләр «...миндә көчле Байроннар жаны» дип язган Такташ кыска гына гомерендә мәхәббәт лирикасында мәңге онытылмаслык эз калдырган бөек шагыйрь ул. Аны яратканнар, үзе дә ялкынланып гашыйк була белгән. Безгә, «Сөембикә» журналында эшләүчеләргә, ул тагын да якынарак. Ғали Такташ – «Азат хатын» журналының җаваплы секретаре булган дип горурланабыз. Шагыйрь язмышы, ул табынган гүзәл затлар, илһам биргән музалары турында да сүзләр булмый калмый. Ике тапкыр өйләнгән, язмыш шуклыгыдыр, җитмәсә, ике хатынының да исемнәре Гөлчирә... Хәер, редакциядә Ғали Такташ белән бер өстәл артында утырып эшләгән тагын бер Гөлчирә бар әле. «Азат хатын»ның редакторы Гөлчирә Гафурова ул. Шагыйрь томышындагы Гөлчирәләр нинди булган соң? Истәлекләр, хатирәләр, хатлар, фотолар... Аларга әллә никадәр сер, тарих, кабатланмас образлар сыйган. Нәкый Исәнбәт заманында менә ничек әйткән: «Такташ хатыннардан уңмады. Беренчесе артык кыю булды, наган тагып йөрде, Такташны санлап бетермәде. Икенчесе артык йомшак иде...» Вакыйгалар кинокадрлар кебек күз алдыннан уза. Ә Такташ шигырьләре күңелдәге фильмны тагын да баета, романтик мелодрама эчендә каласың.



■ Беренче хатыны Гөлчирә
Хәмзина.



■ Икенче хатыны Гөлчирә Мансурова.

«Азат хатын» редакциясендә

1923 ел. Казан уку йортларының берсендә студентлар кичәсе бара. Яшьләр шау-гөр килеп почта уены уйныйлар. Гөлчирә Гафурова атлы туташка да бер-ике генә строфа шигырьдән торган язу килә.

Зал читенә килеп сөялдең дә,

Урталыктан сине эзләдем.

Ник эзләдем инде,

Барыбер бит

Миндә түгел иде күзләрең.

Имза урынында – номер. Бу номер сары чәчле, зәңгәр күзле, өстенә вельветка кигән урта буйлы егет – шагыйрь Һади Такташның күкрәгенә кадалган. Гөлчирә аны шундук танып ала: берничә ай элек педагогика техникумына Һади Кутуй белән бергә килеп, шигырьләр укыган Һади Такташ! Ә бу кичне исә Такташ яңа гына язган шигырь «Зәңгәр күзләр»не укый. Ул каты «кы» авазын мишәр акценты белән йомшак «к» итеп сөйли. Егеттә әле яшылек оялчанлыгы да бетеп житмәгән. Шигырен укыганда кызарып китә. Шаян, шат күңелле, тапкыр сүзле булганы өчен яшьләр дә ярата шагыйрь егетне.

Ә берникадәр вакыттан соң, 1926 елда инде Гөлчирә Гафурова белән Һади Такташ «Азат хатын» редакциясендә эшли башлыйлар. Мәзәк сүз сөйләргә яратучы егет журналны тарту буенча шөһәр-авылларга чыгып китә. Үзен шөп оештыручы итеп таныта. Командировкаларда вакытта Гөлчирәгә ниләр эшләргә кирәген өйрәтеп хатлар да яза. Гадәттәгечә, шаян сүзләр белән. «Кайтмый йөрмә әле, кызык итим үзеңне, ачуымны да китергән идең, жаның чыксын», – дип, хат ахырына язган сүзләрен Гөлчирә көлә-көлә укый. Чыннан да, алар эш буенча каты гына бәхәсләшкән булалар, шуны искә төшкән Такташ. Яшь егет белән яшь кыз арасында үзара симпатия булуы да гажәп түгел.

Шагыйрь Такташ миңа тәкъдим ясады!

Такташның беренче хатыны Гөлчирә Хәмзина хакында шагыйрьнең дуслары, туганнары күп истәлекләр сөйли. Төскә-биткә чибәр, һәркемнең исендә калырлык матур кыяфәтле, чегән

кызлары кебек кап-кара, яшькелт күзле, чая, үткен... 20–30 нчы еллардагы партияле хатын-кызларча фикер йөртә. Алексеевский районы Көрнәле авылында мулла гаиләсендә туып-үскән Гөлчирә кыю, төвәккәл, сүз эзләп кесәгә керми торган шаян кыз була.

Сөйләүләренә караганда, бервакыт Казанда бик билгеле өч шагыйрь – Хәсән Туфан, Һади Такташ һәм Гадел Кутуй – Болгар номерларында дусларча гәп корып утыралар. Хатын-кызларның игътибар үзгәндә булсалар да, әле берсе дә өйләнмәгән икән. Фәлсәфи сөйләшүләре жай гына гаилә кору темасына кереп китә. Һәм шундук бер карарга киләләр: кичекмәстән тиз арада өйләнергә кирәк! Өчесенә дә! Антлар әйтешеп, куллар кысышып, башка кинәт килгән шушы уйны тормышка ашырып өчен төвәккәл адымнар белән кузгалып та китә алар. Туфан белән Кутуйның ул ниятләре юлда ук парга өйләнеп оча. Ә ялкынлы, давыл кебек ургылып торган Такташ үз дигән итми калмый инде! Кирәк бит, житмәсә, каршысына яшь бер чибәр кыз килә. Такташ шундук таныш булмаган кызга тәкъдим ясый...

Кара чәчле студент кызы, бәлки, Маяковский мәхәббәте Лили Брик даны кызыктыргандыр. Тикмәгә генә Такташны Маяковскийга охшатмыйлар бит!

Ул танышу турында хәзер легендалар сөйлиләр. Такташның улы Рафаил бу хакта менә ничек яза:

«Әни, рабфак тулай торагына кайт-кач, бүлмәдәш кызларына әлегә гадәттән тыш хәбәрне ярып сала: «Шагыйрь Такташ миңа тәкъдим ясады!» – ди. Кызлар ышанмыйлар, көлә башлыйлар. «Ул танылган шагыйрь! Аның артыннан Казанның иң чибәр артисткалары чаба! Ә син кем? Рабфак чибәше...» – диләр. Әниңең ачуы килә. «Ах, шулаймы?! Хәзер ышанырсыз...» – дип гөлтләп кабына да бүлмәдән чыгып йөгәрә һәм Такташ яшәгән чарлакка барып та керә. «Кызлар ышанмый... Әйдә, үзең бар, кызлар алдында кабатла тәкъдимеңне...» – ди. Такташ, озак уйлап тормастан, кыз белән тулай торакка бара һәм Гөлчирә Хәмзинага өйләнергә теләвен житкәрә. Ул сөйләгән арада, әни бар булган әйберен бер кәрзингә

Роман героинясы Алсу итеп сине күрәсем килә.

тутыра да, икәүләп шагыйрь яшәгән чарлакка кайтып китәләр. Әнигә ул вакытта 16 яшь тулган гына була әле...»

Гаилә тормышы әнә шулай башлана. 1927 ел. Бервакыт Гөлчирә белән Такташ арасында мондый тамаша булып ала. Такташның көләше Гөлчирә Хәмзина яңа күлмәк сатып алып кайткан. Тукумасы да шөп, төсә дә аллыгөлле, әмма чабуы ерык. Нәкъ арт яктан ярты аршын чамасы икегә ерылган. Театрга тамаша карарга барырга жыеналар. Һади киенеп, галстук тагып, тройной одеколон сөргенеп чыга. Күлмәкне күрүп шакката: «Гәля, син нәстә, әллә ертык күлмәк киеп театрда, да?..» – ди. Тегесе, яңа мода ул, ди. «Ташла, пожалуйста, сурьезно әйтәм. Арттан күренә», – ди ире. «Ади жаным, син не понимаешь, бу – французская мода», – дип, һич сүзен бирми хатын. «Гәля, тыңла. Ничек залдан үтәргә? Анда интеллигенция, Фатих Сәйфи, Нигъмәтиләр, Болак арты татарлары. Сал, кимә!» «Ни за что!» дигән катгый җавап яңгырый. Икенче көнне шагыйрьнең «Жырым сиңа булсын» дигән шигыре туа.

Әйтче, кызы, болай киенергә

Нинди шайтан сине өйрәтте?

Инде тездән узган күлмәк итәкләрен

Ертык ясау нигә кирәкте?

Сине Алсу итеп бирергә теләм

«Әти белән әни «бар чагында – бүредәй, юк чагында – шүредәй» дигән чәрәк яшиләр. Әти гонорар-фәлән алып кайтса, өстәл тулы ризык, ә инде акча бетсә, хет авызыңны шүрлеккә куй! Кызганыч, гаилә тормышы берничә ел гына дәвам итә. Әниңең Мәскәүдә укыйсы килә. Әти исә аны Казанда калырга үгетли. Бер дә тиктормас, тынгысыз жан була шул әни. Бик тере, житез булганы өчен иптәш кызлары аны «Чаткы» дип йөртәләр хәтта. Сүзен сүз итеп, тәки Мәскәүгә китеп бара! МГУның юридик факультетын 1933 елда тәмамлап чыга», – дип яза Рафаил Такташ истәлекләрендә.



■ Нади Такташ беренче хатыны Гөлчирә Хәмзина һәм уллары Рафаил белән. 1927 ел.

Такташның Гөлчирәгә язган мондый хаты бар:

«Гәля! Ничек аңларга? Инде ике атна үттә – синнән бер хәбәр дә юк... Әллә бик якын дуслар безне оныттырдымы? Инде дүртенче хатымны язам. Әни өч хат язып җибәрде. Җиде хатка бер җавап булырга тиештер бит инде. Белмим, тагын нинди сәбәпләр бардыр. Без исән-саулар. Сине бик сагынам. Бүген төнлә төшләремә кереп беттең. Рафуш йөри. Хәзер зур әйбергә тотымакчы булам. Кичә шигырь белән романымның өч главасын яздым. Роман булып чыгармы... Роман героинясына синең характерны салырга уйлыйм. Кайбер юлларын язам.

*Коридордан басып Алсу килә,
Үзе көлә, үзе сөйкемле;
Үзе усал, үзе болай бер дә
Усал кебек түгел ишкелле.
Үзе дәрес тыңлый, үзе бер дә
Тыңламаган кебек итенә;
Үзе профессорга карамый да,
Үзе аның борынын кәкре итеп
Төшереп куя дәфтәр читенә...
Һәм башкалар...*

*Сине Алсу итеп бирергә теләм.
Ничек килеп чыгар. Казанда без дә
акчасыз. Перспектива күренми. Рафуш
үсә. Хәзер шытырдатып ике телдә
сөйли. Татарлар белән – гел татарча...*

*Сине бик сагындым. Романымны
язганда гел синең рәсеңгә чуала.
Хат язмавың мине артык борчый.*

*Тиздән туңыңны җибәрермен.
Хуш. Яратам. Такташ».*

Гөлчирә күңелен акча, власть биләп ала, гаилә тормышына караганда шулар ныграк тарта. Гөлчирә Хәмзина аерылып Мәскәүдә кала, карьера ясый, юстиция өлкәсендә билгеле зур түрәгә кияүгә чыга. Картайганчы төвәккәл, башбирмәс холкын саклый.

Кабат Рафаил Такташ истәлекләренә күчик.

«Өч-дүрт яшемә кадәр мин әтием белән яшәгәнмен. Әти урамдагы иясез эт-мәчеләрне кызганып өйгә алып кайта, ашата-эчертә, тәрбияли. Бу инде әнинең Мәскәүдә укыган вакытында була. Шул эт-мәчеләр белән уйный-уйный мин тимрәү авыруы йоктырганмын. 1929 елда әти белән әни бөтенләй аерылышканнар... 1930 елда әни, Казанга кайтып, мине алдап-юмалап Уралга алып китә. Анда ул прокурор булып эшли. Әтинең үлү хәбәрен дә шунда – Уралда ишеткәнбезд. Әни сөйләвенә караганда, бик моңаеп, ямансулап йөргәнмен. 1933 елда әнием Хәбиб Байбурин дигән кешегә кияүгә чыга. 1934 елда без Крымга күчәбез. Бермәлне Крымда әни белән шундый хәл булган. Алар югары Крым юлыннан автомобильдә баралар икән. Бормалы-сырмалы ул юл бик тар, урыны белән упкын читеннән үк үтә. Шундый борылмаларның берсендә әниләр каршы килүче машина белән чак бәрелешмиләр. Шофер рульне упкынга борып өлгерә. Машина мәтәлеп төшеп китә... Ләкин, бәхеткә, тау битендә үсеп утырган бер наратка

эләгеп, асылынып кала. Әни прокурор бит, каршы машинада дошман-фәлән булгандыр дип, браунингын тартып чыгара да теге машинаның тәрәзәсенә ата. Өстәге машинадан ике кеше чыга: берсе – танылган киноактер Алексей Баталов, икенчесе ниндидер хатын-кыз икән. Баталов үзләренә хатын-кыз атканын белгәч гажәпкә кала, әнинең кыюлыгына сокланып бетә алмый. Алар, машиналарына утыртып, әниләрне бер санаторийга алып баралар. Баталов белән сөйләшеп утырганда, әнинең кул астына бер кәрзин йомырка туры килгән. Бик дулкынланган булган, күрәсеп: сөйләшкәндә шул йомыркаларны ала да идәнгә бәрә, ала да бәрә икән әни! Ә Баталовның соклануына чик-чама юк! Ул әнине үзе белән кинога төшәргә чакыра хәтта. Әни бик чибәр иде яшь чагында. Бераз гына озынча йөз, киң маңгай, дегет кебек кара куе чәчләр, яшькелт күзләр... Әнисе аягынан әбисе литовка булган, яшькелт күзләренә төсмере шуннан күчкәндер дип уйлыйм...»

Шагыйрь хатыны нәкъ шундый бай рухлы булырга тиеш!

Гаиләсен саклап кала алмасын аңлагач, Такташ 1928 елда икенче Гөлчирә белән йөри башлый. Исемнәре бер булса да, алар бер-берсенә һич охшамаган, икесе ике төрле. Икенче Гөлчирәгә 19 гына яшь була әле.

Гөлчирә Мансурова Актаныш районы Яңа Әлем авылында туган. Яңа Әлемдә аларның бабалары – ахун хәзрәт Лотфулла Мансуровларның ике катлы таш борынгы утарлары утырып калган. Инде еракта яшәсәләр дә, туган нигез, Агыйделле Актаныш гел сагындырып, кайтырга ымсындырып тора икән... Гөлчирәнең затлы нәселдән булуын бер карауда ук тоясың: ул бик сөйкемле, зәңгәр күзле, зифа буйлы, үзе итагатыле. Балачактан гарәп язуын, төрек, рус телләрен өйрәнә. Әтисе Хәйреланам Мансуров Максуди, Исхакый, Терегуловлар укыган Казан укытучылар семинариясендә белем ала. Әнисе Өммегөлсем исә морза Колбарисовлар нәселеннән. Алар Орскида яшәгәндә, әтисе училищегә җитәкчелек итә, әнисе шунда укыта. Гөлчирә аларның өченче баласы,

бердәнбер кызлары. Шушы төбәкнең бик күп атаклы кешеләре – татар байлары, артистлар, шагыйрьләр, Закир һәм Сәгыйть Рәмиевләр бу гайләгә еш кунакка килеп йөриләр. «Галиябану»ны сәхнәләштерәләр. Йомшак матур тавышлы Гөлчирәне дә сәхнәгә чыгаралар, булчак олы артист Хәким Сәлимов белән дә спектакльләр уйный. Габдулла Кариев артистлар эзләп махсус бу якларга килә, Гөлчирәне дә театрга чакыра. Тик кызның әтисе риза булмый.

Шагыйрь озатып йөргәндә, Гөлчирә инде Казан университетының медицина факультетында 1 нче курста укый.

Акыллы яшь туташ университетта абруй казана. Университетның 125 елыгына әзерләнеп йөргәндә Такташ белән якынаеп китә. Ак колонналы университет барысына да шаһит! Әнә Такташ Гөлчирәне университеттан каршы ала. Университетның ул чактагы ректоры Гыйлем Камай – Такташның дустаны. Шагыйрьнең ул тирәдә еш булуына ул да игътибар итә. Менә Такташ белән Хәсән Туфан университет коридоры буйлап атлыйлар. «Мин сине шундый бер кыз белән таныштырам әле!» – дип очына Такташ, Гөлчирәне шагыйрь дустаны күрсәтәсе килеп. Ә каршыларына очраган сөйкемле кыз... исәнләшми дә узып китә! Һади тәмам югалып кала. Кызның оялудан шулай эшләгәннен аңламый.

Ә көннәрдән бер көнне ул әлегә тыйнак кызга тәкъдим ясый. 1930 елның ноябрендә Такташ Гөлчирә Мансуровага өйләнә. Шагыйрь, ниһаять, эзләгәннен таба: тәртипле тормыш, гайлә жылысы, наз, кайгырту... Гөлчирәнең сабакташы Н. Магницкая истәлекләрендә дус кызының Такташ белән яши башлагач, сөенчәннән балкып, искиткеч бәхетле булып йөргәннен яза: «Шагыйрь хатыны нәкъ шундый бай рухлы, якты йөзле, ачык күңелле булырга тиеш дип, аның өчен куана идек».

Мине сагын!

Такташның сөеклесенә – Актанышка язган хатларыннан кайнар хистәр ташый. Хатынына ул Гөлчирә дип дөшә.

«Гөлчирә Такташева-Мансуровага. 1931 ел, 25 июль. Казан.

Кыйммәтлем Гөлчирә! Саламнәрем барып җитсен сиңа.

...Бу хатым җавапсыз калмасын! Хисләрем чолгасын сине!

Кымыз эчәсәңдер, су керергә йөрисәңдер, ятып торасыңдыр, ә мине сагынмыйсыңдыр. Мине сагын! Миңа хат яз! Мин җырлар тудыру өстендә утырам. Сине сагынам.»

Менә тагын бер хат.

«Гөлчирә Такташева-Мансуровага. 1931 ел, 18 август. Казан.

Сөеклем Гөлчирә! Бүген сагыным көткән хатыңны алдым. Булмаса, инде йөрәккә авыр була башлаган иде.

...Үзем бертөрле торам. «Киләчәккә хатлар»ның өченче хатын язып бетердем. Ләкин үземә ошамый, озын төннәрне шул хатны язучы белән, сине уйлаучы белән уздырдым. Нигәдер бик сагына башладым үзеңне. Минем хакта һичбер тынычсызланма, бәгърем, синнән аерылган минутларыңны эшкә күмелеп уздырдым. Дөрестән дә, элекке балалык беткән, гакыллыланганмын, һәм хатын-кызлар минем өчен үзләренең элекке төсләрен югалттылар бугай. Алар хәзер берсе дә сине һәм үземнең җырларыңны алмаштыра алмыйлар. Йөрәгемнең иң җылы хисләре сиңа, бары сиңа гына булсын!»

Такташ хатынының әнисе Өммегөлсемгә дә хатлар язган, аны «әни» дип атаган. Гөлчирәнең Актанышта озак торучына борчылып, «Бала тудырырга Казанга кайту кирәк, монда табиплар икесен дә әйбәтрәк карар» дигән фикерен дә яза.

Гөлчирә баланы Зур Кызыл урамындагы больницада таба. Ул вакытта Һади эшләгән редакция Ленин урамындагы Пассаж бинасында була. Такташ редакциягә килеп бер-ике генә әйләнә дә больницага китә икән. «Әллә ул баланы үзең табасыңмы?» – дип шаярта редакциядәгеләр..

«1931 ел, 12 сентябрь, Казан.

Гөлчирәм! Сине иң җылы хисләрем белән урыйм. Шатлыгым йөрәгемә сыймый. Ну и молодец син! Тәки миңа малай тудырдың бит! Инде терел, бәгърем! Авыр булмаса, малай турында яз әле. Кемгә охшаган? Күзләре нинди? Жылымы? Бик дусланып киттегезме үзе белән? Яз!

Икегезне дә үбеп – Һ. Такташ.»

Исем сайлау бик мәшәкатчелә эш булып чыга. Шагыйрь, замана коткысына бирелгәннәр, улына Аван дигән исем бирә, таныклыгына Авангард дип язалар.

Өммегөлсем бервакыт киявенен улын алып сөйгәннән соң кинәт кенә күңелсезләнеп калуын күрәп аптырый. «Ни булды, Һади? Нигә борчыласың?» – дип сорый. «Болай гына, – ди кияве. – Озак яшәмәм кебек тоела. Шагыйрьләр озак яшәми бит».

Гомер ахыры якынлашуын сизгер, нечкә күңелле шагыйрь алдан ук тойган, күрсәң. 1931 елның 8 декабрендә бөек шагыйрь мәңгелеккә күзләрен йома. Нәни улын, яшь хатынын нинди авыр язмыш көткәннен белсә икән шагыйрь... Мансуровлар милләтчелектә гаепләнә. Гөлчирә Такташева нерв авыруларыннан иза чигә, медицина факультетыннан биофакка күчә. «Мин әниемне белә башлаганда ул бөтенләй башка, Такташ белән яшәгәндәгә нур чәчеп торган Гөлчирә түгел иде инде. Тыйнак, бик горур. Үз эченә бикләнгән, серләрен теләсә кемгә чыгарып селкемәс. Кайчандыр Габдулла Кариев, Тажи Гыйззәт аны актриса булырга үгетләгәннәр дигәнгә ышанасы да килми. Ул гомере буга мәктәптә эшләде. Биология, химия укытты. Укыту эшләре буенча директор урынбасары иде...» – дип яза кызы, күренекле журналист Эльвира Кудрецкая үзенең истәлекләрендә.

...Гөлчирә, Гөлчирә... Алар икесе дә бик якын безгә. Ничек бар – шулай кабул иттек, сокландык, яраттык үзләрен! Икесе дә – Такташ гашыйк булып, яратып өйләнгән, шагыйрьне күпме иҗат газаларында яндырган, күпме шигырьләр яздырган татар кызлары бит! Искиткеч илһамчылар. Без Такташның әле мәхәббәт лирикасында, әле шаян шигырьләрендә алар белән очрашабыз кебек.

Нигә, нигә синең шаян күзләре

Күзләремә болай багалар?

Нинди көчләр, сөйлә, әй аппагым,

Керфек очларыңнан агалар?!

Алар – Гөлчирәләрем, башка берәүмә – «Урман кызы» булып, җырга күчә, олы яратуның лейтмотивы булып яңгырый...

Әни көнгә ике тапкыр аш пешерә. Бер зур чиләк сыешлы казанга 12 литр сепарат сөте сала, аңа берәр кило әрчемичә генә туралган бәрәңге, аннары берәр чай тәлинкәсе он өсти. Уныбызга да (абыйларны сугышка алгач, жңгиләр дә безнең белән яшәде) берәр тәлинкә аш бүлеп бирә дә, башын кыегайта-кыегайта, тигез итеп булдемме дип карый. «Барыгыз-

Фото: Анна Абрахмия

ның да талинкәләре тулымы? Гөнаһлы булмасам ярар иде инде», – дип борчыла.

1944 елда ачлыкның соңгы ноктасына життек. Кер юарга сабын юк... Әни хыяллана: «Сугыш бетеп, сабын күрсәм, күзкәемне сабынлап юар идем», – ди. «Абый нимесләрнекен кесәсенә тыгып алып кайтса, мунчага барырлык та калыр әле», – дип куя энем.

Шул елны ыңдыр артына гына горчица чәчтеләр. Ул бик нык уңды. Жирдә дә коелганы күп кала. Сөенә-сөенә горчица бөртеге жыябыз. Тары ярмасы кебек сап-сары. Кыздырабыз, көлчәсен ясыйбыз. Үлән белән кушып ашап карыйбыз. Үтми генә бит тамактан. «Аркагызга сугыгыз. Тамагыгыздан үтеп китсә, ачтан үлмисез», – дип, әни ничек тә шул горчица көлчәсен безгә ашатырга тырыша. Ана өчен баласы йөрәгенә бер кисәгә шул. Үләннәрнең дә тәмләргән, яңарагын үзе ашамыйча, безгә ашатырга тырыша. Безне исән алып калып, балаларының шәфәгатен күрергә хыяллана.

Авыр вакытларда да әни намаз калдырмады. Намазын да укыды, уразасын да тотты. Булмаган яктылык астында да балаларына Коръән сүрәләре ятлата иде.

Унынчы сыйныфны тәмамлагач, мине Аккүз мәктәбенә физика-математика укытучысы итеп билгеләделәр. Әле житмәсә, авыл халкыннан ит-сөт налогын жыюны да безгә йөкләделәр. Өйләргә керәбез, как сәкедә ач балалар тезелешкән. Әниләре какы, кәжә сакалы күтәрәп эштән кайтып керә. Балалар, ач кандала кебек, шул үләнгә ябырыла.

Укуның соңгы көннәре иде. Йолдыз авылы янындагы юлда киндер ашъяулыкка төргән түбәтәй кадәр генә ике кечкенә ипи таптык та, йөгәргә йөгәргә өйгә кайтып кердек. Әни намазда иде. Аның намазын төгәлләгәннен чак көтеп тордык. Ипи турында ишетүгә әни коелып төште: «Берәрсе-неке төшеп калгандыр. Берәр авыру кешегә илтүе булгандыр. Ул мескен инде юллардан ипиен эзләп жәфа чиккәндер. Хәзер үк илтәп куегыз», – диде. Көнгә 30 чакрым юл үткән килеш, кабаттан 3 чакрым кире барып, ипине тапкан урынга куйдык. Инде

ничә еллар ипинең төсен күрмәгән идек, аны әнигә әйтмичә ашап куйсак та беркем белмәс иде. Ләкин бездә Аллаһы Тәгаләдән, гөнаһтан курку, әнинең сүзен тыңларга кирәклеген белү көчле булган инде.

Беренче елларны укытуы бик авыр булды. Кайчагында түзә алмыйча, 18 чакрымны атнага икешәр тапкыр узып, төнгә каршы өйгә кайтып керәм. Минем укытучылыкны ташлавыма әни каршы торды. «Түзегез. Авырлыкны жинәргә өйрәнегез. Аллаһ безгә акыл биргән, акыл белән эш итегез. Эштә ниндидер адым ясаганчы, аның ахыры ничек булыр дип уйлагыз», – диде. Тормышымдагы авыр вакытларда әнинең шушы сүзләре искә төшеп, рухи көч бирде. Соңыннан бу сүзләргә үземнең укучыларыма, балаларыма да кабатладым. Авырлык белән үсәләр дә, биш балам да гаиләле, әдәпле, үз эшләрен чын осталары булдылар. Хәзерге яшыләргә без күргәнне, безнең әниләр кичергәнне күрергә дә, кичерергә дә язмасын иде дип теләм.

Салиха ӘХМӘТОВА.
Актаныш районы.

**21–24 октябрьдә
Казаныбызда БРИКС
саммиты узды. Бу көннәрдә
бөтен дөньяның күзе бездә бул-
ды. Ничә илдә, ничә телдә гел
Казан, Татарстан дигән сүзләр
яңгырап торды.**

Аллаһы Тәгаләнең рәхмәте белән, минем үземә дә саммит узган мәйданнарда йөрергә, чарага килгән кунаклар белән аралашырга насыйп булды. Республикабызның төрле районыннан, шәһәрләреннән килгән бер төркем ханымнар белән без БРИКСта клининг хезмәтен башкардык. Эшебез октябрь башында ук башланды. Без килгәндә әле Казан Экспо бинасын төрле павильоннарда, бүлмәләргә бүлеп, анда килгән кунаклар, журналистлар өчен уңайлы шартлар, жайлы эш урыннары булдыру белән мәш киләләр иде. Өеңә кадерле кунаклар көткәндә бөтен жирне жыештырасың, матурлыйсың бит. Казан да саммитка әнә шулай бик жентекләп әзерләнде. Казан Экспода кул тимәгән, юылмаган, чистартылмаган бер генә почмак та калмагандыр. Без бу эшнең никадәр әһәмиятле

булуын аңлап, чын күңелебездән тырыштык. Кунаклар алдында Казаныбызны иң матур сурәттә күрсәтәсебез килде.

Башта эш сәгателәребез иртәнге сигездән кичке сигезгә кадәр булса, саммит барган көннәрдә иртәнге жидедә үк эш урыннарыбызда идек инде. Көне буге кунаклар булган залларның чисталыгы сагында тордык. Ак диваннар көн дәвамында ак, пыяла өстәлләр көн дәвамында бер тапсыз, идәннәр тузансыз һәм чүпсез булуы өчен без җавап бирдек. Кичен Казан Экспо бушап калганнан соң да барысын кабат юып, жыештырып, өйләребезгә кайтканчы вакыт төнгә авышкан була иде инде. Туйганчы йокы күрмәсәк тә, беребез дә зарланмады. Ул көннәрдә барыбызның да күңелләре күтәренке булды. Шундый зур, дөньякүләм чарага үзөбезнең дә күпмедер дәрәжәдә катнашыбыз булуын аңлаудан күңелдә никадәр гоурурлык туганын белсәгез! Бары телевизор аша гына күрәп белгән президентларны, халыкара оешмалар башлыкларын, атаклы журналистларны тере килеш үз күзләрең белән, синнән бары кул сузымында гына күрә алу бәхетен бирде безгә БРИКС. Төрле илләрдән килгән кунаклар безнең белән елмаеп исәнләште, танышып сөйләште. Күпме илләрдән килгән мөселман журналистлар белән көнгә ничә тапкыр тезелешеп намаз укыдык. Болар барысы да гомер буге хәтердә сакланачак никадәр жылы хатирә бит! Дөньядагы, Россиядәге генә түгел, үзөбезнең Татарстан журналистларын да беренче тапкыр якыннан шушында – БРИКС узган Казан Экспода күрдек. Саммит узып, кунаклар таралышкан тә әле эшләр дәвам итте. Барысын да кабаттан сүтеп, элеккегә хәленә кайтарып калдырырга кирәк иде.

Санаулы көн тиз уза. Йөрәкләр җилкенеп, яхшыга өметләнеп көткән БРИКС та үтеп китте, ә күңелдә никадәр жылы хисләр, монда танышкан дуслар калды.

ЖӘМИЛӘ ханым.

Казан шәһәре.

**Хөрмәтле укучыларыбыз!
Сездән хатлар көтеп калабыз.
Безнең адрес:
Казан, Декабристлар ур., 2.
e-mail: ssuim@yandex.ru**



«АКЫЛ ЧЫБЫГЫ»ННАН АКЫЛЛАЫРАК ӘНИЛӘР

Без бәләкәй чакта әнкәйнең «адресламый» гына сөйләгән сүзләре, еллар үткәч, торып-торып искә төшә, ярдәм итә. Гади авыл хатынының нинди оста психолог, педагог булуына тагын бер кат гажәпләнәм. Шул вакыт бу киңәшләрне безгә төбәп сөйләсә, каршына утыртып нотык укыса, аларны тыңламаган да булыр идек әле. Ә менә әнкәй аларны безгә «сеңдерү» юлларын белгән!

– Тор, кызым, сыер саварга чыгам. Плитәгә шприцлар утырттым, кайнап чыккач сүндерерсең. Ак бабаең ныклап чирләп киткән, укол куеп кайтырбыз...

Шулай сөйләнә-сөйләнә әнкәй аркамнан сөя. Ә үзенң күзләре боек. Менә инде икенче ай урында ятучы Ак бабайны уйлыйдыр. Авылда башка кешедә шприцлар булмаганлыктан, без көн дә аңа укол куярга йөрибез. Иртәле-кичле. Әнкәйне бәләкәй чагында эт талаган, ул әле дә этләрдән курка, шуңа да үзе белән мине ияртә. Ә мине «эт бичәсе» диләр, шуларны күрсәм, һушым китә, авылының бөтен эте – дусларым! Әнкәй янына аларны акын да жи-бәрмим. Бер генә кычкырам – хәзер борылалар. Шуңа да, иртәнге йокы бик тәмле булып, йомшак юрганнан бер дә аерыласы килмәсә дә, торып, аш бүлмәсенә юнәләм – әнкәйнең йомышын үтәми булмый. Бер тапкыр вакы-тында карамыйча, суы бетеп, шприц шартлады инде. Әнкәй бик көйде анда, «ай аллакайгынам!» дип, өч-дүрт кабатлады. Әмма мине әрләмәде. Монысы соңгы шприц, сакларга кирәк. Тагын берәү бар барын, тик ул бик зур, аның энәсе дә зур, «болай да авырткан тәннәрен авыртты-рып», дип, әнкәй анысын үзе белән йөртми.

Мин плитәне сүндерүгә, әнкәй дә кереп житә. Ул салып биргән бер стакан жылы сөтне эчеп алгач, без авылының иң очында яшәүче Ак бабайларга китәбез. Авылда әнкәй укол куярга йөрмәгән берәр йорт калдымы икән? Ярдәм сорاپ килгән кешенең берсен дә кире какканы юк әнкәйнең. Махсус медицина белеме дә юк үзенең югыяса. Жиде класстан соң авылларында фельдшер пункты ачылгач, авыл советы рәисе кушуы буенча шунда шәфкать туташы-санитарка булып эшли башлаган. Укол ясарга да, яраларны эшкәртәргә дә – барысына да өйрәнгән. Шуңа, күзләренә чүп кадалса да, пешсәләр яки егылып имгәнсәләр дә әнкәйгә киләләр. Мин дә үскәч врач булырмын дип уй-лым. Югыяса әнкәй барысына да ярдәм итә, ә менә үзе авырып китсә, укол куючы юк – берсе дә белми. Әнкәй чирләсә, нигәдер, өй эче бик күңелсез булып кала, йортның төсе дә, яме дә бетә. Бернәрсә дә, хәтта әкиятләр тапшы-руы, мультфильмнар да кызык түгел. Әйе, үскәч миңа, һичшиксез, табиб булырга кирәк. Ул чагында әнкәем бер тапкыр да чирләп карамас!

...Иртәгә Сабантуй. Бүген безнең өйдән көне бие кеше өзәлми. Кемгәдер күлмәген тарайтырга, кемгәдер кыскар-тырга, кайсысына бөтенләй яңаны тегәргә кирәк. Әнкәй иске «Зингер» машинасы артыннан кузгалырга да житеш-ми. Менә-менә чәй эчәргә торыйм дисә: «Туганкаем, шушыны гына эшләп бир инде!» – дип, әле Саняя апа, әле Нафкия апа килеп керә. Әнкәй киёмнәрен кидереп карап, үлчәмен алып, «ярар-ярар, житештерермен», дип, тагын үзенә эш алып кала. Әнкәйнең тегүче белеме юк, әмма ул искиткеч оста тегә. Без, алты бала, һәрвакыт аның куян тиресеннән теккән бүрек, туннарын киеп үстек. Авыл кеше-ләрәнә ул теккән күлмәкләрнең исәбе-хисабы юктыр! Кибетләргә әзер күлмәкләр кайтмый, туй-мазарга, юбилей-га чакырсалар, кайдандыр юнәткән кадерле крепдешин, сатин, парча, ефәк тукумаларын күтәреп әнкәйгә киләләр. Ул – үзе дизайнер, үзе модельер, үзе кисүче, үзе тегүче. Рәхмәтләрен укый-укый күлмәкләрен алып чыгып киткән-

Әнкәй чирләсә, күңелсез булып кала, йортның төсә дә, яме дә бетә.

дә, теккән киemen ошатуларына әнкәй күлмәк хужасыннан да ныграк сөнә. Кайда анда берәрсеннән берәр сум акча сорау?! Аныңча, туган-тумачага, күрше-күләнәгә һәркем булдыралганча булышырга тиеш. Менә әле дә, үзенәгә тормыш девизына тугры булып, кемгәдер күлмәк тегә. Ә мин инде хафага төшәм. Чөнки әнкәй өч яшькә зуррак апам белән миңа да яңа күлмәк тегәрмен дигән иде бит. Күктә инде ай калыкты, йолдызлар чыкты, ә әнкәй һаман бушамаган. Бөтен күрше кызлары Сабантуйга өр-яңа киёмнән булып, апам белән без генә искедән булырбыз микәнни?

– Ят, бәбкәм, ят. Иртәгә бәйрәм бит, ял итәргә кирәк. Ә күлмәк өчен көймә, менә Дарсина апаңның күлмәгенә сәдәфләрен генә тагасым калды, аннан сиңа тегәрмен. Ят, йокла, – дип, уйларымны белгәндәй тынычландыра әнкәй. Арыган күзләре елмаеп, назлап карый.

Тынычланып урыныма яту белән, әкрән генә текелдәгән машина тавышына йоклап китәм. Ә иртән торыма – урындык аркасында апам белән миңа дип тегелгән, үтүкләп куелган күлмәкләр эленгән! Хәтта кесәләрен, якаларын чигеп, читләрен ызма белән бизәргә дә өлгергән әнкәй. Тик менә кайчан барысына да житешкәндер, кайчан йоклагандыр – монысы гына миңа гомерлек сер булып кала... Шул иске «Зингер» тавышына йокыга талган чакларның исәбе юк, машина текелдәп тормаса, хәтта йоклап китә алмый азаплана идем. Ә әнкәй текте дә текте: дусларына, күршеләренә, туганнарына, балаларына, оныкларына, оныкчаларына... Аның куллары тудырган искиткеч матур күлмәкләргә, зәвыклы итәк-костюмнарга, кешеләрнең шат йөзләренә карап минем дә тегүче буласым килде. Әйе, тегүче булчакмын, һичшиксез, матур-матур киёмнәр тегеп кешеләрне сөендерәчәкмен!

...Әнкәй камыр баса. Онга баткан куллары шулкадәр җитез йөри ки, күзгә алмый аның хәрәкәтләрен күзәтәм. Мичтә шартлап каен утыны яна, казанда аш кайный. Әнкәйнең тыштагы эшләрен бетереп, өйгә кергән чагын түземсезләнеп көтеп алам. Хәзер камырны формаларга тутырып, кабарырга куячакбыз, аннары ул миңа бушап калган чүпрә чиләген кырырга кушачак. Аны әнкәй кушканча матур, чиста итеп эшләргә тырышам. Шуннан соң бер-ике суган чистартып турап, мичнең иң алдында пешкән кечкенә икмәк эченә салачакбыз. Әй, тәмле дә була инде шул суганлы ипекәй! Гомумән, әнкәйнең күмәч-пәрәмәчләрен, шәңгә-коймакларын бик мактыйлар. Аеруча бәләшләре уңа. Әнкәй иттән дә, бәрәңгедән, кабактан да, баланнан да пешерә аларны. Бәләшләренә матур итеп ябарга өйрәтергә дә онытмый безне. Камырдан «үреп» күмәчләр ясаганда, вак бәләшләренә өстен бизәгәндә «синекә бигрәк матур чыга, кулың килешле», дип мактап алса, түбәләр күккә тия! Мондый сүзләрдән соң тагын да тырышыбрак, дәртләнебрәк эшлисең. Эчтән генә: үскәч, пешекче булырмын, әнкәй кебек шундый тәмле-тәмле ризыклар пешерермен, дип уйлыйсың.

Бик күп еллар үткәч, бервакыт кибеттә «француз икмәге» дигән язуну күрүгә, кызыксынып якын килдем. Ныклабрак карасам, астына вак кына хәрәфләр белән «суганлы ипи» дип язылган. Сатып алдым да, түземлегем

житмичә, тукталышта ук икмәкне сындырып кабып карадым. Нәкъ балачакта әнкәй салган икмәк төме иде бу! Кырыктан узган хатынның үзәлдиңа елмая-елмая тукталышта ләззәтләнеп икмәк ашавы бик сәер күренеш булган дыр анысы, әмма үземне азга гына булса да балачакка – әнкәй янына кайткандай хис иттем. Ә үзем: «Шулай французларча икмәк пешерергә кайдан өйрәнгән булган икән минем әнкәй?» – дип уйладым.

...Алты баласын, тормыш иптәшен, үз әнисен, бианасын тәрбияләп ашаткач, әнкәй үзе дә өстәл янына килеп утыра. Чәен ул чынаякка салып эчә. Әмма авырайган күз кабаклары йомыла да, әнкәй өстәл артында утырган килеш йокымсырап китә. Кайнар чәе өстенә түгеләп, пешә күрмәсен дип котым алына. Сак кына аның кулларына кагылам: ул уянып китә, миңа карап елмая. Ә инде чәен эчеп бетергәч, бөтен өй эче, бөтен авыл йокыга талганда, минем өчен иң бәхетле минутлар җитә. Әнкәй сары шкаф тартмасыннан таушалып беткән китаплар чыгара. Һәм без икәүләп серле әдәбият дөньясына чумабыз. Һади Такташ, Абдулла Алиш, Муса Җәлил китапларын әнкәй миңа кычкырып укый. Хәер, укымый, сөйли. Җиде класс белемле әнкәй аларның күбесен, хәтта озын-озын поэмаларны яттан белә һәм шундый тасвирлы итеп укый... Шигърияткә, гомумән, әдәбиятка мөхәббәт минем күңелдә шушы татлы минутларда яралгандыр. Йорттагы кайсы гына өстәлнең япмасын күтәрәп карама – анда шигърият бастырылган газета битләренә тап буласың. Шигърияткә гашыйк әнкәй, соңынан иркәнләп укырмын әле, дип, аларны җыеп бара. Газета битләре инде саргайган, шактый таушалган, әмма өй җыештырган саен, ул аларны ыргытмыйча, тагын кадерләп урыннарына кире салып куя. Тәмләп, иркәнләп укырга вакыты гына әле һаман да җитми дә җитми...

Минем әнкәй – йөзләгән, меңләгән авыл апаларыннан берни белән дә аерылмый. Туктаусыз йөгерә: печәннән дә чаба, малын да карый, утынын да яра, сыерын да сава. Озын толымын ул элек матур итеп өеп йөртә иде, ә хәзер сирәк чәчләре җыйнак кына итеп үрелгән. Әнкәй әле да аларны итәгенә ак яулык җәеп, башын аска иеп тарый да, коелган чәчләрен кулы белән җыеп, учакка яга. Башында һәрчак җыйнак кына матур яулык.

Интернетсыз чорда, китаплар укудан да мөхрүм булып, ачыкта-ялангачлыкта үскән, өч-жиде сыйныф белем булган шушы буын кешеләренә акылына, педагогик осталыгына, зирәклегенә сокланырсың! Ничек түземлеге җиткәндер, әмма әнкәй безне бер тапкыр да кычкырмыйча, тавышын күтәрмичә үстерде. Нотык укып утырмады. Хәер, моңа вакыты да булмагандыр. Аның яшәеше, торышы рәвешә, эшләгән эшләре, сөйләшүе, киенүе, үз-үзен тотышы – безгә тере үрнәк иде. Бар кабатлаганы: «Кешеләргә әйбәт бул: таш белән атканга да аш белән ат», «Эштән курыкмагыз», дигән сүзләре иде.

Әнкәй безне хатын-кыз булырга өйрәткән, дөнья көтәргә әзерләгән.

Ул биргән дәресләргә санап кына бетерерлек түгел! Курчакларга бергәләп киёмнәр теккәндә дә, көтү көткәндә, шомырт жыйганда, түтәлләр утаганда да, төрле хәлләр-вакыйгалар турында сөйләп, безгә акыл сөндерә, дөньяның асылын төшендерергә тырыша иде. «Фәлән әбиегезгә чишмә суы кайтарып бирегез», «фәлән кешегә сөт илттегез, сыерын ташлаткан» дигән йомышлары белән безне мәрхәмәтлелеккә, игелеккә, ярдәмчеллеккә өйрәттә. Ул әле дә шундый. Урамда сату итеп йөргән бер генә кешене дә чәй өстәле артына утыртмыйча чыгармый. Ут караучы, почта таратучы, пенсия китерүче керсенме – һәрберсенә кайнар чәе, жылы ашы әзер. Балаларыннан кайту хәбәре алса, «салкын йортның коты булмый аның», дип, инде бакыйлыкка күчкән күршеләренә йортын ягып жылыта. Аның тәрзә яңагына биш-алты йортның ачкычы эленгән: әнкәйне «менә нинди бай син – ничә йортың бар!» дип шаяртабыз, ә ул мәрхүм булган күршеләренә балалары кайтса, олы кунак килгәндәй сөенә, «кайттылар әле!» дип, шатлыгын уртаклашып, безгә шалтыратат. Гаеп бәйрәменә йорты чистарсын дип, ялгыз яшәгән әбиләренә тәрзә чаршауларын, керләрен алып кайтып юа, мунча ягып кертә. Бер баласы да булмаган әби-бабайлар гүр иясе булгач, алар рухына корбан чалдыра. Кешеләргә ничек шулкадәр яратып була икән дип, кайчак мин аңа аптырыйм хәтта.

Мин сине гомер буге жәлләдем, әнкәй. Чөнки синең бар күргәнең – үзебезнең кечкенә авыл белән район үзгә арасы: балаларга кунакка барып кайтуыңны исәпләмәсәң, башкача дөньяга чыгып йөргәнең дә юк. Гомер буге эш тә эш: сыер, бакча, печән, утын... Житмәсә, алты бала! Бөрвәкыт сиңа бу турыда әйттем дә әле. «Әнкәй, бер-ике генә бала табып үстәрәп, үзгә өчгән яшисең калган! Болай үзгә бөтенләй вакытың калмый», – дидем.

Ә син аптыравыңнан урындыкка утырдың.

– Ә мин сезне алтау гына дип азсынам. Жиде булсагыз – жиде шатлыгым, тугыз булсагыз – тугыз шатлыгым булыр иде! – дип жавапладың.

– Мин бик бәхетле, балакаем, кемдер өчгән яшәү, көтеп алыр кешәң булу – үзгә бәхет ул, – дип тә өстәдең.

Әйе, көтәсез шул. Һәр ял, һәр бәйрәм саен, бәлки кайтырлар дип, ашыңны өлгертәсез, бәләсезнең саласың. Ә инде кайтсак, бала-чагадай сөенәсез, оныкларыңны сөеп туя алмыйсың. Ярты төнгә кадәр сөйләшеп утырабыз... Ә иртгән торсак... балактагыча, киёмнәргә сәдәфләре ныгытылган, элгечләре тегелгән... Чырагачка тыгып, мичкә кибергә куйган жылы оекбашларны кулга тоттырасың. Кайчан житешкәнсең?! «Әнкәй, нигә юдың инде шуларны, син түгел, без сиңа ярдәм итәргә тиеш ләбаса!» – дип ачуланабыз. Ә син башкача булдыра алмыйсың, безне караудан-тәрбияләүдән үзгә тәм табасың – безгә әнкәй кешенәң үрнәгән күрсәтәсез. Әлбәттә, синең кебек булуы искиткәч авыр. Балалар тыңламаган чакларыңда «өлеш»

биреп аласы, кычкырасы, кайчак туктаусыз яңгыраган «ә нигә», «нилектән», «ни өчгә» нәреннән колакны каплап торасы килә. Түземлек житми, һәр сорауларыңа жавап бирергә, жентекләп аңлатырга сабырлык, вакыт кирәк. Безнең әле абзар тулы мал да, унар сутый бәрәңгә бакчасы да, кишер-чөгәндәр түтәлләргә белән тулган алгы як бакча да юк. Суны да синең кебек әллә кайдагы чишмәдән ташымыбыз – краннан ага, утын әзерлисез: кисәсә, ярасы, өясә, кочаклап ташыйсы түгел – батареялар һәрчак жылы. Шулкадәр мәшәкатләргә белән син, әнкәй, безне тәрбияләргә ничек житешкәнсеңдер?! Шуларны уйлый-уйлый хайраннар калам. Шуңа да балалар бакчасын, төрле түгәрәкләргә (алар бездә булмады да, хәзер дә юк) алмаштырган авыл апалары алдында баш иясә килә. «Чын тормыш, чын матурлык авылда ул, балам. Гипермаркетларыгыз миңа кирәк тә түгел, монда – сәхрә, жәннәт», – дисең син. Шәһәрдә эшсез үскән балаларның синең белән бергәләп чебиләр ашатып йөрүен, тырыша-тырыша бакча утавын, жиләк жыюын күреп сокланам. Наман да шулай бер үгет-нәсыихәтсез, үен-көлкә белән аларны эшкә жәлеп итә, өйрәтә беләсең. Һәр сүзеңдә – тирән мәгънә, акыл. Шуңадыр алар сиңа тартыла, сине бик ярата, яныңа кайтырга ашкынып тора.

...Мин табиб та, пешекче дә, тегүче дә булмадым. Соңрак аңладым: хужабикә, әни булу болай да әлегә һөнәрләргә үз эчәң ала икән. Әнкәй безне олы һөнәргә – хатын-кыз булырга өйрәткән, дөнья көтәргә әзерләгән. Чыршы бәйрәменә бер көн кала, кызым «Мальвина булам», дип хәбәр иткәч, тиз генә кулдан типчеп күлмәк теккәндә; яисә акча житми торганда, үземнең иске тунны кыскартып, шуңардан улыма яңаны юнәткәндә; әнкәйнең «камырга берәр кашык бал салсаң, тиз күтәрелә», дип, үзәлдиңа сөйләнгән кинәшләргә искә алып, кунакларга бәләш салганда; кайчандыр әнкәй укыган шигырьләргә сәхнәдән сөйләп, алкышлар яулаганда, балачактан эшкә өйрәтүе, рухи дөньябызны баетуы өчгә аңа чиксез рәхмәтлемен.

...Бөрвәкыт уеннан тәмам арып, ахирәтләремнең идәнендә сузылып ял иткәндә, күзем матчага кыстырылып куйган бер агачка төште. Карале, дим, мондый әйбәр безнең түшәмдә дә бар бит, нәрсәгә кирәк икән соң ул? «Бәй, белмисеңмени, ул бит акыл чыбыгы, шуның белән суктылармы – акыл керә! Шундук тыңлый башлайсың», – дип аңлатырга ашыкты ахирәтем. Өйгә хәлем бетеп йөгереп кайтып кердем. Әнкәйдән нигә аларның безне әлегә агач ярдәмендә бер дә акыллы итәргә тырышмаулары турында сорадым, үпкә белдердем хәтта.

– Бу, чыннан да, акыл чыбыгы. Әмма аның шунда торуы да бик житкән, сезгә акылны шуннан гына биреп тора, менә шундый мөгъжизалы таяк ул, – дип, чак көлеп жибәрмичә, аңлатырга, самими баласын юатырга ашыкты әнкәй.

Хәзер, еллар үткәч, шул чыбыкның бөрвәкытта да сыртларыбызга кагылмавына, әнкәйнең таякны матчадан төшерми генә безне тәрбияли алуына, чиксез сабырлыгына, зирәклегенә сокланам. Шундый акыл чыбыкларыннан да акыллырак әниләргә чиксез рәхмәтлемен.

Гөлнәра ГЫЙЛЕМХАНОВА.
Башкортстан, Нефтекама шәһәре.

МИН — «ПЛЮШКИН»

Хатын-кыз дөньясы бик серле ул... Әйе, без — гажәеп кызык затлар. Ир-атлар гына түгел, кайчак үзөбезне үзөбез дә аңламыйбыз. Андый мисаллар — адым саен...

Лилия ГӘРӘЕВА

Өйдәгеләр мине Плюшкин дип атый. Баштарак моңа үпкәли идем. Үпкәләмичә, Николай Гогольнең «Мертвые души» романындагы Степан Плюшкин бер дә уңай персонаж түгел бит. Хәзер инде исем дә китми. Ярар соң, Плюшкин икән, Плюшкин...

«Чүп жыясың, — дип ачулана ирем. — Нәрсәгә кирәк менә бу торт савытлары?» Ничек инде нәрсәгә? Бернинди дә чүп түгел, алар бит яз көне орлык чәчәргә дигән савытларым. «Бөтенесемә?» — дип аптырый ул. Әлбәттә! Менә бу кечерәкләрәнә орлык чәчәрмен. Алар жайлы, тәрзә төбөндә күп урын да алмыйлар. Үсентеләрем берәз үскәч, менә бу зурракларына күчәрәп утыртырмын. Каймак, катыктан бушаган стаканнар да шуның өчен кирәк, кәгазь сок каплары да... Бушка эзер савытлар булганда, акча әрәм итпәк сатып алырга инде? Яз көне берсе дә калмый аларның. «Ташыйсы булма!» — дип кисәтсәм дә, минимализм яратучы ирем кайчагында ванна астында жыелган ул «запасларыма» ревизия үткәреп, яз көне мине ике кулсыз калдыра.

Безнең өйдә тавыш чыкса да, күбесенчә шул минем плюшкинлыгым аркасында чыга. «Ташла, ташла! — дип боера ирем кибертән сатып алган тозлы кәбестә савытын шкаф өстенә шудырганымны күрәп. — Нәрсәгә дип саклайсың аны?» «Жәй көне кайнатма салып, тундыргычка куярга әйбәт ул. Көне килеп житкәч көнә кайдан табам аннары?» Мондый капкачлы вак савытлар эштән кайтышлы гына сугылып чыккан улым белән киленемә күчтәнәч тутырып жибәрергә дә уңай. Кире кайтмый дип борчыласы да юк. Юкса кибертән сатып алган контейнерларның кайсысы кая тарала да бетә.

«Бу иске ботинкаларны бер ыргыткан идем бит инде! Тагын каян чыккан болары?» — дип төпчәнә ир, ишек төбөндәге пакеттан «борынын сузган» аяк киёмнәрәнә ымлап. «Авылга алып кайтырга дип эзерләп куйдым, ыргытма! — дим. — Анда кияргә ярый әле алар». «Ә бу иске күлмәкләр кая бара?» «Бакчага карачкы ясап куярмын дигән идем, жыләкне кошлар ашап бетерә бит...» — дип акланам анысына. Карачкысын ясап куярмынмы-юкмы, иске чүпрәк-чапрак гел кирәк булып тора. Әнә көз көне идән асты тишәкләрен томаларга да таман гына ул. Киелми яткан киёмнәр дә авылда эшләгәндә кияр өчен «үтергәнскый».

Тормышның бер кызык законы бар. Өйдә тик ятканда ул әйбер сиңа еллар буена да кирәк булмаска мөмкин. Инде чүплеккә генә ташлайсың, шундук кирәге чыга.

«Синәң буш майонез чиләкләрең юкмы?» — дип сорый беркөнне «ревизор»ым. «Нәрсәгә ул?» — дим. «Вак кадаларны тутырып куярга кирәк иде. Пакетында сакларга кыен, коелалар». «Әһә! — дим, күңелемнән тантана итеп. — Чүп жыясың дип ачуланган идең. Кирәге чыктымы? Юк шул, узган атнада үзәң чүплеккә чыгарып аттың бит».

Кирәге чыгар әле, дип, тегене-моны жыеп куя торган бу гадәт миндә, белмим, кайчан барлыкка килгәндер. Өйдәгеләргә ошамаса да, кайчагында бик ярап куя ул үзе. «Бездә кирәкмәгән зуррак жәймә юкмы ул? Ит төрергә кирәк иде», — ди авылдан саны белән ит сатып алып килергә жыенган ирем. Бар, әлбәттә! Бер кирәк булып дип, тузган урын-жир тышын шкафының аскы киштәсенә тыгып куйган идем. Тиз генә шуннан алып, бик канәгать төстә аңа сузам. Моның ише тузган сөлгә, тишек футболкаларга урын табылып кына тора ул. Йә машина юарга дип алып чыгып китәләр, йә машина рәтләгәндә кул сөртергә әйбер кирәк иде дип таптыралар... Идән юарга да чүпрәкне кибертән сатып алмассың бит инде (гәрчә, кибертә идән чүпрәкләре дә сатыла, димәк, алалар).

Ремонттан калган зур гына пенопласт кисәген жыеп куйганымны күрәп тузынган ир берәздән шул пенопластны үзе үк таптыра башлай. Чүплеккә чыгып барганда борылып кире кергән таба, кәстрүлләр дә авылда үзләренә икенче гомерен кичерә — кәстрүле тавыкларга ипи жебетеп бирергә, ә табасына алар коеныр өчен ком салырга бик кулай булып чыга. «Ярый ташлатмаганмын», — дип сөенә эчемдәге плюшкинлыгым.

Әле ирем минем теккәннән калган тукума кисәкләрен, ягарга дигән иске киёмнәрнең сәдәфләрен, бүлөк салып биргән матур кәгазь капларны да ташламыйча саклап куйганымны белми. Тукума кисәкләреннән кайчан да бер вакытым булгач, корама япма ясарга хыялланам. Андый бер япма ясаган идем инде, бик матур килеп чыккан иде. Дөрәс, әлегә аңа тотынырга вакыт житми дә житми, ә тукума кисәкләре жыела да жыела... Сәдәфләр дә кирәк, кайчак илһам килеп, тегене-моны теккәлим. Матур кәгазь капларга янәдән бүлөк салып бирергә була.

Дөрәсен әйткәндә, плюшкинлык бер чир инде ул. Әнә фатирын чып-чын чүплеккә әйләндергән әби-бабайларны еш күрсәтәләр бит телевизордан. Андый ук дәрәжәгә житүне Аллаһ үзе күрсәтмәсен. «Иске яңаны саклай», дип үскән буын кешесе шул мин. Чүплеккә атарга дип үрелгән кулым ярты юлдан шүрлеккә таба борыла да куя. Ни хәл итим?



Фото: ru.freepik.com

ЯШӘСӘН, СИГЕЗ ЕЛ ЯШӘРСЕН...

Миңа әни дип
эндәшкәннәрен
ишетү өчен ятимнәр
йортына барырга
кирәк булган икән.
Сигез ел әни ролендә
мин, бу сүзне
әйтергә кызымның
мөмкинлегенә генә юк...



Динара ӘХМӨТ

Шушы сүзләргә әйткәч кенә, Алсу-ның жаны тулы сагыш икәннен аңлап алдым. Беренче карашка күтәренке кәефле, һәрвакыт шат күңелле, язмышының һәр сынавына рәхмәтле булып яши кебек күренде. Беренче карашка гына түгел, Алсу – гажәеп әни. Бар як-тан да килгән хатын-кыз. Һәр ир-атны үзенә каратырлык чибәрлек, төз буй-сын, озын кара чөч, елмаюлы караш анда. Ләкин күңеленең иң тирән бер төпкелендә сагыш чаткылары яши.



Фото: Гөлгәна Габделхакова

Бик яшлы сыный башлый шул язмыш Алсуны. Тулы, матур гаиләдә үскән, ике энесенә апа булган кыз – Чистай районы Татар Ялтаны авылыннан. Әби тәрбиясен дә алган Алсу кечкенәдән мөстәкыйль, эш сөючән булып үсә. Казанда яшисе килү теләгән тормышка ашырырга теләп, 17 яшендә мәктәпне тәмамлап, Казан федераль университетында белем ала. «Баштан ук читтән торып, эшләр уку максатын куйдым үземә. Әти-әниемнән акча

аласым килмәде. Казанга укырга киткәнчә дә жәйге ялларда балалар бакчасында идән юучы булып эшләдем. Гомумән, минем эш урыннарым күп булды. Геолог-эколог белгечлеген алсам да, һөнәрәм буенча бер көн дә эшләргә туры килмәде. Акчалы эшләр эзләдем», – дип елмая ул.

Ләкин язмыш югары белемле белгечне авылга кайтара. 25 яшендә Балтач районы егетенә кияүгә чыгып, иренең туган авылына кайтып төплә-

нәләр. «Әх, хәзерге акылым булсамы», – дип, үкенечен белдереп куя ул. Яраткан кешең белән шалаш та жәннәткә тиң, диләрме әле? Кайчан ничектер инде... Бер елдан дөньяга килгән кызлары Әминә яшь парга тиз генә бәхетле әти-әни булу статусын бүләк итми, кызганыч. 33 атнада туган сабыйга ДЦП, эпилепсия һәм башка күптөрле авыр диагнозлар куела. Әни булу рәхәтен дә аңлап җиткермәгән Алсуга бу сүзләргә ишетүе авыр икәннен күз алдына да китерергә куркам...

– Бик нык стресс булды. Мин – әни, ләкин балам юк. Аны алып калдылар, мине чыгарып җибәрделәр. Кызым янына атнага ике тапкыр барып йөрдем. Төрәзә аша гына күрсәтеләр. Шунда мулла чакыртып исем куштырдык. Тонык утлар, баламның башына куелган зур энәле система һаман күз алдымда тора, бертуктамый пипелдәп торган тавыш колагымда яңгырый... Ә ул йоклый да йоклый... Мин аны кайчан кулыма алачакмын, кайчан күкрәк сөтемне имезәчәкмен, безне алда ниләр көтә?.. Жавапсыз сораулар күп... «Сезгә бик авыр булачак, сабырлык теләм», дип озатып калган табиб та сүзне кыска тота. Әминәбез авырлык җыя башлагач, аны өйгә чыгардылар. Ни тота белмим, ни күкрәкне капмый, Әминәм йоклай да йоклай... Ә мин үземне бер булдыксыз кешегә саныйм. Имеш, сау-сәләмәт бала да алып кайта алмадым. Җитмәсә, шундый булуымда бөтен кеше, табиблар да – барысы да гаепле. Хәтта Аллаһы Тәгалә дә!..

Шушындый уй-фикерләр белән озак көрәшә Алсу. Әйләнә-тирә дөнья ишекләре аның өчен ябык кебек тоела. Үзенң, кызының хәлен сораучыларга да бер сүз белән – яхшы дип кенә җавап бирә. Ә хәлләр бер дә яхшыга таба бармый шул. Әминәнәң йөрәгендә дә кимчелекләр барлыгы ачыклана, ул тибүдән туктый башлый. Ай саен хастаханәдә дәвалану курслары алып та, яхшы якка үзгәреш сизмәгәч, табиблар сабый йөрәгенә кардиостимулятор урнаштыра.

Һәр әти-әни ишетергә теләгән «әннә-әттә» сүзләрен дә ишетми Алсу белән ире, баланың беренче адымнарын да күрми. Әминә гәүдәсен тота алмый, теле ачылмый, аңа акыл ягыннан зәгыйфь дигән диагноз да куела. Тәҗрибәсезлекме, мәгълүматның әти-әнигә барып җитмәвеме, әллә башка сәбәптәнме, кызларына инвалидлык алып булганын соң белә Алсу.

– Документлар җыеп йөрәм. Әминәм дә үзем белән бит инде. Шулай бер табибка кердек. Нидер әйтергә дә өлгермәдем, ул миңа: «Балагызны башкалардан яшермәгез. Монда сезнең бер гаебегез дә юк. Кешегә кеше кирәк. Ышаныгыз аларга. Дөнья игелекле кешеләр белән тулы, сезгә дә ярдәм итәчәкләр», – дип, тиешле справканы кулыма тоттырып чыгарып җибәрде. Ә без шул вакытта реабилитация курслары узарга тели идек, акча гына юк. Шул табиб әйткән сүзләргә колак салып, дус кызымның үгетләүләрен дә тыңлап, ВКонтактеда акча җыю турында хәбәр иттем. Әлбәттә, бу яңалык туганнар, дуслар өчен дә зур шок булды. Кызымның авыру икәннен яшереп дәрәҗәләмәнемне аңлай башладым. Тиешле акча биш көн эчендә җыйлды. Ләкин барыбер бу ситуацияне йөрәгем белән кабул итә алмадым». Алсуның күзләре яшьләнә, тын калдык. Сагышлы уйлардан Әминәнәң мыш-мыш килеп ыңгырашып алуы гына уятып җибәрде. «Башкаларга үпкәм бетсә дә, Аллаһы Тәгаләгә ачу саклый килдем. Мондый сынауны кабул итә алмасаң, башкасын җибәрермен, дигән, күрәсәң...»

Чак тыелып торам, күнеләм тула. Үзем Алсуны тыңлыйм, үзем кыек юлда йөрәп тә сау-сәләмәт бала тапкан хатыннарын, нарасыйларын бала тудыру йортында ук ташлап калдырган вәхши жаннарны уйлыйм. Аларга сынауларның ниндиен бирә икән соң?!

Ә Алсуны алдагы көннәрендә үз сәләмәтлегенә белән бәйлә авырлыктар көтә. Табибларның: «Йөклә вакытта арка авырту – гадәти күренеш», дигәнәң ышанмагыз. Яшь әни дә

шулай хаталана. Әле баласын алып кайткач та, үз авыруларын икенче планга калдырып, Әминәсен аякка бастыру өчен тырыша Алсу. Тик көннәрдән бер көнне кызын алырга дип иелгән җиреннән тураеп баса алмый. Тиз арада табибка барып тикшерелә. УЗИдан карап үз күзләренә дә ышанмаган район табиблары Алсуны Казанга онкология хастаханәсенә җибәрә. 28 яше дә тулмаган ханымга бөөрендә яман шеш диагнозы куела, тиз арада операция ясарга кирәклеген ачыклана. Ләкин Алсу, табибларны тыңламыйча, кайтып китә.

– Табиблардан, чирдән качтым, дип уйладым. Ә мин үземнән качканмын икән. Машинада да утырып йөри алмас дәрәҗәгә җиттем. Бөтен анализларны җыеп, яңадан хастаханәгә киттем. Шунда мине караган табиб бик нык ачуланды. «Тиз арада операция ясап, бөөренңе алабыз. Ул хәзер үк шартларга мөмкин. Ә алсак, син әле сизгә ел яшәячәксең!» – диде. Коридорга чыктым. Алдымда – баскыч, шок хәлендә басып торам. Шул мизгел эчендә тормыш юлым күз алдымнан уза. Ник бер генә искә алырлык матур хатирә булсын?! Алга карыйм да, миңа гомер бирергә, син кем соң әле, дип елап җибәрәм. Һәм үзем дә сизмәстән Аллаһы Тәгаләдән гафу үтенеп, үземә гомер сорыйм. Тормышымны үзгәртәргә, уйларымны яхшырттырга, Аллаһы Тәгаләнең һәр биргәнәң рәхмәтле булып яшәргә сүз бирәм. Шул көнгә кадәр булмаган ана хисләре дә уяңды хәттә. Әминәмне калдырып китәргә хакым юк икәннен аңладым. Шушы яшемдә нәрсәгә ирештем соң мин?! Диңгез дә күргәнем юк бит минем», – дип, тагын да катырак елый башладым, – дип шаяртып та ала Алсу. Ә мин аның көчле рухына сокланам. Табибның йөрәккә кадалырлык итеп әйткән сүзе өчен дә рәхмәтле ул.

Аллаһы Тәгалә каршында әйткән вәгъдәсендә тора Алсу. Тормышын тулаем үзгәртә. Кызының сәләмәтлеген ныгыту өчен һәрдаим реабилитация узарга кирәк була. Бик озак үгетләп, ирен Казанга күченергә күндәрә.

Исән вакытта бөтен теләкне дә тормышка ашырып була.

Фатир арендап яшиләр. Һәрвакыт актив булган, тормышын да яхшыртырга сүз биргән Алсуны ире, ни кызганыч, аңламый. Аларның юллары аерыла. Әни кеше авыру кызы белән фатир арендап, ялгызы яши башлый.

– Төшкенлеккә бирелмәдем, кулларымны төшермәдем. Ирем белән дустанә мөнәсәбәтләрдә калдык. Кайнанам белән кайнатама да рәхмәт-лемен. Беркайчан сүзгә килмәдек. Туганнары белән дә аралашып яшим. Һәркайсы булдыра алганча ярдәм итә. Алар бит миңа тиеш түгел.

Хәзерге көндә шушындый позитив рух белән яши алуы өчен Алсу психологларга рәхмәтле.

– Бүгенге халәтемдә бик зур хезмәт ята. Мескен әни булып яшәвемне дәвам итә ала идем. Ләкин язмыш буйсындыра алмады, мин аны жиңдем. Яхшы мәгънәдә жиңдем. Тормышның дәвам иткәнән, аның якты төсләргә бай икәнән күрдем. Кайчандыр үземә киём алырга, салонга барып чәч буятырга, тырнак ясатырга курка, хәтта ояла идем. Ничек инде авыру бала әнисе үз-үзен карап, матур итеп йөри алсын? Ничек инде Әминәнең пенсиясен үземә тот алайым? Ничек инде авыру балам була торып диңгезгә барыйм? Бардым! Алай гына да түгел, Әминә белән икебез генә анда ике тапкыр кыш чыктык. Бернинди каршылыкларга карамыйча киттем. Кызыма диңгез навасы сулатасым килде. Ул аның сәламәтлеген өчен бик файдалы, иммунитет күтәрелә. Юлымда да һәрвакыт яхшы кешеләр генә очрый, шөкер. Андагы яңа танышларым да кайсы торыр урын, кайсы документлар белән ярдәм итте. Дөрөс, соңгы ике елда Төркиядә булганыбыз юк. Ләкин дусларым белән аралашып торабыз. Тагын бару турында хыялланабыз.

Алсу өчен горуранлып утырам. Поезд белән, Әминәсен алып Крымга – санаторийга, Сочига ял итәргә барганнарына да сөенәм. Караватында әнисенә яратуын, назын тоеп яткан сабыйга да игътибар итәм. Сөйләшмәсә дә, минем белән бергә аның да горуланганын сизәм. Горуранлылык

шул әниң, Әминә! Без тормышта ниндидер адым ясарга иренеп ятканда, борыны мышкылдап торган балабыздан зарланып туймаганда, берәз гына баш авырттып, кырык эшнә кырык якка ташлап диванга барып ауганда, телефоннан кеше тормышын тикшергәндә, һаман миңа кемдер тиеш, китереп бирерләр әле, дип уйлаган арада, Алсу хатын-кызлар өчен оештырылган төрлеле конкурсларда катнашып, зур жинүләр яулап бара. Әле менә октябрь аенда гына оештырылган «Особенная женщина Республики Татарстан среди мам детей с ограниченными возможностями» республика күләм матурлык конкурсында махсус номинациядә жинеп чыкты.

– Ике-өч ел элек үземне шушы юнәлештә сынап карыйсым килде. Ул бит үсеш. Һаман яңа танышлар табасың, нәрсәгәдер өйрәнәсең, ниндидер нәтижеләр ясыясың. Тормыш мәшәкәтләреннән онытылып торасың. Миннән гел ничек өлгерәсең дип сорыйлар. Әминәмне карашырга дусларым да ярдәм итә. «Во благо вместе» фондына да бик рәхмәтлемен. Алар миңа бала караучылар бирә. Репетицияләргә йөргәндә кызымны аларга калдырып торам. Шулай итеп башка әниләрне дә рухландырам, күбесе рәхмәт әйтеп яза. Берәрсә зарлана башлый икән, рәхмәтле бул, дим. Фикерем белән килешмәүчеләр дә бар, анысы аларның эше.

Әйе, Алсудан зарланмаса өйрәнергә кирәк. Кызының – 18 мең, үзенә 10 мең сум пенсиясенә дә (ул 3 нче группа инвалид) шөкер итә. Фатир арендап яшәргә дә, калганына да акча житкереңгә тырыша: чөлтәрле бизнестә эшли, заказга матур итеп шәмнәр ясыя.

– Шәмнәрне күбрәк бүләк итәргә яратам. Бүләк иткән саен, миңа артыгы белән кире кайта. Үзәң бирә башламыйсың икән, сиңа да килми. Шуңа күрә үзем дә булдыра алганча ярдәм итәм. Бала тудыру йортынан чыгар алдыннан, шунда авыру бала тапкан әниләр белән уртак чат булдырган идек. Ул вакытта анда ун әни булса, хәзер без 300 дән артык. Ул сан көн

саен үсә генә бара. Интернет заманы булса да, мәгълүмат житми. Булдыра алганча аларга да ярдәм итәсем килә. Хәйриячелек – минем миссия. Авыру балалар тәрбияләүче әниләр өчен шәм ясау буенча мастер-класслар да уздырам. Быел балалар йортында беренче тапкыр мастер-класс үткәрдем. Бик авыр атмосфера икән анда. Үземнең адреска әйтелгән әни сүзен ишетү өчен миңа шунда барырга кирәк булган. Бу бит очраклылык түгел.

Әминә, әни дип эндәшсә килепме, бу сүзләрдән тагын ыңгырашып алды...

– Бу – дөньядагы иң авыр тел һәм мин аны гомер буга өйрәнәчәкмен. Әле 7 яше тулып киткәч кенә, аның тавыш бирүеннән нәрсәдер аңлый башладым. Ашарга ничек сорый, эче авыртса ничек елый, баш авыртуны ничек белдерә – барысын акрынлап өйрәнәм. Хәрәкәтләр белән дә аңлата алмый бит, ичмасам. Болай Әминә бик тыныч, ә еласа, димәк, нидер борчый.

И сабыем... Әнә караватың башында күпме уенчык тик тора, шкафта матур киёмнәрең дә эленгән, әле берничә көн элек кенә узган туган көнәңә әниң алган шарлар да сине күзәтә кебек, 8 яшенә махсус пешерелгән торта бик тәмле булгандыр, кунаклар да әниң матур теләкләр житкерегәндер, хуш исле чәчәк бәйләмнәре белән өстәл тулы бүләкләр дә сөендерми сине, балакаем... Ә без, зурлар, һаман рәхәт тормыштан зарланабыз. Балаларның кычкырып уйнавы да ачуны чыгара, аяк астында аунап яткан уенчыкларны да тибәрәбез, кайчак матур күлмәк үткүлөп кидертсә дә килми, туган көнәңдә шәм өрүеннән дә гаеп табабыз, эштән кайтуны сагынып көтеп торган баланың, йөгереп килеп, «әни» дип муенга сарылуын да кире кагабыз... Әх, Әминә... Ә синең әниң һәр хәрәкәтеңә сөенә белә.

– Еш кына Әминәм булмаса, тормышым шундый күңелсез булыр иде, дип уйлыйм. Аллаһка мең шөкер, кызым-куанычым бар. Ул туганчы тормышымда бер генә искә алырлык вакыйга да булмаган икән. Мине Әминәм үстәрә, рухландыра.

Егыласы килгәндә дә торып басарлык көч табарга өйрәндем.

Хыялларыгызны чынбарлык итəргə булышабыз!

2025 елның беренче яртыеллыгына «Сөембикə» журналына язылып, квитанция күчerməсен редакциягə юллаган абунəчелəребез арасында бəйге оештырабыз.

ЖИҢҮЧЕЛƏРНЕ БҮЛƏКЛƏР КӨТƏ:

«Золотое яблоко»
компаниясеннəн

**3 мең сумлык
сертификат**
(3 данə)



«Cozy home»*
кибетлəр челтəреннəн

**3 мең сумлык
сертификат**
(3 данə)

*«Коузи Хоум»



Акциянең вакыты:
1 октябрьдəн
20 февральгə кадəр

Бүлəк оту өчен, журналга язылу турындагы квитанция күчerməсен редакциягə юлларга кирəк. Квитанция күчerməлəрен жибəрүнең берничə юлы бар:
почта аша: 420066,
Казан, Декабристлар ур., 2 нче йорт
редакциянең электрон почтасына:
ssuum@yandex.ru
ватсап номерына: 8 (937) 288-18-01
«Сөембикə» журналы

«Максидом»
гипермаркетыннан

**3 мең сумлык
сертификат**
(3 данə)



Өлге чараны оештыручы, кагыйдəлəре, бүлəклəр саны, уйнату вакыты һәм урыны буенча мəгълүматны www.suuyumbike.ru сайтында укыгыз. Акция 2024 елның 1 октябреннəн 2025 елның 20 февраленə кадəр уздырыла. Квитанциялəр 2025 елның 20 гыйнварына кадəр кабул ителə. АО «ТАТМЕДИА» реклама 16+. Бүлəклəр рəсəмдəгə белəн тəңгəл килмəскə мөмкин.
Фото: ru.freepik.com

ӘНИ ТӘРБИЯСЕ

Бар уй-гамәлләре белән Ватан өчен жан бирмәктән йөргән ул егетләргә карап бөтен авыл соклана. ...Аның сөйләшүенә, үз-үзен тотышына караганда, каршында тормыштагы хәлләргә үз карашы, үз фикере булган, күңелендәгесен ачып сала, дәрәс итеп житкерә белә торган ханым утыруын беренче жөмләсеннән үк аңлаган идем инде. Ул әле менә, узып барышлыгына, бер танышына күчтәнәч кертәп чыккан. Бусы да аның холкында. Мохтаҗларга ярдәм күрсәтү, һичьюгы әнә шул «алып килгән помидор-кыярларың белән куандыру» үзе бәхет ич! Ул шулай ди. Адәм баласына бирелә торган шушы изге сыйфатлар – нәселдән, гаиләдән, инде дә килеп, ата-ана тәрбиясеннән килә. Яңалык әйтмим. Бу шулай. Шул күркәм гадәтләре аны гомер буге кулыннан житәкләп алга алып барды, үзенчә әйтсәк, Аллаһының рәхмәтенә тиендерде.



Мәдинә
АВЗАЛОВА



«Бәхетебезгә туган...»

Тумышы белән Биектау районының Дөбяз авылыннан булган Әлфия Надир кызы Камалова әңгәмә башында ук бабасын искә төшерә, аның колхоздан 28 гаиләне алып, шулардан яңа хужалык оештырып, алдынгылар сафына чыгаруы хакында сөйли. Сүзгә әнә шулай ерактан башлавына гәҗәпләнмим. Әйтсә килгәнә аңлашыла. Бая әйткәнемчә, барысы да нәселдән килә. Ул үзенең урта мәктәпне тәмамлап педагогика институтына укырга керүе, югары белем алып кире авылына кайтуы, күрше авылда сигезьеллык мәктәп салу эшләрендә катнашуы, аннан шул мәктәпнең директоры булып

эшләве, кияүгә чыгуы, «иң зур бәхете, яшәү мәгънәсе, сүнмәс кояшы» – улын алып кайтуы, озак та үтми ире белән юллары аерылуы хакында кыскача гына, сүз уңаеннан гына әйтеп ала.

– 2000 нче еллар иде, – ди ул, безне очраштырган сәбәпләрне янә (ничәнче мәртәбә икәннән үзе генә беләдер) күз алдыннан кичерә башлап. – Безгә әби ягыннан туганымның Якутиядән Казанга кайтып малай табуы, үзенең авырып хастаханәдә ятуы, ә баланы ятимнәр йортына жиберүләре хакында хәбәр килеп иреште. Ишетүгә, улым Руслан белән, аңа ул чагында 18 яшьләр тирәсе булгандыр, шундук жыен-

дык та хастаханәгә киттек. «Ул савыгып чыгып китте инде», диләр. Аннары ятимнәр йортына бардык. Барып керсәк, караватта бер сабий йоклап ята. Улым белән уйлаштык та, әнисе килеп алганчы дип, үзебезгә алып кайтып киттек. Жәл бит. Без барында ятимлектә ятсынмы... Калдыра алмадык без аны анда. Туган тиешле икәнлегез безне раслаучы документларны күрсәттек. Югыйсә бирмәгән булулары да ихтимал иде. Шул көннән бер ел вакыт узып китте. Малайга ияләшәп беттек. Безнең өчен аннан якын кеше юк та иде инде. Баш очымда тагын бер кояш балкыды. Аннан башка яшәвемне күз

алдына да китерә алмый башладым. Улым Руслан да аны нык яратты. Алар хәзер бер-берсенә бик якин: «абый» да «энем» генә... Бәхетезбегә туган бала ул безнең!

...Шулай куанып-очынып йөргән көннәрнең берсендә Әлфия ханым кинәт юкка чыккан туганын очрата. «Кайда бала? – ди хатын. – Эзләр идем, кайда торганыгызны белмим?» Әлфия ханым баланың авырып китеп озак вакытлар хастаханәдә ятуы, шуның белән бәйле бетмәс-төкәнмәс мәшәкәтләр турында сөйли. Бу күңелсез сөйләшүнең файдасыз булуын аңласа да, сөйләргә мәжбүр була. Туганы бу аңлашудан соң тагын китеп югала. Ә тагын ярты елдан аны ана хокукыннан мәхрүм ителәр.

– Бала башта бик авырды, озак авырды, хәзер, Аллага шөкер, – дип искә ала күз ачып йомганчы узып киткән тынгысыз ул вакытларны әңгәмәдәшем. – Ул уңай фикерле, акыллы, кыю малай булып үсеп житте. Кечкенәдән: «Мин ир кеше!» – дип, үз сүзен сүз итәргә өйрәнде. Артем Шульга (аның әтисе чыгышы белән Ростов казагы) менә дигән итеп татарча сөйләшә, татарча жырлый, аралаша. Абыйсы Русланнан бер дә калышмый.

Артем 9 нчы сыйныфка кадәр Дөбяз урта мәктәбендә укый. Аннан иптәшләре белән бергә Казандагы төзелеш лицеега укырга керә. «Озак та үтми, шалтырата бу миңа, – ди Әлфия ханым. – Әни, мин армиягә китәргә булдым». Бәлкәм, башта укуыңны тәмамларсың, дим. «Юк, китәм», – ди. Аның холкын беләм. Әйтте исә, кире кайту юк, чөнки ул, әйткәнчә, башта бик нык уйлый. Килештем инде, кая барасың. Аңлайым мин аны. Ул шул рәвешле мөстәкыйльлеген исбатламакчы. Татвоенкоматка баргач: «Мине ераккарак жибәрегез», – дип гажәпкә калдырган. Шулай итеп, ул «бик еракта» – Удмуртиядә, Кизнерда бер ел хезмәт итте», – дип елмая ханым. Хезмәтә тәмамланып алдынан бер төркем солдатларны, билгеле, лаеклы дип исәпләгәннәрен, уку йортына жыя башлыйлар. «Ятим бала» дип,

Алар республикада иң беренчеләрдән булып махсус операциядә катнашучыларга гуманитар ярдәмне оештыра.

Артемны алудан баш тарталар. Егет борчылып әнисенә шалтырата. Бу хәбәрне ишетүгә, гадел һәм тугры сүзле, әйтсә килгәнән үзәккә үтәрдәй итеп житкерә белүче Әлфия Камалова шундук улы хезмәт иткән частка – кадровикка шалтырата. Аңлата. Ил батыры булырдай андый егетләрнең бармак белән генә санарлык булуына төшендерә. Ә берничә айдан солдат егет әнисе белән абыйсын: «Тынычлык саклаучылар дивизиясенә күчәм», – дип хәйран калдыра. Шулай итеп, егет армия хезмәтеннән соң контракт төзеп калды. «Кайтып-китеп йөри иде, – ди әнисе, ул көннәргә әйләнеп кайтып. – Ә бер кайтуында «Смоленскига керәбез...» – дип китте. Берничә көннән: «Тиздән алгы сызыкка жибәрәләр», – дип шалтырата. Бу хәбәрне ишетүгә, борчуга төште. Дөньяны да күрмәгән яп-яшь бала бит әле ул! Уен эшмени... Андагы хәлләрне ишетеп беләбез ич. Руслан улым: «Исән чагында күреп калыйм», – дип, юлга жыена башлады.

Дөбяздан беренче гуманитар ярдәм

Әле бәрелешләрнең башланган гына вакыты. Вакыйгаларның болай куерып китүен, көтелмәгән юнәлеш алуын күз алдына да китереп карамаган бер мәлдә гуманитар ярдәм турында уйлау үзе бер батырлыктыр ул! Руслан энесе янына жыена башлагач, әнисе аны туктата. «Болай булмый. Башта солдатларга бөтен кирәк-яракны әзерлик. Аннары гына...» – ди Әлфия ханым. Шуннан ул бөтен район халкына хәлне аңлатып, ярдәм сорап мөрәжәгать итә. Бу – 2022 нче еллар. «Шул чагында бөтен район халкы күтәрелде. Киём-салым, ризыклар... нәрсә генә юк иде. Халыкның шулай бердәм күтәрелүенә ис-акыл китте. Безнең халык илгә авырлык килгәндә иңгә-иң тора белә. Мин ул чагын-

да авырып ята идем. Улым, «бармыйсың», дип кырт кисте. Аннары тупсаны атлаганда гына ризалык бирде. Өстемдә ни бар, шул килеш торып чыгып киттем. Минем дә улымны күрәсем килә бит! Апрель урталары иде. Кичке сигездә кузгалдык. Төне буге бардык. Пензадан соң юллар катлауланды. Авыллар сирәгәйде. Кызу бардык, Дон елгасын үткәнне дә сизми калганбыз, ашарга да, су эчәргә дә туктамадык. Икенче көнне кичке бишләрдә барып життек. Барган жиребез хәрби шәһәрчек булып чыкты. Урам буйлап арлы-бирле танклар чаба, нидер ремонтлылар, йорт түбәләрендә әләннәр... Малайга шалтыраттык. «Бүген очраша алмыйбыз», – дигән иде, әмма безардан командирлары чыгып, безгә күрешергә рәхсәт бирде. И-и, шатлануларыбыз! Әйберләрне бушаттык, рәхәтләнеп сөйләштек... Артем кереп киткәч кенә кунакханәгә юнәлдек».

Андагы халыкның Россиядән килгән халыкка карата гаять тә кунакчыл мөнәсәбәттә булуы, соңгы



■ Әлфия ханым өчен Артем – икенче улы ул!

Уллары турында горурланып сөйли. Кирәк чагында терәк-таяныч була алуына куана.



■ Артем Шульга (уңда) хәрби операция вакытында үзе ут эченнән алып чыккан дустаны белән.

ризыгын бирергә эзер торугы хакында тәфсилләп сөйли. Кунакханәдә дә алардан төн кунып чыккан өчен «тиеннәр» генә алганнар. Машиналарын да ишек төбенә кертәп куярга рөхсәт иткәннәр. Ул-бу була калса дип, телефон номерларын да биргәннәр.

– Автосервиска кергән идек, машинаны шундук бушлай карап бирделәр, – ди күргәннәреннән хәйран калып Әлфия ханым. – Бик игелекле кешеләр, нинди ярдәм кирәк, дип кенә торалар. «Бер дә борчылмагыз, малайларыгыз ач булмас. Без аларны ашатырга өйгә алып кайтабыз», – диләр. Аллага шөкер, шәфкатьле бәндәләр белән дөнья тулган.

Исән-сау өйгә кайтып житүгә, Әлфия Камалова үзе дә заманына күрә иң кирәкле, изге эшкә керешә. Махсус хәрби операциядә катнашучылар өчен гуманитар ярдәм оештыруны башлап жибәрә. Әле хәрби операциянең башланып кына киткән чагы. Ә дөбязлылар инде – олысы-кечесе, төркем-төркем мәдәният йортына жылынып, эшкә керешә.

Хәзер әлеге төркемдәге волонтерларның саны кырыкка житкән. Киемнәр, мөһләләр тегәләр, юрганнар сыралар... Бер ел инде менә бер машина гуманитар ярдәм жибәрә тордык», – ди әңгәмәдәшем. Әлбәттә инде, янында – олы малае Руслан. Һөнәре буенча төзүче егетнең эшләмәгән эше юк. Ул нидер төзи, сүтә, жыйа, сала... Һәм иң мөһиме: әнисенә булыша. Энесе махсус хәрби операциядә булганга гына түгел, жаны тарта, йөрәге куша бу эшкә. Алар – ике малай шулай тәрбияләнгән! Әниләре шулай өйрәткән! Ватанга хезмәт итү аларның канында!

...Контракт бетүгә Артем өйгә кайта. «Балалар йортына барасым килә», – ди яшь булуына да карамастан инде бик күпне күрергә өлгергән егет. Унбер машина ризык, киём-салым төяп, Лаеш балалар йортына баралар. Ятимнәрнең шатлануларына чик-чама булмый. Аннары Артем төзелеш көллиятен тәмамлый. 2023 елның мартында аны Самарага чакырып алып, батырлык һәм героизм күрсәткән өчен Суворов медале тапшыралар. Юлда кайтканда хезмәт иткән малайлар белән очраша. Һәм... янә әнисенә, махсус хәрби операциягә китәм, дип шалтырата. Медкомиссия үтәп йөргән көннәрнең берсендә бер полковник аңа танк училищесына керергә тәкъдим итә. Егетнең күптәнге хыялы! Әнисе, абыйсы белән киңәшә дә шунда барырга була.

– Икенче курста инде, – ди әнисе әңгәмәне дәвам итеп. – Фатирлы да булды менә. Ятимнәр турында һәрдаим кайгыртып торучы житекчеләребезгә рәхмәт. Онытмыйлар. Берара балам белән элемтә югалып торды. Укыган жиренә киттем. Ишегалдында йөрибиз шулай малаем белән. Бер ханым шалтырата:

«Сезнең улыгыз минем баламны ут эченнән алып чыккан. Рәхмәтләр яусын сезгә шундый егет тәрбияләгәннең өчен», – дип елый. Үзем дә чактан гына елап жибәрмәдем. Нәрсә булган? Ничек булган, дип сораштырдым инде соңыннан. Ул бит үзе артыгын сөйләми, мактанырга яратмый. Шулай булырга тиеш дип кабул итә.

«Хыялым – Ватанга хезмәт итү!»

Мин дә Артемга шул ук сорауларны бирәм. Егет саф татар телендә, хәрбиләрчә кыска һәм төгәл итеп җавап бирә. «Контракт төзеп, Самарага киттем, – ди ул. – Анда саперлар бүлекчәсенең командиры булып хезмәт иттем. Контракт бетергә ярты ел калгач, СВОга киттем. Февраль ахырлары иде. Беренче ике атна бик авыр булды. Хезмәттәшләремә әйттем: «Егетләр, бирешмиз! Килчәк бездән тора!» Үзбезнең бурычны үтәп кайтканнан соң берәздән кабат «кайнар нокта»га эләктем. «За боевые отличия» һәм Суворов медалына белән бүләкләндем. Соңгысы – хезмәттәшемне коткарган өчен». Снаряд кыйпылчыгы тиеп, тирән жәрәхәт алган дустанына тиешле ярдәм күрсәткәннән соң, аны аркасына салып яу кырыннан алып чыгуы, бер якын дустаның һәлак булуы, туган жиренә кайтканда иң элек дустаның каберенә зиярәт кылуы турында сөйләп ала ул.

22 яшендә шәхси батырлыгы өчен ике медаль белән бүләкләнгән сержант Артем Шульга бүген училищәдә укуын дәвам итә. Аның иң зур теләге – Ватанга хезмәт итү! Әнисе, абыйсы турында бары жыйлы сүзләр генә сөйләгән егет: «Дисциплинага, тәртипкә мине әни өйрәтте. Минем әни укытучы бит! – ди, һәм, үзе дә моңа гажәпләнгәндәй булып, – миндә әни тәрбиясе!» – дип куя.

Әйе, Әлфия ханым уллары өчен әти дә, әни дә! Бүген Ватан өчен жан бирмәк итеп үстергән ул егетләргә карап бөтен авыл соклана. Сокланмыйча да мөмкин түгел, «әни тәрбиясе» бит аларда!

ФАЙДАЛЫ МӘГЪЛУМАТ:
2 ДЕКАБРЬДӘН 12 ДЕКАБРЬГӘ КАДӘР 2025 ЕЛНЫҢ БЕРЕНЧЕ ЯРТЫЕЛЛЫГЫНА
«СӨЕМБИКӘ»ГӘ ТАШЛАМАЛЫ БӘЯДӘН ЯЗЫЛЫРГА БУЛА.
МӨМКИНЛЕКТӘН ФАЙДАЛАНЫП КАЛЫГЫЗ!

Почта аша язылу

«Почта России»ның «Подписные издания» (ПАП) рәсми каталогы буенча
Татарстанлылар өчен бер елга индекс – **П8299**
ярты елга индекс – **П2204**
Республикадан читтә яшәүчеләр өчен индекс – **П0279**

ОНЛАЙН ЯЗЫЛУ

Компьютер аша

Смартфон аша

- 1 Почта России сайтына кереgez:
<https://podpiska.pochta.ru/>

- 1 QR-код буенча кереgez



- 2
-
- Төбәкне/
шәһәрне
үзгәртеgez
- «Сююмбикә»
дип язып,
журналны
эзләп
табыгыз

- 2
-
- Менюга кереп,
төбәкне/
шәһәрне
үзгәртеgez
- «Сююмбикә»
дип язып,
журналны
эзләп
табыгыз

- 3 Тәкъдим ителгән алгоритм буенча барыгыз

- 3 Тәкъдим ителгән алгоритм буенча барыгыз

Хәзер «Сөембикә» журналын Wildberries, Kazan Express, Ozon,
«Татмедиа» онлайн киbetеннән дә сатып алырга була.

БЕЗНЕ УКЫГЫЗ
Сайтта: www.syuyumbike.ru
ВКонтактеда: vk.com/suumbike
Телеграммда: <https://t.me/suumbike>

РЕКЛАМА

16+

«ТӘКЪДИРНЕ ҮЗГӘРТЕП

Әлфия
ШАНИЕВА

Барысы да Ходай кулында – язмыштан узмыш юк... Әйе, бу сынау.
Бу бары тик бер сынау... Аллаһыдан ярдәм сорап, көч сорап,
алга таба атларга кирәк...

Аның дөньяга карашы гажәпкә калдырды мине. Шулкадәр авырлыклар
кичергәннән соң да бер дә зарланмыйча, дөньяга нәфрәт уты белән
янмыйча, киресенчә, тормышка гашыйк булып яшәве көчле хатын-кыз
икәннен күрсәтә. Бу дәрәжәгә ирешүе хақында жырчы Альбина АБРАМОВА
белән ачыктан-ачык сөйләшәбез.

Дөньяга сау-сәламәт бала булып туганмын мин. Тик авыр-
лыгым житмәү сәбәпле кислород камерасына урнаштырган-
нар. Барысы да шуннан башлана... Табиблар кислород
камерасында озаграк тотканга күрә, күзләремнең челтәр
катлавы яна – шулай итеп гомерлеккә күрүдән мәхрүм
калам. Эти-әни өчен бу хәбәр аяз көнне яшен суккандай
була – зур тетрәнү кичерәләр. Көтмәгәндә тормышлары
йөз сиксән градуска борыла да куя бит. Әни: «Диагнозыңны
ишеткәч, бер урында катып калдым», – дип сөйли иде.
Нишләсеннәр, тора-бара күнеккәннәр – язмышка буйсын-
ганнар. Алар моны Аллаһы Тәгаләнең зур сынавы итеп
кабул иткән.

Миңа ун операция кичерергә туры килде. Одессада,
Санкт-Петербуртта, Уфада... Соңгы операцияне Казанда
ясадылар. Тик берсе дә уңай нәтижә бирмәде.

Уфада узган операцияләргә яхшы хәтерлим. Әлбәттә,
пычак астына кереп яту куркыга, әмма аннан бигрәк:
«Ахыры ничек булыр икән?» дигән сорау баштан чыкмый.
Өмет күңелдә бик озак яшәде. Менә монысында, юк, менә
монысында дип көттем. Соңгы операция алдыннан аеруча
хәвефләндем. Хәзер технологияләр бик көчле, наркозны да
бик жиңел кичерәчәксең, дип әйтсәләр дә, моңарчы күрә
алган яктылыкны да югалтырмын дип бик курыктым.
Уң күземә ак төшкән иде. Казанда мин шул ак ярыны ал-
дырдым. Бик авыр, катлаулы операция булды ул – сәгать
ярымлап барды. Менә шунда яктылыкны бөтенләй югал-
тырмын дип шомландым. Чөнки бүгенге көндә кояшны, ут
яктысын, гомумән яктылыкны, төн белән көнне аера алам.
Әгәр анысын да югалтсам, нәрсә буласын күз алдына да
китерә алмыйм... Кайчак сөйләшеп утырганда, әни белән
эти: «Медицина алга киткән бит хәзер, бәлки, тагын тыры-
шып карарбыз?» – диләр. Ләкин мин башка операция яса-
маска булдым, чөнки бүгенгесе көндә, әлхәмдүлилләһ,
барысы да яхшы, мөмкинлекләре чикле булган кешеләргә
яшәү өчен барысы да бар.

Кечкенә чакта балалар бакчасына йөрмәдем, чөнки
минекә кебек диагнозлы балаларны алмыйлар булып чык-
ты. Көндезләрен өйдә дәү әни һәм абый белән кала идем.

Дәү әни жырлар, догалар өйрәтсә, абый мин дә кушылып
уйный ала торган уеннар уйлап таба иде.

Беренче сыйныфтан жиденчегә кадәр күрмәүчеләр
һәм начар күрүчеләр өчен махсус мәктәптә укыдым.
Анда дәресләр Луи Брайль системасы буенча барды.
Беренче сыйныфта укыганда, әлбәттә, мәктәпкә ияләшү
авыр булды. Әле кечкенә идем, уйныйсы да килә. Өй эш-
ләрен бер дә яратмаганмын, әти белән әни: «Әйдә, дәрес
әзерлибез», – дисәләр, икенче бүлмәгә кереп кача торган
булганмын. Боларын үзем бик хәтерләмим. Ә икенче сый-
ныфка күчкәч, инде үзем үк аларны: «Әйдәгез, өй эшләрен
карыйк», – дип чакыра идем.

Түбән Камадагы мәктәбем тугыз еллык кына иде.
7 нче сыйныфта укыганда алгебра укытучысы: «Лаешка ба-
рып карагыз әле», – дип киңәш бирде. Күрмәүчеләр һәм
начар күрүчеләр укыган ул мәктәп турында ишеткәнем
бар иде, әлбәттә. Гаилә белән утырып уйлаштык. Эти белән
әнигә мине читкә жиберү авыр иде, билгеле. Шуңа да кара-
мастан, барып белешеп кайтырга уйладык. Барысын да
ачык хәтерлим: әти белән Лаешка 27 май көнне киттек –
мин 7 нче сыйныфны тәмамлаган көннәрдә. Безне Лаешта
шушы мәктәп укытучысы Алик Рафыйк улы Сәгыйтов
каршы алды. Ул миңа шунда ук ачык, якты күңелле булып
тоелды. Без килгәндә дәресләр бара иде. Алик Рафыйкович:
«Илүзә исемле кыз бар бездә, ул 1 нче сыйныфтан бирле
монда укый. Дәресләр беткәч, Илүзә сине мәктәп белән
таныштырып чыгар», – диде. Илүзә, чынлап та, барысын да
аңлатты: мин укыячак сыйныф белән дә таныштырды,
кайда яшәячәгемне дә күрсәттә...

Шулай итеп 1 сентябрьдән яңа мәктәпкә укырга киттем.
Дәресрәгә, интернат-мәктәптә яши башладым. Өйдән,
туганнардан читтә, еракта... Иң озыны һәм иң кыены
беренче чирек булды. Яңа укытучылар, яңа сыйныфташлар,
тәрбиячеләр... Баштарак мин – аларны, ә алар мине аңла-
мады. Бервакыт шундый хәл килеп чыкты. Кагыйдәләр
буенча, без йокыдан иртәнге сәгать жидедә торырга тиеш,
ә мин барысына да өлгерим дип, будильникны жиденче
яртыга ук куйдым. Бермәлне иртән будильникым шалтырый

БУЛМЫЙ, ЭММА...»



Фото: Анна Арахамия

«Барыбер булдырам!», «Барыбер хәл итәм!», «Барыбер жіңәм!» дип яшим.

башлады, ә без бүлмәдә 6 кыз. Мин генә түгел, алар да уяңды инде... Яңа сыйныфташларым белән шул вакыт аралар бозыла язды... Әмма бу сынауны да, Аллаһка шөкер, жиңеп чыктым. Дусларны тиз таптым, чөнки аралашырга бик яратам. Ял көннәрендә өйгә кайтып киткәндә, сыйныфташлар: «Кайчан киләсең инде? Синнән башка күңелсез», – дип шалтыраталар иде.

Укыганда әти-әниңе бик сагына идем. Ялларда өйгә кайткан көннәр, каникул вакытлары минем өчен зур бәхет булды. Бер дә китәсем килми, өйдә шундый рәхәт: аерым бүлмәң – беркем борчымый, беркем комачауламый... Өйгә ике атнага бер кайтып йөрдем. Әти килеп ала иде. Лаешта укыганда Сәгъдия исемле бер изге күңелле апа белән таныштык. Өйгә кайтмаган атналарда Сәгъдия апа мине үзенә ала иде. Кирәк чакта терәк тә булды, күңел жылысын да бирде – үз кызы кебек күрдә. Без хәзер дә аңа кунакка кайтып йөрибез. Нурлы йөзе, тәмле ашлары белән каршы ала, балдан татлы сүзләре белән күңелне эретеп озатып кала Сәгъдия апабыз.

«Нигә соң мин? Нигә нәкъ менә миңа төште бу авырлыклар?» Мондый сораулар белән үземне беркайчан интектергәнәм булмады. Аллаһы Тәгалә һәрберебезне төрлечә сыный: миңа менә бу сынауны биргән, димәк, язмышыма шулай язылган. Яшүсмер чакта яки олырак вакытта кинәт күрми яки начар күрә башлаучылар, әлбәттә, зур стресс кичерә, ә миңа алар белән чагыштырганда күпмедер дәрәжәдә жіңелрәк, чөнки «күз белән күрү»нең нәрсә икәнән бөтенләй белмим, аңламыйм.

3 яшемнән жіңилый башладым. Бу талантны миндә иң элек әти-әнием ачкан: өйдә гел жіңиләп йөргәч, шушы сәләтемне үстерергә теләгәннәр. Әти ягынан туганнар барысы да жіңилый: дәү әниемнең тавышы искиткеч, әти-нең апасы профессиональ рәвештә жіңиләмәсә да, тавышы бик моңлы.

Башта Түбән Кама шәһәрәндә «Надежда» үзәгендә вокал белән шөгилләндем. Укытучым Надежда Андреевнага 4 нче сыйныфта укыганда йөри башладым. Без аның белән бик күп жіңилә, бигрәк тә халык жіңиләры өйрәндек. Лаеш мәктәбендә белем алганда да вокал белән шөгилләнүне туктатмадым, Галина Викторовнаның, Эльвира Ризван кызының һәрбер дәрестә биргән алтын киңәшләре әлегә кадәр ярдәм итә.

Сәхнәгә тәүге чыгуым 4 нче сыйныфта укыганда булды. Түбән Камада ул вакытта мөмкинлекләре чикләнгән кешеләр арасында жің бәйгесе уза иде. Альбина Апанаваның «Чын дустым» дигән жіңы белән мин дә катнаштым. Тормышымны ижат белән бәйләргә дигән максатны шул вакытта ук куйдым бугай һәм әкрәләп гел шул хыялыма таба бардым. Барлык жің бәйгеләрендә дә катнашырга тырыштым. Иң истә калганы – Казанда узган «Сандугач

кәрдә күңелгә» бәйгесе булды. Катнашучылар, жіңри әгъзалары, андагы атмосфера – барысы да бәйгегә үзенчә ямә өстәде. Үземә әллә никадәр яңа танышлар таптым, яңа идеяләр барлыкка килде.

Телевизордан, интернеттан Венера Ганиеваның шәкертләре чыгышын караганда, аның үзе башкаруындагы жіңиләрны тыңлаганда үз-үземә гел: «Мин дә Казан мәдәният һәм сәнгать институтына керәчәкмен! Венера Әхәт кызы кафедрасында укыячакмын!» – дия идем. Аллаһы Тәгаләдән һәрвакытта да «шушы уку йортына керергә насып ит» дип сорадым. һәм Ул мине ишетте!

Студент чакта бер көн дә тулай торакта яшәмәдем. Без әти белән алты ел Казанда фатирда тордык. Институтка иртә белән әти алып килә, аудиториягә кертеп утырта һәм коридорда лекциям беткәнне көтеп тора. Дәресләр сәгать тә 20 минут бара. Бер лекция бетүгә, әти мине икенче аудиториягә озата һәм тагың көтә... Менә шулай алты ел буге... Дүртъеллык бакалавриатны тәмамлагач, ике ел магистратурада белем алдым. (Аллаһка шөкер, икесең дә кызыл дипломга тәмамладым.) Әтиемә чиксез рәхмәтлемен. Ниңә еллар буге көн саен, сәгать саен янымда булыр өчен аңа бит искиткеч сабырлык кирәк булган. Әни дә алты ел буге бөтен авырлыкларга түзеп, безнең өчен янып яшәде. Мин алар алдында мәңге бурычлымын.

Үземне беркайчан да башкалардан аерылып торам дип хис итмим, киресеңчә, бертигез күрәм. Институтта укыганда студентлар арасында бердәнбер күрмәүче идем. 1 нче курста шундый бер хәл булды. Сентябрь ае гына иде әле. «Концертно-сценическая подготовка» дигән дәрес бара. һәрберебез бер жің башкара, аннан группадагы һәркем синең нәрсәне дәрес эшләмәвеңне әйтә. Чиратым килеп жіңткәч, сәхнәгә мин дә чыктым. жіңиләп бетергәч, укытучы төркемдәшләремнән: «Йә, Альбина нинди хаталар ясады?» – дип сорады. Аудиториядә тыңлык. Хәтта чебен очкан тавыш та ишетелми. Шунда укытучы: «Альбина – сезнең кебек үк студент. Аны аерырга кирәкми, ул да тәңкыйтә сүзләрен ишетергә тиеш», – диде. Шул мәлдә жіңел сулап куйган идем.

Беренче курста укыганда ук Татарстанның халык артисты Вадим Захаров төркемендә эшли башладым. Ниңек танышуыбыз үзе бер тарих. Әле мәктәптә укыганда ук аның белән бер сөйләшәсем, аралашасым килә иде. Тик башта телефон номерын табасы бар бит... Теләгәң көчле булса, барысына да ирешеп була икән. Таптым номерын! Тик шалтыратканчы тагың бер гомер узды. Бик каушадым – имтиханнардагыңдан да көчләрәк. Номерын жіңям, ләкин «чакыру» тәймәсенә баса алмыйм. Бер тапкыр, ике тапкыр, өч... Ниһаять бастым, гудоклар китте... Вадим абый шундук жавап бирде. «Сез Венера Әхәтовна кафедрасында укыгансыз икән, минем дә шунда керәсем килә... Сезнең белән киңәшләшәсе иде», – дидем. «Сәңлем, хәзер вакытым тыгызрак, әйдә, сонрак сөйләшәбез», – диде. Кичке сәгать сизгәдә үзе шалтыратты. Озак кына аралаштык. Ә аның белән беренче тапкыр «Туым Жондызы» фестивалендә күрештек. Ул вакытта 8 нче сыйныфта укый идем. «Аллаһы боерса, минем концертларда да чыгыш ясарсың әле», – диде ул. Әйткәнемчә, беренче кустан Вадим Захаров мине үз төркеменә алды.

Ә концертларга минем белән һәрвакыт әтием йөри. Ул мине сәхнәгә чыгаручы да, гастрольләрдә озатып йөрүче дә.

Концертлардан тыш, Кусайманова Лирия Харис кызы житәкләгән «Добрый мир для всех» дигән хәйрия фондында эшлим. Мин – бу проектның әйдәп баручысы. 2022 елның 29 июнендә шушы хәйрия фондына беренче тапкыр җырларга чакырдылар. Чыгышымны үзем иҗат иткән «Шөкер итеп яши бел» дигән җырым белән башларга булдым...

Шул елның ноябрь аенда фондка эшкә чакырдылар. Шулай итеп «Шөкер итеп яши бел» җыры белән эшлө булдым. Гомумән, ул җыр миңа бик күп уңышлар китерде.

Инде фондта алып барган проектым турында. Ишетмәүче кызлар һәм ханымнарны үзем белән сәхнәгә алып чыгам. Алар сәхнәдән минем чыгышымны ишетмәүче һәм начар ишетүче тамашачыга кул ишарәләре ярдәмдә җиткерәләр. Репертуарны әкрәнләп баетабыз. Үзем язган җырларым да байтак, авторлар белән дә эшлибез. Хәзерге вакытта Альфред абый Якшимбетов белән бергәләп иҗат итәбез.

Бүген төркемдә 10 кеше. Аларны безнең сурдо-тәрҗемә-чебез сайлап ала. Беренче чиратта, әлбәттә, кул белән ничек хәрәкәт ясауларына игътибар бирә. Мин кырыс җитәкче түгелдер – күп вакыт алтын урталыкны сайлыйм. Кызлар белән уртак тел табу минем өчен бик мөһим.

Яшермим, эмоциональ яктан сынган чакларым булды. Андый вакытта, беренче чиратта, Аллаһы Тәгаләдән көч-күәт сорый идем. Элек кеше сүзен күтәрә алмый идем: балачакта, мәктәптә укыганда төрлесен иштергә туры килде... Ә хәзер андый-мондый сүз ишетсәм, «әйтсеннәр», дим. Аллаһы Тәгалә үзенә бәндәләренә күтәрә алмаслык авырлыклар бирми, диләр. Килешәм. Әйе, Раббыбыз сынаулар җибәрә, тик нинди генә авырлыклар булмасын, кулымны күтәрәп: «Йә Аллаһым, миңа җиңеллекләр насыйп әйләсәң иде, юлыңны ачып, ярдәмчәннән ташламасаң иде», – дип дога кылам. Һәм, чыннан да, чыгу юлын Үл үзә күрсәтә.

Кайчак үз-үземә: «Хәзерге Альбина кечкенә Альбинадан аерыламы?» дигән сорау куям. Һәм һәрвакыт «аерыла» дип җавап бирәм. Күңел халәте буенча, бәлки, аерылмыйм дадыр, чөнки кечкенәдән үк позитив идем. Бу сыйфатымны югалтмадым – тормышны һаман да яратам! Ә дөньяга карашым менә үзгәрдә. Авырлыкларны җиңгән саен чыныга барганымны сизәм. Яши-яши барысын да башкачарак кабул итәсәң икән. Татар халкында «Авызыңда кан булса да, кеше алдында төкермә» дигән әйтем бар. Шуңа күрә сабыр булырга тырышам. Вакыйгаларны үз агымына куя, кешеләрне кичерә белергә кирәк. Шәхсән үзем андый вакытларда күңелемнән: «Мин сине кичерәм, Аллаһы Тәгалә дә сине кичерсен», – дим.

Элегрәк ватсапта күрмәүчеләр һәм начар күрүчеләр утыра торган «Ике йөрәк» дигән төркем бар иде. Минем кебек күпләр шунда парларын табып кавышты. Без дә ирем белән әлегә төркемдә таныштык. Берникадәр вакыттан соң очрашып күрештек. Ә аннан инде никахлашырга булдык. 2020 елның көзә иде ул.

Бергә яшәгәндә кыенлыклар булды анысы, ләкин аларны ничек тә җиңәргә тырыштык. Хәзер тормыш итү өчен бөтен шартлар тудырылган, хәтта аш бүлмәсендә дә. Фатирывызда

һәммә нәрсә безгә – начар күрүчеләргә яраклаштырылган. Ләкин тормыш шул бу – бар да без теләгәнчә шомга гына бармый. Кызганыч, никахыбыз озын гомерлә булмады. Икебез дә үз юлы белән китте...

Әмма Аллаһы Тәгалә бу никахны миңа болай гына бирмәгәндер, чөнки хәзер кызым үсә. Сау-саләмәт кызым өчен ирәмә мин бик рәхмәтле. Кызым – тормышта әйдәп баручым, өметем!

Гөлсирием 2021 елның 23 апрелдә туды. Шундый матур җомга көн иде ул, өстәвенә, ураза вакыты. Тууга, «мин монда» дигәндәй, елап җибәрде. Тавышы ук җаныма дәва булды. Табиблардан шунда ук баламны йөрәк турысына куларын сорадым. Үзә шундый кечкенә, үзә шундый җылы... Кич белән мине палатага күчәргәннән соң, кызымны беренче тапкыр кулыма тоттырдылар. Янымда әнием һәм туганнан туган апам да бар иде. Иң бөхәтле мизгелләремне шул минутларда кичердем... Бала табу йортында чакта әни берсендә: «Син берәз ял итеп тор», – дип, кызымны үзенә караватына күчәрәп яткырмакчы иде. Кулына алды гына, бала елап җибәрде. Әни: «Кара әле, сизә бит», – ди. Апа да: «Алмагыз, дип әйтә инде бу безгә», – ди. Шуннан бөләкчәемне янә кочагыма салдылар, һәм ул шундук йокыга талды.

Хәзер инде үстә. 3 яшьтә генә булса да, барысын да аңлый. Минем башкалардан аерылып торымымны да. Күрмәемне бик тиз төшенде. Нәрсә дә булса күрсәтәсе килсә, бармагымны тотып, шул әйбәргә төртә. «Кызым, шуны гына табып бир әле», – дисәм, «мә», дип, учыма тоттыра.

Үл һәрвакыт минем белән. Концертлар булган көнне генә әбисе белән кала. Эштән кайтып керсәм, «әни», дип йөгәрәп чыга да кочаклый, үбә. Аның сагыну хисләрен әйтеп аңлатып кына булмый... Командировкаларда вакытта телефоннан гел видео аша сөйләшәбез. Үл бертуктамый: «Әни, әйдә өйгә!» – дип кабатлый. Үзем дә нык юксынам – өйдән чыгып китүгә үк сагына башлыйм.

Кызымны үстерергә әти-әнием булыша – бергә яшибез. Алар күрсәткән ярдәмне санап бетерерлек түгел: мед-осмотрга да алып баралар Гөлсиринне, прививкага да, урамга да алып чыгалар... Мин дә, үз чиратымда, өйдә кайбер эшләрен башкарам. Ашарга да пешергәлим. Кияүгә чыкканчы әнидән гел: «Моңы арчырга, моңы турарга өйрәт», – дип сорый идем. Аш бүлмәсендә һәрвакыт аның аяк астында буталдым. Әти белән Казанда яшәгәндә аннан да сораптыргалый идем. Хәзер алар: «Ничек итсәң иттең, ләкин өйрәндең бит», – дип көлешәләр.

Киләчәктә күзләрем ачылырмы, әллә?.. Мин бүген барысыннан да канәгать. Кем белә, бәлки, дөньяның тискәре якларын күрмәү минем өчен яхшырак кынадыр... Киләчәккә хыялларым зурдан! Беренчесе – кызымны аякка бастыру: үсеп җитеп, зур ярдәмчә булсын иде ул. Икенчесе – тамашачыларны яңа җырлар белән сөендереп тору: моңысы да әкрәнләп чыңга ашып килә. Үзем кичәргәннәрдән чыгып, мөмкинлекләре чикле булган кешеләргә дә бер-ике кинәш бирер идем. Беренчесе – сыгылмаска! Нинди генә очраклар булса да, алга атларга кирәк! Үз эчәң бикләnmәскә! Аллаһы Тәгалә тарафыннан бирелгән сынауны да, тәкъдирне дә үзгәртеп булмый, аны бары кабул итәргә генә кирәк.



**Сорауларга Казан шәһәренәң
21 нче сырхауханәсе табибы,
хирург Динар ЗАРИПОВ
җавап бирә.**

Күп кенә танышларымның коллаген эчкәнән беләм. Файдасы бар, диләр. Шул хакта беләсем килә: чынлап та файдасы бармы аның?

Коллаген дару түгел, ә биоактив өстәмә. Без, табиблар, мондый биологик өстәмәләргә шикләнеп карыйбыз, чөнки аларның файдалары расланмаган, зыянлы һәм файдалы үзлекләрен ачыклар өчен рәсми медицина тикшеренүләре үткәрелмәгән. Табиб буларак, җентекләп тикшерелмәгән мондый препаратларны кулланудан тыелырга киңәш итәр идем. Аларның организмда нинди реакция тудырасын беркем дә әйтә алмый. Бик көчле аллергия яки башка төрле күңелсезлекләр китереп чыгарулары мөмкин.

Иремнең билендә умыртка бүсере бар. Табиб операция ясатырга кирәкми, диде. Әмма физик эштән, авыр әйберләр күтәргәннән соң иремнең аркасы авырта. Бәлки, авыр эш эшләгәндә корсет кияргәдер?

Арка бүсере – мөстәкыйль авыру түгел, ә умырткалык мускуллары авыруының бер билгесе генә. Әлеге авыру фибромиалгия дип атала. Гадәттә, бүсер 1 сантиметрдан зуррак булса, аңа операция ясала. Бүсер булса, корсет кияргә киңәш итмәс идем. Корсет зыянлы китергә мөмкин, чөнки әлеге авыру вакытында умырткалык мускулларын ныгытырга кирәк. Ә корсет, киресенчә, мускулларга эшнә җиңеләйтә, алар көчсезләнә. Гимнастика, дөвалау физкультурасы белән шөгыльләнү мускулларны ныгытырга ярдәм итә.

Төнлә бик еш кына балтырымны көзән җыерганнан уянып китәм. Ничек кенә ышкысам да, тиз генә бетми. Сәбәбе нидән булырга мөмкин? Тикшеренүне нәрсәдән башларга?

Көзән җыеруның сәбәпләре күп. Веналар киңәйсә дә аякны көзән җыерырга мөмкин. Тагын бер сәбәбе невропатия була ала. Шуңа күрә башта диагноз куелырга тиеш. Терапевтка яисә хирургка күренегез. Табиб веналарга УЗИ билгеләр. Сәбәбе ачыкланганнан соң гына дәва билгеләнә.

Минем тез буыннарымда артроз. Районыбыздагы табиб аларны эндопротезга алмаштырырга куша. Бу протезларны ун елга гына чыдый, диләр.

Йөри алганда, үз буыннарыгызны сакларга киңәш итәм. Иң яхшысы – авыруны алдан ук кисәтү. Хондопротектор группасындагы дарулар эчү, гиалурон кислотасы кадату, плазмалифтинг ясау – тез буыннары өчен профилактик чаралар шул. Тез буынын күп очракта өлкән яшьтәгеләр алмаштыра. Бу яшьтә организмда башка төрле чирләр дә баш калкытырга мөмкин. Әйтик, шикәр диабеты. Шикәр диабеты белән авырганда организм чит җисемнәрне читкә этәрә, эндопротезның ялкынсынуы, хроник остеомиелит башлануы ихтимал. Мондый катлаулану иммунитет төшкәннән яисә берәр төрле травмадан соң да күзәтелергә мөмкин. Бу очракта эндопротезны алмаштырырга кирәк була.

СОРАУ—ҖАВАП

Кадерле укучылар!

«Сорау–жавап» рубрикасына сездән сораулар кабул итәбез.

Жавап бирүче белгечләр: педиатр, гинеколог, стоматолог, невролог, хирург-ортопед, кардиолог, иммунолог-аллерголог, гастроэнтеролог, эндокринолог, офтальмолог һәм башкалар.

Үзегезнең һәм балаларыгызның сәламәтлегенә кагылышлы сорауларыгызны – 8 (843) 2-22-09-77 телефоны аша,

Казан шәһәре, Декабристлар урамы, 2 нче йорт адресы буенча яисә ssuum@yandex.ru электрон адресына «Сорау–жавап» дип язып җибәрә аласыз.



Сорауларга Казан шәһәрәндәге 1 нче балалар хастаханәсе табиб-педиатры, клиника-эксперт бүлгә мөдире Адилә КӘРАМОВА җавап бирә.

Кечкенә улыбызның бер дә аштыгы юк. Өйдә пешкән ризыкны ашатып булмый: аш та, ботка да яратмый. Баланың аштыгын ничек уятырга була?

Бу очракта баланың нәкъ менә туклану тәртибен җайга салырга кирәк. Иң гади киңәш – табын артына гаилә белән бергә утыру, моны бер күңелле йолга әверелдерү. Ашарга утыру бала өчен күңелле хәл булсын. Аның әледән-әле капкалап йөрү гадәтен бетергез. Аштыгы уянысын өчен, баланың саф һавада йөрүе, физик активлыгы, йокысы туюы да бик мөһим. Ризыкка карата кызыксыну булдыру – озақ процесс. Аштыгы булмаудан тыш, баланың авырлыгы кимесә, хәлсезләнсә, хәрәкәтләнәргә теләсәмә – кичекмәстән табибка күрсәтегез.

Балаларның тамак бизләрән (миндалиналарны) өй шартларында юдырырга ярыймы? Моңы елга ничә тапкыр эшләрә һәм ничек дөрес итеп башкарырга?

Өй шартларында балаларның тамак бизләрән юдырырга киңәш итмәс идем. Авыз куышлыгының, тамак төбе бизләрәннең тукумасы болай да бик юка, ә балаларда тагын да юкарак. Шуңа күрә ул тиз җәрәхәтләнә, тырнала. Тырналган урыннан кан китәргә һәм хәтта ялкынсыну башланырга да мөмкин. Дөресен әйткәндә, тамактагы миндальсыман әлегә бизләрне чынлап та юдырырга кирәк булган очраклар алай артык күп түгел. Оториноларингологтан күрсәтмә булмый торып, моның белән мавыкмаска кирәк.

Кече мәктәп яшендәге балаларым иртән сөткә салып коры ризык (сухой завтрак) кына ашый. Мондый коры ризыкларның файдалы түгеллеген ишеткәнем бар. Ул нинди күңелсезлекләргә китерергә мөмкин?

Беренчедән, шуны әйтергә теләм: иң элек «файдалы ризык» дигәнгә түгел, ә «балансланган ризык» дигән төшенчәгә таянырга кирәк. Коры ризыкларның күпчелегендә (сөткә салып ашый торган лачаулар турында әйтсәк) шикәр артык күләмдә була. Рационда шикәр һәм тиз үзләштерелә торган гади углеводларның күп булуы гәүдәнең артык авырлыгына һәм кариеска китерә. Ләкин мондый ризыкларны бер дә кулланмаска димим. Рационда аксым да, майлар да, катлаулы углеводлар да, клетчатка да булуы мөһим (Гарвард тәлинкасе ысулы – иң яхшысы). Шуңа күрә балаларыгыз башка вакытта дөрес туклана, ә сөткә салып ашый торган коры ризыклар аның бер кечкенә өлешен генә тәшкил итә икән, организмга зыяны булырга тиеш түгел. Хәзер бит мондый коры ризыкларның тышчасы алынмаган бөртектән һәм шикәрне аз кушып әзерләнгәннәре дә бар.

Улыбызның тәнәндә миңнәр күбәйде. Туганда миңнәр юк иде, алар тора-бара барлыкка килә. Бу нәрсәдән шулай икән?

Күп очракта бу нормаль күренеш. Туганда юк иде, хәзер чыкты дип борчылырга кирәкми, меланин туплану нәтижәсендә, тән тиресенә миңнәр яшәү дәверендә чыга. Башка төрле берәр чир юклыгына инану өчен, табибка күренергә киңәш итәм. Миңнәрне дерматолог карарга тиеш. Урамга чыгар алдыннан бала тәнәнен ачык урыннарына УФ индексы өчтән ким булмаган кояштан саклану кремы тидергез.

Нәниләргә күчтәнәч!
Телефон камерасын QR-кодка якынайтып,
аудиоформатта язылган әкиятне
балагызга тыңлатыгыз.



«Зэвыклы булу – игътибар үзэгәндә булу түгел, ә истә калу».

Джорджио Армани.

Зэвыклы хатын-кыз – кешеләр белән аралашканда ихтирамлы һәм әдәпле. Шул ук вакытта шәхси үзенчәлеген югалтмый, тыңлый да белә, фикерләрен дә ачык итеп белдерә, такт хисен бозмыйча, дөрес дип тапкан нәрсәләрен башкара.

Даими экспертыбыз – этикет белгече Айсылу ГАРИПОВА киңәшләре.

Фото: Марина Мартюшева

ЗЭВЫКЛЫ ХАТЫН-КЫЗ

● Беренче тәэсир тудыру

Танышуның беренче өч секундында ук башкаларда сезнең турыда тәэсир туа. Шуңа күрә дә бу мизгелләр аралашкан вакытта аеруча мөһим. Зэвыклы хатын-кызда эчке энергия, күркәмлек, нәфислек һәм гүзәллек бар. Бу – күнел халәте. Андый хатын-кызга сокланалар һәм аны истә калдыралар. Һәркем дә зэвыклы күрүгә ирешә алмый. Бу – зур акчалар мәсьәләсе түгел. Зэвыклылык киём бәясенә яки тәннең камиллегенә бәйле түгел. Гади, арзан киёмнәрдә дә нәфис күренергә мөмкин. Тәэсир калдырырга ярдәм итүче факторлар турында махсус тикшеренүләр үткәрелгән. Психолог Альберт Мейерабиан фикеренчә, кеше турында беренче тәэсирләрнең 55 проценты вербаль булмаган чаралар (тышкы кыяфәт, үз-үзенә карап йөрү, киём-салым, гәүдә торышы, йөреш, мимика, хәрәкәтләр), 38 проценты – тавыш (тавыш тембры, сөйләм тизлеге, интонация, дикция, сүزلәрдәге басым, паразит сүzlәр), 7 проценты сөйләшү буенча туа.

● Тышкы кыяфәт

Һәрвакыт пөхтә булу. Кешеләр башта тышкы кыяфәтебезгә бәя бирә. Этикетта алтын кагыйдә бар: киём – урынга, ел фасылына һәм яшькә туры килергә тиеш. Зэвыклы хатын-кыз эшкә кыска итәктән йөрми. Шул ук вакытта рәсми эш костюмында бәйрәмгә баруны да килештерми. Тиешле урынга туры килүче киёмне интуитив рәвештә тоярга өйрәнү мөһим. Моның өчен башкаларны күзәтергә, журналлар карарга кирәк. Киёмдә төсләр өчтән артмасын.

● Ялгышу

Хата ясыйсыз икән, үзегезне гафу итәргә өйрәнегез. Бу хата турында һәрвакыт искә алып, берничә кат гафу үтенеп йөрмәгез. Бер тапкыр чын күңелдән гафу үтенегез дә яшәвегезне дәвам итегез. Зэвыклы хатын-кызлар шулай эшли.

● Әдәп

Зэвыклы хатын-кызлар иң элек – әдәпле хатын-кызлар. Кирәк чакта «зинһар өчен», «рәхмәт», «гафу итегез» дигән сүzlәрне әйтүдән тартынмагыз. Башкаларга карата хөрмәтнең мөһим бер билгесе – пунктуальлек. Һәрвакыт соңга калып йөрисез икән, башкалар үзләренең вакытларын хөрмәт итми дип уйлаулары бар. Соңга калганчы, алдан килү яхшырак. Житди сәбәпләр аркасында соңга каласыз икән, шалтыратып әйтәгез һәм гафу үтенегез. Комплиментлар ясарга һәм аларны лаеклы кабул итәргә өйрәнегез. Бу хакта «Сөембикә» журналының алдагы саннарында җентекләп сөйләшкән идек.

● Макияж

Көндөзгә макияжда таби-гыйлеккә өстенлек бирегез. Косметиканы аз кулланыгыз. Кичен яктырак акцентлар рөхсәт ителә, ә көндөз җиңел һәм яңартып җибәрә ала торган макияж кулай. Кичке макияжда йөзнең бер генә өлешенә акцент ясалсын – иреннәргә йә күзләргә.

● Аяк киеме

Замштан, күннән тегелгән аяк киёмнәрен сайлагыз. Лакланган, биек үкчәле аяк киеме бәйрәмнәр өчен генә кулай.

● Грациоз тән теле

Йөргәндә бөкрәймәгез, буй-сыныгызны туры тотыгыз. Жилкәләрегезне берәз артка җибәрегеz, башыгызны чак кына күтәрегеz. Тезегезне тезгә куеп утырмагыз, аякларыгызны тубык тирәсендә генә кушыра аласыз. Онытмагыз: буй-сыныгыз үзегезгә булган ышаныч турында сөйли.

● Жәмәгать урынында үз-үзенә тоту

Кино, театр, концертка баргач, үз урыныгызга кешеләргә йөз белән борылып үтегеz. Парлап килгән булсагыз, ир-ат беренче үтә. Ресторанда зэвыклы хатын-кыз телефон белән утырмасын, сумкасын да бервакытта да өстәлгә куймасын. Йә артына, йә сумка өчен махсус урындыкка куяр.

● Сөйләшү

Зэвыклы хатын-кызлар әңгәмәнең нечкәлекләренә игътибар биреп тыңлый белә. Хәрәкәтләр белән сак булыгыз. Әңгәмә вакытында актив ишарәләр ясамагыз, йөз мимикасы да артык күзгә ташланмасын. Барлык хәрәкәтләр дә йомшак һәм тыныч булсын. Зэвыклы хатын-кыз гайбәт сөйләми, танышлары һәм яқыннары турында сүз йөртми. Ул үз эшләренә бирелгән. Әгәр дә кеше турында сөйләү ниятегез бар икән, аның адресатка барып җитүенә әзәр булыгыз. Зэвыклы хатын-кызлар белән сөйләшү рәхәт. Алар такт хисен саклай. «Нигә кияүгә чыкмыйсың?», «Балага узмадыңмы әле?», «Хезмәт хақың күпме?» ише мәгънәсез сораулар бирми.



ВУЛЬВОДИНИЯ

Вульводина – хатын-кызның тышкы жєнес органнарының (вульва) ч айдан артык двам иткн хроник авыртуы й дис-комфорт. Ул инфекция яки башка авырулар белн бйле тгел.

Авырту трлеч була: яндырып ала, чнчеп тора, даими булырга да ммкин. Кайбер очрактарда ис кагылуға зен сиздер, сбпсез д барлыкка кил ала.

СБПЛР

Вульводинаның тгл сбплр тулысынча йрнелмгн, мма ул бернич фактор тэсиренд барлыкка кил ала дип санала:

✓ **Неврологик тайпылышлар.** Тышкы жєнес органнары нервларының зарарлануы яки ярсуы авыртуға сбп булып тора. Бу жрхтлр, операциялр яки хроник ялкынсылулар белн бйле.

✓ **Гормональ згрешлр.** Менопауза вақытында эстроген држс киме яки озак вақыт контрацептивлар куллану вульводинаг китер ала.

✓ **Мускуллар киеренкелеге.** Оча сяге мускулларының спазмнары яки хроник киеренкелеге д сбпч була ала.

✓ **Генетика белн бйле.** Кайбер хатын-кызларның жєнес органнарында нервларның артык сизгерлеге нселдн кил.

✓ **Аллергия.** Гигиена чараларын куллану, синтетик материаллардан тегелгн эчк києм Һм тыгыз києм києп йр тирене Һм лайлалы тышчаларны ярсыта.

✓ **Хроник инфекциялр.** Рецидивлы сидек-жєнес органнары инфекциялр, мслн, кандидоз яки вагиноз еш кына авырту синдромын стерг тргеч бир.

ВУЛЬВОДИНИЯНЕ ДВАЛАУ

Бу авыруның сбплрен Һм симптомнарның нинди држд булуына бйле. Кп очракта комплекслы двалау билгелн.

■ **Дарулар.** Анальгетиклар Һм ялкынсылуға каршы препаратларны кискен авырту очрактарында билгелилр. Антидепрессантлар Һм антиконвульсантлар хроник авыруны двалау чен еш кулланыла, алар нервларның сизгерлеген киметерг ярдм ит.

■ **Физиотерапия.** Оча сяге мускулларын йомшартуға юнлтелгн физик кнеглр ис авырту билгелрен жицелйт ала.

■ **Тормыш рвешен згрту.** Синтетик материалдан тегелгн эчк киємнрдн баш тартып, табиғый тукумаларға стенлек бирегез. Ароматизаторларсыз Һм агрессив химик элементларсыз гипоаллергенлы гигиена чараларын кулланығыз.

■ **Диета.** Кайбер ризыктар хатын-кызлардагы авыруларны тағын да кчйт. Кофеин, борычлы ризыктарны кндлек рационнан алу нтиж бирми калмас.

КИЦАШЛР

● Ярдм сорарға оялмағыз.

Вульводина – ул авыру. Бу очракта табиб ярдм кирк. Гинеколог, невролог Һм физиотерапевтка мржгть итегез, аларның кицашен игтибарлы булығыз.

● Ирегез белн ике арада жылылык саклансын. Вульводина жєнси тормышка тискр йогынты ясей. Бу хакта ачыктан-ачык сйлш жєнси мнсбтлрнң авыртусыз юлларын табарға ярдм итр.

● Эмоциональ халтегезне кзтегез. Хроник авырту стресс Һм депрессияг китер ала. Психологик яктарны игтибарсыз калдырмаска Һм вақытында ярдм сорарға кирк.

● Двалауның яңа ысулларын сынап карарға курыкмағыз. Авыртуға тзеп яшу нич кен д дрес тгел. Вульводинаг двалау озакка сузылырга, трл ысулларны берлштерерг ммкин. Бер алым ярдм итмс, икенчесен сынап карағыз. Табиб сезг туры килгн двалауны билгелр.





Фарсы ашы «Э ДЖО»



Кирәк

500 г тавык ите;
2 л су;
300 г арпа ярмасы (перловка);
1 зур суган;
1 зур кишер;
1-2 бәрәңге;
1 л сөт;
20 г атланмай;
берәр чэй кашыгы куркума, зира,
кориандр;
тәменчә тоз;
үсемлек мае.

Казанда яшәүче Гөлназ һәм Алмаз НУРМИЕВлар гаиләсендә самбо буенча чемпионнар үсә. 17 яшьлек уллары Аяз спортның бу төре белән әле мәктәпкә кергәнче үк шөгыльләнә башлаган. Бүген ул яшүсмерләр арасында Татарстан чемпионы. 8 яшьлек Анур белән 6 яшьлек Нурсолтан да абыйлары кебек самбо буенча чемпион булырга эзәрләнә.

– Ике яктан да бабаларыбыз Сабантуй батырлары. Малайлар хезмәт һәм спорт белән үсәргә, киләчәктә үз гаиләләрен яклай алырга тиеш, дип саныйбыз. Шуңа да аларны самбога бирдек, – ди этиләре Алмаз. Аның балачагы Арча районы Кылачы авылында, әби-бабасы янында узган. «Авыл – минем өчен чып-чын тормыш мәктәбе булды», – ди ул.

Гөлназның нәсел тамырлары исә Чистай районы Яуширмә авылыннан. «Минем дә каникулларым дәү әнием Зәйтүнә янында узды. Хатын-кызлар башкарырга тиешле барлык эшләргә аннан өйрәндем. Алмаз да, мин дә – милләтебезнең традицияләре сакланган гаиләләрдә үстек. Яшь вакытта ул хакта уйланмаганбыз, хәзер менә аларны саклау һәм балаларга да шул үрнәкне күрсәтүнең никадәр мөһим булуын икебез дә аңлый», – ди Гөлназ. Нурмиевларның үз гаилә бизнеслары. Эш графиклары никадәр тыгыз булмасын, иҗтимагый эшләргә дә вакыт бүлсәң тырышалар. 2018 елдан бирле йөгерү марафонында катнашалар. Ноябрь – аларның гаилә корган айлары. Алмаз, Анур һәм Нурсолтанның да туган көннәре ноябрьдә. Әле, җитмәсә, 16 ноябрь Самбо көне дә. «Ноябрь – безнең өчен бәйрәмнәр ае», – ди Нурмиевлар. Нинди бәйрәм тәмле ризыксыз булсын инде?! Алар тәкъдим иткән менә бу аш журнал укучыларыбызга көзге салкыннарны җиңсәңгә ярдәм итәр дип ышанабыз.



Эш барышы



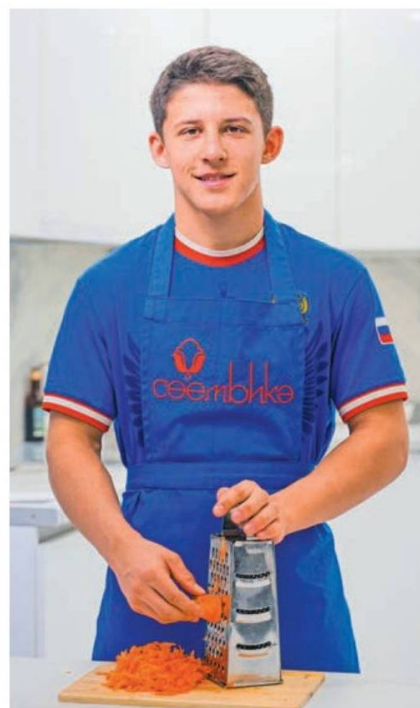
■ Суганның кабыгын әрчеп, вак итеп турыйбыз.



■ Тавык итен юйп, 2 литр су белән шулпа кайнатырга куябыз. Ит пешкәч, шулпаны зуррак кәстрүлгә сөзәбез.



■ Ярманы юйп, ярты сәгатькә кайнар суга салып торабыз. Ул арада ярма берәз бүртеп, йомшарып китә.



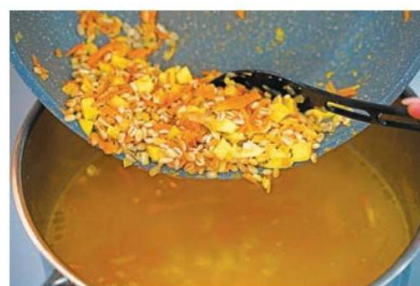
■ Кишерне эре угычтан уабыз. Нечкә генә саламлап турарга да мөмкин.



■ Бәрәңгеге вак шакмаклап турыйбыз. Эре угычтан да уарга була.



■ Табага үсемлек мае салып, башта суганны, аннары кишерне өстәп, кыздырабыз. Бәрәңгеге белән арпа ярмасын да шунда кушабыз.



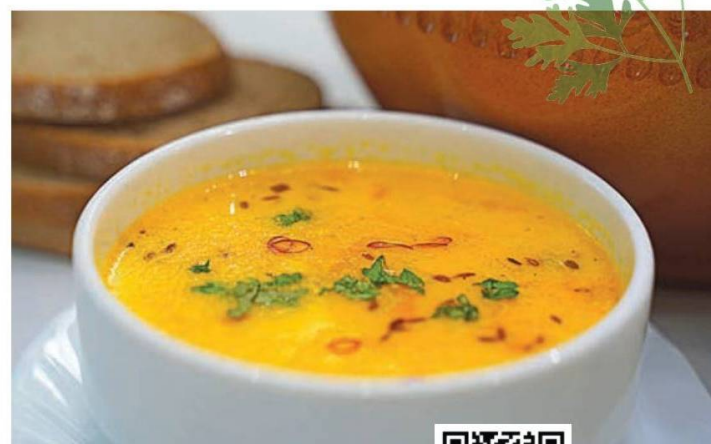
■ Кызган яшелчәләргә сөзгән шулпага салып, яңадан кайнатырга куябыз. Тәменчә тоз өстибез. Арпа ярмасы йомшарганчы пешәргә тиеш.



■ Калын төпле савытта атланмайны эретеп, берәр чәй кашыгы куркума, төөлгән кориандр һәм зираны кыздырабыз. Аннары сөтне салып, кайнатып чыгарабыз.



■ Шулпага хуш исле сөтне һәм ваклап туралган итне кушабыз. Тагын бер кат кайнатып чыгарып, шулпаны сүндәрәбез. Табынга биргәндә туралган петрушка һәм ачы борыч сибәбез.



Ашларыгыз тәмле, табыннарыгыз мул, еллар имин булсын!

Фото һәм видео: Анна Арахамия Видеоны карар өчен смартфонның камерасын QR-кодка якынайтыгыз >>



Кабактан запеканка

Көзнең иң төп һәм иң файдалы яшелчәсе кабактыр, мөгаен. Кабакта А һәм С витамини, ашкәйнату процессына уңай йогынты ясей торган клетчатка һәм иммунитетны яхшыртучы аминокислоталар бар. Кабак матдәләр алмашын тизләтә, шуңа да зифалыгын сакларга теләүчеләр өчен ул алыштыргысыз булып санала. Әфлисун төсен әлегә яшелчәгә бета-каротин бирә. Организмда А витамини эвереләп, күзләрнең күрүен яхшырта, тән тиресен матурлата. Кабак составындагы лютеин һәм зеаксантин күзләрдә картаю аркасында килеп чыга торган үзгәрешләрне тоткарлай. Кабак калий, магний һәм цинкка бай. Үз чиратында, алар йөрәк эшчәнлегенә ярдәм итә, кан басымын нормада тотарга һәм матдәләр алмашын яхшытырга булыша. Клетчатка исә эчәклек эшчәнлегә өчен җаваплы.

Кабактан күп ризыклар әзерләргә була. Бу юлы без сезгә кабак запеканкасы әзерләп карарга тәкъдим итәбез.

Кирәк

(18 сантиметрлы зур булмаган таба өчен)

- 400 г пешереп изелгән кабак;
- 300 г сөт;
- 50 г атланмай;
- 1 йомырка;
- 50 г дөгә оны (башка төрлө он да ярый);
- 50 г балландыргыч (без эритрит кулландык);
- 1 чәй кашыгы камыр көпшәкләндергеч;
- чәй кашыгы ярым кабак бөлешә өчен тәмләткеч*;
- ванилин;
- бер чәметем тоз.

Эш барышы

Кабакны бөтен килеш мичтә пешереп, суынгач чистартабыз һәм блендерда издерәбез.

Издерелгән кабакны иләккә салып, артык суыннан арындырабыз.

Запеканка өчен кирәк булган барлык ингредиентларны издерелгән кабакка кушып, блендер белән яхшылап тугыйбыз.

Таба төбенә пергамент кәгазе җәеп, камырны бушатабыз.

Запеканка 190 градуслы мичтә 1 сәгать чамасы пешә.

Суынган запеканканы 5 сәгатькә суыткычка тыгып торабыз.

Табынга аны салкын килеш чыгаралар.

Тагын да туклыклырак булсын дисәгез, запеканканы уалып торган камыр (песочное тесто) өстенә салып пешерә аласыз.

* Кабак бөлешә өчен тәмләткеч болай ясала: берәр чәй кашыгы төелгән имбир, мөшкәт чикләвеге, дарчин, хуш ислә борыч, канәферне бергә катнаштыралар. Әлегә тәмләткечләрне кофетарткыч яки блендер белән вакларга була. Кибеттә әзер катнашма да сатыла.

ТАТАРСТАН КИТАП НЭШРИЯТЫНДА БАСЫЛГАН ЯҢА КИТАПЛАР



Нурия Сәйяр. **Әкият иленә сәяхәт** • балалар өчен әкиятләр һәм пьесалар. – 150 б.



Илдар Хәйруллин. **Үз урыныңны бел!** • юмористик хикәяләр, пьесалар. – 150 б.

Язучы, Абдулла Алиш исемендәге әдәби премия лауреаты Нурия Сәйярның әлеге китабында балалар өчен язылган әкиятләре һәм сәхнә әсәрләре тәкъдим ителә. Китапка «Әкият иленә сәяхәт», «Хан кызы Нурсолтан», «Хикмәтле кыңгырау» исемле пьесалары да кертелгән. Аларны мәктәп сәхнәләрендә куярга мөмкин. Жыентыкка кергән уникаль әкият исә кече һәм урта яшьтәге мәктәп балаларына багышланган.

Кереш сүз авторы – Ләлә Гыймадиева.
Мөхәррир – Айсылу Галиева.

Илдар Хәйруллинның әлеге китабында авторның яңа әсәрләре – юмористик хикәяләр һәм ике пьесасы урын алган. Аларда язучы, нигездә, авыл тормышын яктырта, анда гомер итүчеләрнең максат-омтылышларын эш-гамәлләрендә ачып бирә. Гади һәм гадәти геройларның холык-сыйфатлары, сөйләм рәвешләре аша укучы бүгенге яшәшсезләргә житешсезлекләрен күрә, хәл-вакыйгаларның уңай чишелешен шатланып кабул итә.

Кереш сүз авторы һәм
мөхәррир – Гүзәл Габдуллажанова.

Рифат СЭЛАХ
әзерләде.

Кучкар. Аралашулар, очрашулар, яңа элементлар белән истә калырлык ай булып. Кызыклы идеяләрегезнең тормышка аша баруын күрә сөенерсез. Вак кына эшләрдә дә уңыш елмаячак.

Үгезбозау. Киләсе ел өчен максатлар билгеләнгән торган көннәр. Күңелегездә ниндидер үзгәреш тоярысыз. Элеккеге проблемалар өчен борчылудан туктарысыз. Начар кәефне оптимизм алмаштырыр.

Игезәкләр. Тормышыгыздагы мөһим мәсьәләләрен чишү өчен уңай шарт туар. Киләчәккә планнар корыр, максатлар куяр өчен яхшы вакыт. Финанс якны җайлар өчен яңа мөмкинлек килеп чыгар.

Кысла. Эшкә бәйлә яңалыклар көтелә. Бу һөнәри үсеш яки үзгәргән башка бер өлкәдә сынап карау булырга мөмкин. Инициатива күрсәтүдән курыкмасыз, тырышлыгыгызның әңгәрә күрмә калмасыз.

Арыслан. Бу ай сезне күңелле эмоцияләр, көтелмәгән шатлык белән куандырыр. Моңарчы сүлпән генә булган мөнәсәбәтләр яңадан дөрләп китәргә мөмкин, бу мөхәббәткә генә түгел, дуслык һәм туганлык мөнәсәбәтләренә дә кагыла.

Сәмбелә. Күчмәсз милек, ремонт, кыйммәтле әйберләр сатып-алу белән шөгыльләнү өчен кулай вакыт. Моңарчы җаныгызыны басып торган ниндидер авыр уйлардан арынырысыз. Һөнәри үсештә булырысыз.

Бизмән. Хезмәттәшләрәгез белән мөнәсәбәтләрәгез беренче урынга чыгар. Планнарны үзгәртәргә туры килүе ихтимал. Кешеләр белән аралашу да, уртак фикергә килү дә үз җае белән барыр.

Чаян. Финанс мәсьәләләрен уңышлы хәл итәрсез, өстәмә керем чыганагы барлыкка килер. Лидерлык сыйфатларыгызны күрсәтү өчен яхшы форсат чыгар. Ниһаять, берәз рәхәт халәттә яшәп алырысыз.

Укчы. Талантлар ачыла торган вакыт. Теләсә кайсы мәсьәләгә башкача карап, аны хәл итүнең яңа юлларын табарсыз. Күптән хыялланган эш белән шөгыльләнү мөмкинлеге барлыкка килер.

Кәҗәмөгез. Киләчәктә нинди юнәлештә эшләргә, кая таба барырга кирәк ачыкланыр. Ниндидер катлаулы мәсьәләне хәл итеп, авыр йөктән котылырысыз. Өзелгән элементларны ялгау, суынган хисләрне җылыту чоры.

Сукояр. Алдыгызда яңа мөмкинлекләр ачылып, хезмәттәшләрәгез алдында абруегыз артыр. Романтик очрашу яисә күңелле вакыйга көтелә. Күңел өчен генә шөгыльләнүгән эшегез табыш китерер.

Балыклар. Тормышыгыгызның яңа циклына керәсез, социаль өлкәдә үзгәрешләр ихтималы зур. Хыялларны чыңга ашыру, уңышка ирешү күпкә җиңелрәк булчак. Финанс тотрыклылыкка нәкъ менә хәзер нигез салырысыз.

йолдызнамә
декабрь

«Хатын-кыз галәмә» сәхифәсен
Чулпан
ГАЛИӘХМӘТОВА,
Лилия ГЭРӘЕВА
әзерләде.



БӘРӘКӘТЛЕ ТОРМЫШ СУРӘТЛӘРЕ

Киң ижади диапазонлы рәссам Рәстәм Хужин 1975 елның 28 ноябрендә Уфада хәрби гаиләсендә туган. Әүвәл Түбән Ломов шәһәренең балалар сынлы сәнгать мәктәбендә белем алган. 1991–1996 елларда Пермьнең К. А. Савицкий исемендәге сынлы сәнгать училищесында укыган, 2002 елда Мәскәүдә И. Глазуновның Россия сынлы сәнгать академиясен уңышлы тәмамлаган. 2002–2006 елларда исә ул Россия Сынлы сәнгать академиясенен Казандагы ижәт остаханәсендә, академик Х. Якупов җитәкчелегендә стажировка үткән. Рәстәм Фаит улы – классик реализм юнәлешенә өстенлек бирүче ижәтчы. Ул милли идентификация белән бәйлә темаларга бик теләп алына, әлеге тема буенча республикабызның әйдәп баручы рәссамы. Моннан кала, ул – күп балалы гаилә башлыгы да әле. Эльвира һәм Рәстәм Хужиннар Алинур, Абдулкадыйр, Хәсән, Зөһрә, Хөсәен, Зәйнәб, Хәйдәр-Али һәм Али-Хөсәенне үстерәләр. «Әгәр дә арадан кайсы да булса әлеге һөнәрне сайласа, мин мондый карарны хуплаячакмын», – диде әңгәмәдәшем.

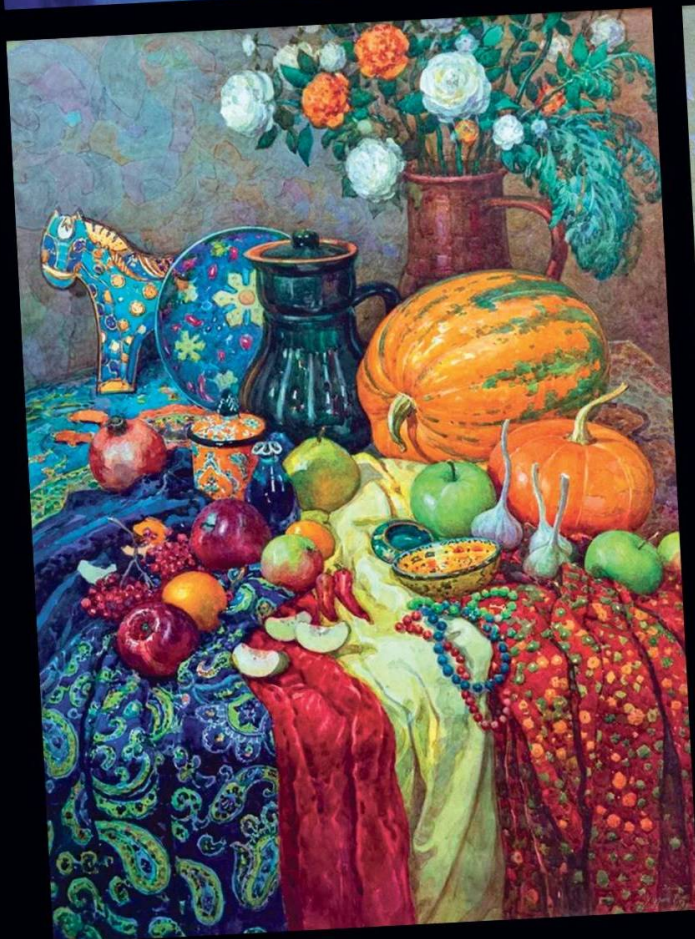
Гаҗәеп акварель эсәрләр авторы шушы елларда Татарстан дәүләт сынлы сәнгать музеенда күңелләре белән ижәтка омтылганнарны акварель буяулар белән рәсемнәр ясарга өйрәтә, дәресләрен һәрчак көтеп алалар. Ул шулай ук күчмә осталык дәресләре, лекцияләр дә уздыра. Рәстәм Фаит улы 2006–2011 елларда Н. И. Фешин исемендәге Казан сынлы сәнгать училищесында белем биреп, талантлы рәссамнар да әзерли. «Минарет» журналы (Мәскәү, Түбән Новгород) белән хезмәттәшлек итә. Казан, Әлмәт, Болгар,

Пермь, Пенза, Екатеринбург шәһәрләрендә шәхси күргәзмәләрен ача.

Рәстәм Хужинның тарихи картиналары күп фигуралы катлаулы композицияләргә корылган. Бүләкләнүләргә килгәндә, бу гаять сәләтле рәссамыбыз болай диде: «Татарстандагы 22 ел ижәт дәверемдә мин Республика Мәдәният министрлыгыннан нибары бер генә Мактау грамотасы алдым, калган бүләкләр Мәдәният министрлыгы белән бәйлә булмаган конкурсларда яуланды. 22 ел эчендә берничә эсәрәмне Татарстан Республикасының Милли музейына сорап алды, ә калган тарихи картиналарым Мәдәният министрлыгы тарафыннан сатып алынмады, ә бит милләт үз үткәнен киндердәге эсәрләр аша да белергә хаклы».

Тамашачылар аның нефть ятмаларын ачу темасын яктырткан картиналарын да, җитди портретларын һәм бай натюрмортларын да бик жылы кабул итә. «Минем иң зур казанышым – яраткан эшемне дәвам итә алуым. Машаллаһ, тормышымны тәэмин итә алам, картиналарымны ошаталар. Әмма тарихи реализм юнәлешендәге башка рәссамнарыбызга булышлык таләп ителә. Югыйсә без тиздән кадрлар кытлыгын кичерәчәкбез. Безнең үз сынлы сәнгать институтыбыз булырга, анда матурлык призмасы аша бөек үткәнебезгә дан җырлаучы реалистик юнәлешне яхшы белгән белгечләр әзерләнергә тиеш. Шул чакта гына бүгенгебез һәм киләчәгебез якты булачак!» – диде танылган рәссам.

Зилә НИГЪМӘТУЛЛИНА



РӨСТӘМ ХУЖИН

100 000 СУМ

һәм башка бүләкләр

Бүләкләрне уйнату 2025 елның 6 февралендә узачак. Әлеге чараны оештыручы, кагыйдәләре, бүләкләр саны, уйнату вакыты һәм урыны буенча мәгълүматны tatmedia.ru сайтында белә аласыз.

Акция 2024 елның 15 октябреннән 2025 елның 20 мартына кадәр уздырыла. Гаризалар 26.01.2025 кадәр кабул ителә. Реклама. Яшь чикләве 16+. Бүләкләр рәсемдәгедән аерылырга мөмкин.

